André Chouraqui

Statul Israel

19

Mici enciclopedii

CORINT

Redactori:
Irina Achim, Sorin Teodorescu, Daniel Focşa

Tehnoredactare computerizată:
Corina Roncea, Gabriela Tache

Coperta:
Walter Riess

André Chouraqui
L' ÉTAT D' ISRAËL
© Presses Universitaires de France, 1955
11e édition corrigée: 1998, juillet

Toate drepturile asupra acestei versiuni
în limba română sunt rezervate Editurii CORINT

ISBN: 973-653-153-8

Format: 16/54x84. Coli tipo: 8,5

Tiparul executat la:
S.C. Universul S.A.

ANDRÉ CHOURAQUI

STATUL ISRAEL

Traducere: Gheorghe Ţiţeica
Prefaţă şi note: Hary Kuller

CORINT

De acelaşi autor:

La condition juridique de l'Israélite marocain, préface de René Cassin, Paris, 1950.
Théodore Herzl, inventeur de l'État d'Israël, Le Seuil, 1960; Robert Laffont, 1991.
L'Alliance israélite universelle et la Renaissance juive contemporaine, 1860–1960, PUF, 1965.
Les Juifs, dialoque avec la cardinal Daniélou, Beauchesne, 1966.
Lettre à un ami arabe, Prix Sévigné, 5e éd., Mame, 1969; réed. J.-Cl. Lattès, 1994.
Lettre à un ami chrétien, Fayard, 1971.
Vivre pour Jérusalem, Desclée de Brouwer, 1973.
Ce que je crois, Grasset, 1979, 1985.
Retour aux racines, entretiens avec Jacques Deschanel, Le Centurion, 1981.
Histoire du judaïsme, PUF, „Que sais-je?", 11e éd., 1998.
La pensée juive, PUF, „Que sais-je?", 7e éd., 1997.
Historie des Juifs en Afrique du Nord, Hachette, 1985, 1987.
La vie quotidienne des hommes de la Bible, 5e éd., Hachette, 1986.
Jésus et Paul, fils d'Israël, Éditions du Moulin (Suisse), 1988.
L'amour fort comme la mort, Robert Laffont, 1990.
La reconnaissance: le Saint-Siège, les Juifs et Israël, Robert Laffont, 1992.
Moïse, Éditions du Rocher, 1995, Prix Méditerranée.
Jérusalem revisitée, Éditions du Rocher, 1995.
Jérusalem, ville sanctuaire, Éditions du Rocher, 1996, Prix Renaudot Essai, 1997.
L 'amour fort comme la mort, Le Rocher, 1998.
Ton Étoile et ta Croix, Le Rocher, 1998.

PREFAŢĂ

Interesul cititorului român — mai ales al celor din rândul tineretului — pentru evrei şi Statul Israel a sporit considerabil în ultimul deceniu datorită relativei „tăceri" asupra subiectului în deceniile anterioare, persistenţei haloului unor aprehensiuni în materie şi existenţei unei curiozităţi, şi fascinaţii chiar, pentru un popor şi o ţară plasate, uneori, de mentalul colectiv, la întretăierea dintre mit şi realitate.

Deşi în ultima vreme au apărut numeroase lucrări (traduceri sau/şi originale) despre istoria evreilor (inclusiv a celor din România), despre „aventura" lor existenţială şi intelectuală pe parcursul câtorva milenii (de la statul lor antic la cel actual, de la Biblia străveche până la iudaismul contemporan), lucrarea *Statul Israel* de André Chouraqui reprezintă o sinteză pe cât de compactă, pe atât de edificatoare.

Este un merit deosebit al Editurii Corint de a oferi cititorului nostru traducerea acestei cărţi care cuprinde deopotrivă o istorie, o arheologie, o sociologie şi o israelologie comprimate, dar avizate în cel mai înalt grad. Informaţiile şi datele oferite sunt duse aproape până „la zi" (1998), iar viziunea asupra viitorului Statului Israel şi al evreimii, în general, aruncă lumini până departe în timp.

România a întreţinut şi întreţine relaţii amiabile cu Statul Israel, întărite prin crescânde schimburi comerciale, turism, proiecte economice comune etc. În Israel se află astăzi la muncă, pentru intervale mai lungi sau mai scurte, câteva zeci de mii de români. În populaţia acestei ţări sunt cuprinşi circa 400 000 de evrei originari din România, care au emigrat acolo în ultima jumătate de veac şi au devenit israelieni.

Iată deci un prim set de raţiuni pentru care o lucrare despre Statul Israel poate deschide apetitul de cunoaştere al cititorului român. Se dovedesc de prim interes mai cu seamă câteva aspecte: problematica sa economică (dinamica alertă a PIB-ului; absorbţia forţei de muncă şi a imensului val de emigranţi; tehnologia agricolă şi formele originale de organizare a muncii pământului şi ale organizării rurale — kibuţurile, satele cooperatiste etc.; democraţia politică şi socială; învăţământul, ştiinţa şi cultura etc.), apoi, o problematică demografică şi geopolitică cu trăsături distincte.

Înfiinţarea acestui stat acum o jumătate de veac, răstimp în care a obţinut mari realizări, înfruntând imense dificultăţi, reprezintă o experienţă unică în istoria contemporană, când, pe baza hotărârii majorităţii naţiunilor reunite la ONU, a fost refăcută legătura dintre un popor lipsit aproape două milenii de teritoriul său ancestral şi un „pământ" devenit arid şi văduvit de acest popor.

Sacralitatea acestui pământ este conferită de faptul că aici s-au zămislit trei religii fundamentale — mozaică, creştină şi musulmană. De unde năzuinţa credincioşilor respectivi de a vizita aceste locuri sau măcar de a citi despre arheologia lor sacră, despre fizionomia poporului care a zămislit *Cartea Cărţilor* (*Biblia*) revelatoare a Dumnezeului unic şi despre legătura actuală dintre „Ţara Sfântă" şi Cartea Sfântă.

Interesul pentru religia evreilor şi valorile ei — preluate şi amplificate de creştinism — este reînnoit în zilele noastre, când coborârea spre izvoare şi rădăcini primare devine o adevărată pasiune. De unde şi propensiunea actuală spre o bibliografie tot mai bogată, pe care autorul cărţii de faţă o oferă cu generozitate.

Devenirea intelectuală a evreilor are, desigur, drept punct originar credinţa patriarhului Abraham, amplificată de Cartea (*Tora*) revelată lui Moise.

Israelul a devenit o naţiune în momentul cuceririi de către Ioşua a Ţării Promise. Dar nici iudaismul şi nici dorul de Ţară nu au pierit o dată cu distrugerea definitivă a Iudeei de către romani (70 d.Hr.) şi cu prigoana îndelungată împotriva mozaismului şi a evreilor, în diaspora. Dimpotrivă, dorul de Sion a persistat timp de milenii, devenind în secolul al XX-lea o amplă mişcare politică (sionismul), care a condus spre renaşterea Statului Israel, iar mozaismul a cunoscut nenumărate dezvoltări ulterioare — înglobând şi cultura israeliană de azi.

Succinta lucrare a lui André Chouraqui îl conduce pe cititor pe calea cea mai apropiată şi mai lesnicioasă pentru a înţelege o atare devenire care, pentru a fi urmărită, necesită, de altfel, parcurgerea unor întregi biblioteci. Statul Israel este, astăzi, un capăt şi un început de drum. El este soluţia majoră la milenara *problemă evreiască* (acutizată la maximum prin Holocaust), dar şi întrebarea cardinală pe care o ridică în legătură cu conflictul arabo–evreu, aflat la baza celor cinci războaie purtate: de independenţă, Campania din Sinai (1956), Războiul de Şase Zile (1967), Războiul de Iom Kipur (1973), Războiul din Liban (1982), la care s-ar mai putea adăuga şi acea gherilă bizară, Intifada (Războiul pietrelor, început în 1987... şi încă în curs de desfăşurare).

Conflictul arabo–israelian constituie obiectul a nenumărate scrieri, iar mass-media îi consacră zilnic spaţii largi în buletinele de ştiri, înscriindu-l printre evenimentele de interes mondial. Curmarea acestui conflict atârnă, însă, de interese cu mult dincolo de cele ale palestinienilor şi de

cele ale israelienilor. Încetarea conflictelor în zona Orientului Apropiat, în ipoteza unei cooperări constructive, ar putea constitui un factor de stabilitate mondială, contribuind şi la o înflorire economică şi culturală a întregii regiuni.

Autorul lucrării *Statul Israel*, în consens, parcă, cu alt vizionar evreu — Th. Herzl, care, acum un secol, redactase lucrarea *Statul Evreu*, devenită cartea de căpătâi a sionismului mondial —, formulează chiar o posibilă cooperare în cadrul unei confederaţii israeliano–palestiniano–iordaniene ca prim pas pentru o Uniune mediteraneană asociată economic cu Europa sau chiar inclusă în Uniunea Europeană.

Iată, astfel, schiţate perspectivele unui Orient şi mai Apropiat de Europa, deci şi de o Românie pătrunsă de un integraţionism european similar.

Înainte vreme, românii, pentru a cunoaşte Ierusalimul şi celelalte locuri sfinte, făceau hagialâc. În prealabil, se documentau serios asupra arheologiei sacre din Ţara Sfântă.

În anul 2000, al Jubileului creştin, mii de turişti din România au vizitat Israelul, călăuziţi de ghizi specializaţi sau folosind fel de fel de prospecte.

Cartea *Statul Israel* reprezintă însă o sinteză temeinică, deşi succintă, asupra Israelului ca fenomen social global.

Nu ne rămâne decât să felicităm Editura Corint pentru iniţiativa traducerii şi publicării ei în limba română, iar cititorului să-i dorim răgazul necesar unei lecturi atente şi lipsite de aprehensiuni.

Hary Kuller,
membru în Comitetul de redacţie al
„Buletinului Centrului Muzeului şi Arhivei Istorice
a Evreilor din România"

Bucureşti, februarie 2001

AŞEZAREA GEOGRAFICĂ A ISRAELULUI

Un loc de răscruce în Asia. Israelul este situat la marginea occidentală a Asiei Mici, pe fâşia de nord-vest a Peninsulei Arabice. Încă de la crearea sa, Israelul a fost singura ţară fără graniţe naţionale definite. Frontierele prevăzute de recomandările ONU, din 29 noiembrie 1947, nu au fost niciodată trasate pe teren. Statul evreu subzistă de mai bine de 40 de ani în interiorul unei linii de încetare a focului, ridicată la rangul de frontieră de acordurile de armistiţiu din 1949, semnate cu statele arabe vecine: statul avea atunci o suprafaţă de 20 700 km² şi se întindea de la nord la sud pe o lungime de 416 km; lăţimea sa, de la est la vest, varia de la 112 km, în partea de sud, până la 10,5 km, în zona câmpiei litorale din centru. De la aplicarea Tratatului de pace cu Egiptul, în aprilie 1982, frontiera meridională se întinde, în linie dreaptă, de la Mediterana la Golful Eilat. La est, depresiunea Iordanului, continuată la sudul Mării Moarte de depresiunea Araba, separă Israelul de Iordania. La vest de Iordan, Iudeea şi Samaria sunt teritorii administrate de Israel, începând cu 1967. Spre nord-est, platoul Golan mărgineşte Siria; în sfârşit, la nord se află Libanul care a semnat, în mai 1983, sub garanţia Statelor Unite, acorduri care au pus capăt stării de beligeranţă cu Israelul. Politica israeliană tinde să menţină actuala situaţie de fapt până la încheierea tratatelor de pace cu Iordania (deja încheiat) şi cu Siria, tratate ce ar urma să dea ţării „frontiere sigure" şi garanţii apărate prin dreptul internaţional, sub rezerva unei juste soluţionări a dramaticei probleme palestiniene.

Implantat în plin centrul lumii musulmane, în vecinătatea enclavei creştine din Liban, Israelul se situează pe malul oriental al Mediteranei, la îngemănarea Europei, Asiei şi Africii. Această aşezare geografică unică se armonizează cu actuala situaţie demografică a ţării şi cu rolul excepţional pe care ea l-a jucat în istoria spirituală şi în gândirea omenirii.

„Ţara Sfântă". În Israel se pot distinge trei unităţi geografice precis delimitate: câmpia maritimă bogată ce se prelungeşte spre sud cu deşertul Neghev, colinele centrale (altitudine maximă: Djebel Djermak, lângă Safed, 1 205 m) şi depresiunea Iordanului şi a Arabei, cea mai adâncă din lume, situată la 392 m sub nivelul mării. Este dificil de separat geografia Ţării Sfinte de istoria sa: fiecare regiune, fiecare peisaj evocă un emoţionant trecut biblic, viu în memoria tuturor; un întreg manual de geografie poate fi alcătuit pe baza extraselor din Biblie; toate colţurile ţării ar fi prezente: iată câmpia de coastă, locuită cândva de filisteni, Munţii Carmel ilustraţi de profetul Elia, cei ai Iudeei unde s-a războit Samson şi unde David l-a înfruntat pe Goliat; iată drumurile ce i-au purtat pe Amos, Osea, Isaia, Ieremia şi iată valea profeţiilor lui Ezechiel. Deşertul sudic, unde au trăit patriarhii — cale de trecere între Africa şi Asia —, era asemenea unui cămin spiritual unde profeţi, prezicători, oameni ai Domnului veneau să se retragă. Acolo s-au purtat ultimele lupte care au pus capăt existenţei naţionale a Israelului în primul secol al erei creştine şi acolo s-au perpetuat, până în zilele noastre, modestele vestigii ale modului de viaţă al evreilor din Ţara Sfântă.

Iată, de asemenea, Galileea, unde au trăit atâţia mistici evrei, unde a predicat Iisus; iată Iordanul şi lacul Tiberiada în formă de liră şi, mai la sud, neagra Mare

Moartă. Fiecare piatră vibrează, parcă, de un trecut devenit patrimoniu comun al întregii umanităţi. În centrul ţării, capitala, Ierusalim, de necucerit datorită lanţului muntos care o înconjoară, este înălţimea spre care converg drumurile din nord, din sud, din est şi din vest. Una dintre cele mai vechi capitale ale lumii, aleasă de David către anul 1000 î.Hr., rezumă prin splendoarea poziţiei şi a strălucirii sale toată istoria ţării; acolo s-au hotărât destinele spirituale ale lumii; pentru evrei el este Oraşul Sfânt al lui David şi Solomon; pentru creştini este locul Patimilor lui Iisus şi al naşterii Bisericii; pentru musulmani este ultima *Quibla* spre care, la sfârşitul vremurilor, se vor întoarce privirile credincioşilor; pentru toţi este locul sacrificiului lui Abraham, sanctuarul speranţei oamenilor.

Clima. Spaţiu de convergenţă a continentelor şi a spiritualităţilor, ţara prezintă o extraordinară varietate de peisaje şi de climate. Ne găsim între 30° şi 33° 30' latitudine nordică, în zona *subtropicală*. Acest element natural este însă compensat de înfruntarea continuă dintre vânturile Mediteranei şi cele ale deşertului, pe munţii, pe câmpiile şi în depresiunile ţării. Aşa se explică temperaturile medii care sunt dulci (20°C pe coastă, între 16° şi 18°C la altitudine) de-a lungul celor două anotimpuri, cel uscat şi cel ploios. Ele împart anul printr-o abia perceptibilă tranziţie în perioada Paştilor. Anotimpul ploios se situează între octombrie şi mai; adeseori, ploaia se lasă, mult timp, aşteptată: atunci când vine, se năpusteşte, uneori, cu furie devastatoare. Rata precipitaţiilor şi numărul de zile ploioase (610 mm şi 65 zile la Haifa, 420 mm şi 40 zile la Askelon, ceea ce depăşeşte dublul valorilor înregistrate la Sodoma) scad de la nord la sud, mergând de la proximitatea zăpezilor Hermonului la ariditatea sahariană a Neghevului.

Fauna şi flora. Cea mai originală caracteristică a ţării este aceea de a prezenta, din toate punctele de vedere, varietatea unui întreg glob în cuprinsul unei provincii. Între Mediterana şi deşertul arabic, între Asia Mică şi Africa, vom găsi, favorizate de varietatea tipurilor de relief şi a temperaturilor, o floră şi o faună extraordinar de bogate, în general, de tip mediteranean şi subtropical, dar deşertice în sud şi în jurul Mării Moarte. Stejarul cu frunze căzătoare, alături de platan şi de oţetar; cătina, alături de speciile ţepoase şi de salcâm. Portocalul, migdalul, măslinul, viţa de vie şi sicomorii, grâul şi sorgul cresc în preajma palmierilor, curmalilor, bananierilor sau a fructelor tropicale (mango, avocado...).

Majoritatea speciilor de animale ale ţării este de tip paleoarctic; în sud se întâlnesc specii etiopiene şi indiene, precum şi unele care sunt specifice doar acestui areal. Mamiferele sălbatice populau cândva din abundenţă aceste locuri: lupul, leopardul, râsul, ursul şi leul au dispărut; mistreţul, şacalul, porcul spinos, antilopele, gazelele şi muflonii, bivolul negru refugiat în văile mlăştinoase, cămilele şi mai multe varietăţi de muride, menţionate în Biblie, supravieţuiesc încă în faţa înverşunării vânătorilor.

Pe măsură ce pătrundem în interiorul ţării, regăsim o mare varietate de păsări: potârnichi şi prepeliţe, turturele, berze, ciocârlii, cintezoi şi corbi..., speciile tropicale interferează în preajma apelor cu pescăruşii verzi, cu lişiţele, cu bâtlanii, cu pelicanii; putem întâlni multe varietăţi de vulturi, de găi, de şoimi, de bufniţe. Fauna moluştelor este, în mare parte, mediteraneană; insectele, de la fluturi la muşte, de la scarabei şi scorpioni la lăcuste şi la albine, precum şi reptilele populează regiunea în sute de varietăţi.

Ţara şi stăpânitorii săi. *Ereţ Israel*[1], cucerit de evrei de la cananeeni, s-a împărţit după domnia lui Solomon în două regate: Israel, în partea de nord, şi Iudeea, în partea de sud, de la acesta din urmă provenind numele generic de iudei dat locuitorilor. Distrugerea celui dintâi Templu a fost urmată de exilul babilonian (586). În perioada Macabeilor, denumirea de Iudeea s-a extins asupra întregii ţări. Romanii, după ce au izbutit în anul 135 d.Hr. să zdrobească Israelul la capătul a o sută de ani de războaie, pentru a-l face uitat, au botezat ţara cu numele filistenilor — Palestina[2].

Începând cu persecuţiile din secolul al IV-lea împotriva creştinilor, în condiţiile în care evreii şi samaritenii fuseseră izgoniţi aproape în întregime, ruina a cuprins întreaga regiune. Bizantinii au fost învinşi de arabi, în 638, în lupta de la Yarmuk. Ţara, invadată de arabi şi de cultura islamică, decăzută şi sărăcită, s-a aflat, între 640 şi 1100, sub dominaţia califatului cu capitala la Mecca, mutată, în vremea dinastiei Omayyazilor, la Damasc şi a Abbasizilor, la Bagdad.

În 1099, cruciaţii conduşi de Godefroy de Bouillon au fondat Regatul latin al Ierusalimului, care s-a prăbuşit, în 1187, în faţa armatelor lui Saladin. Al doilea regat latin din Ţara Sfântă (1191–1247) a avut o existenţă chiar mai scurtă decât cel dintâi. Până în 1260, ţara a fost stăpânită de mamelucii dependenţi de Sultanatul de Egipt. Decăderea acestora a creat premisele cuceririi otomane din 1517 şi a unei dominaţii turceşti care s-a încheiat abia în 1917.

---

[1] În ebraică, în original. Literal, „Pământul lui Israel". Ca realitate geografică se referă la ţinutul Canaan.

[2] Termenul „Palestina" este pomenit pentru prima dată în lumea greco–romană de către Herodot, în secolul al V-lea î.Hr. (N.a.)

Comunităţile religioase evreieşti au fiinţat fără întrerupere în Israel. În secolul al XV-lea, acestora li s-a alăturat un prim val de imigranţi veniţi din Spania.

Timp de aproape 20 de veacuri, romanii, bizantinii, arabii, cruciaţii, egiptenii şi turcii au lăsat Ţara Sfântă să agonizeze. Când evreii au revenit aici, începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea, „pământul unde curgea laptele şi mierea" nu mai era, în cea mai mare parte a sa, decât un deşert presărat cu mlaştini.

Poporul biblic. Din punct de vedere istoric, situaţia poporului evreu este unică: el îşi are originea, conform Bibliei, în ziua în care Abraham a părăsit Caldeea pentru a lua drumul Ţării Sfinte, acum aproape patru mii de ani. Asemenea pământului de baştină, populaţia era asiatică; cultura ebraică, marcată de puternica personalitate a lui Moise, avea să definească strania şi paradoxala sa istorie.

Israelul a devenit o naţiune în momentul cuceririi de către Ioşua a Ţării Promise (către anul 1180 î.Hr.). Stabilit în Ţara Sfântă, poporul evreu avea să dea naştere, în decursul a mai bine de 13 secole, unei culturi proprii, izvorâte din cea mai profundă înţelepciune a Orientului. Revelaţia lui Moise a fost suflul viu care i-a animat pe Judecători, pe Regi, pe Profeţi şi pe preoţi şi a creat o viziune a lumii absolut originală, înmănuncheată în cărţile Bibliei ebraice. Chiar şi destinul acesteia a fost excepţional. Biblia, născută în Orient, avea să cucerească Occidentul prin intermediul creştinismului, deţinând privilegiul unic de a se adresa peste secole întregii umanităţi.

Termenul de „evreu" evocă ideea de plecare, de migraţie. Între cei doi poli, al contemplării şi al acţiunii, conducându-l pe om din tenebrele conştiinţei subiective la luciditatea luminii divine, acţiunea lui Dumnezeu este

interpretată de Israel ca o permanentă punere în mişcare a realului. Dintr-un cuvânt, Dumnezeul evreilor a creat un întreg univers, dintr-un cuvânt el l-a smuls pe Abraham din idolatria caldeană, dintr-un cuvânt el a eliberat poporul lui Israel din robia egipteană. Biblia este relatarea unei permanente autodepăşiri a posibilităţilor umane, de la neant la fiinţă, de la injustiţie la dreptatea iubitoare, de la ură la milă, de la multitudine la unicitate. Pentru prima dată istoria universală este concepută ca un conflict între om şi natura pe care el trebuie să o domine, spre gloria stăpânirii, atât în cer cât şi pe pământ, a Dumnezeului lui Abraham.

Poporul Legământului trebuia să devină instrumentul Legământului popoarelor. Evreii aveau să fie, astfel, părtaşi la istoria universului; ei erau, încă de la origine, prizonieri ai dramei izbăvirii. La Ierusalim, în centrul ţării, se ridica Templul Domnului. Aici era locul unde oamenii veneau să ia parte la misterele sacrificiului ritual. Sacrificiul era actul religios care permitea pogorârea luminii divine şi prezenţa ei în lumea profană. El permitea credinciosului să-şi ispăşească păcatele şi să se purifice, să se mântuie şi să se împărtăşească; el făcea posibilă dăinuirea legământului între Dumnezeu şi Israel. Templul era centrul activ al vieţii spirituale şi naţionale a Israelului, motorul real ce dinamiza lăuntric neamul evreiesc.

Poporul exilat. Zdrobirea neamului de către romani a fost, poate, mai puţin dur resimţită de evrei decât distrugerea Templului, în anul 70, în timpul domniei împăratului Titus. Poporul, lipsit de propriul sanctuar, avea să fie deposedat, deopotrivă, de teritoriu şi de prezenţa Dumnezeului său. Imperiul roman părea victorios: în realitate, rezistenţa evreilor îi prefigura sfârşitul, şi expansiunea

creştină avea să-l convertească în întregime la credinţa Dumnezeului lui Abraham, al lui Isaac şi al lui Iacob. În acest fel, Occidentul s-a clădit pe bazele Bibliei ebraice. În secolul al VII-lea, o altă religie izvorâtă din Biblie, islamul, s-a răspândit pe o întindere vastă a Orientului şi a Africii, unde şi astăzi continuă să convertească suflete. Lipsit de ţara sa, Israel a plecat să ceară adăpost la umbra popoarelor care tocmai adoptaseră cărţile lui sfinte[3]. Unitatea poporului său fiind spulberată, Tora, revelaţia mozaică, a ţinut loc de patrie şi de templu în toată perioada exilului. Pretutindeni poporul evreu a avut parte de aceeaşi primire. În statele creştine el a fost acuzat de deicid şi supus răbufnirilor constante ale unei brutale ostilităţi. Structura teocratică a creştinătăţii medievale l-a exclus din orice viaţă socială şi politică. El a trăit, astfel, îngrădit în ghetouri, supus bunului plac al principilor şi violenţelor mulţimii.

În lumea islamului, nu exista ura care, în Europa, era întreţinută de acuzaţia de deicid; ea era însă înlocuită de un dispreţ constant şi tăcut; deşi şi aici erau înghesuiţi în cartiere rezervate lor, evreii aveau cel puţin dreptul la existenţă şi la proprietate; în rest, ei erau cu totul excluşi din viaţa cetăţii la marginea căreia îşi duceau traiul, în aşteptarea eliberării promise de Cărţile care nu mint.

Istoria poporului exilat se constituie într-o lungă suită de masacre, de expulzări, de abuzuri; Israel a fost ţapul ispăşitor găsit de toate popoarele pentru a servi drept victimă ori de câte ori o criză, o epidemie, o foamete, o cruciadă sau un război întârâtau mulţimile; contra acestor violenţe, singurul recurs, singura armă a lui Israel a fost

---

[3] Biblia ebraică *(Tanah)* cuprinde trei părţi: *Tora-Pentateuhul* — cele cinci cărţi ale lui Moise, Profeţii *(Neviim)* şi Hagiografii *(Ketuvim)*. Laolaltă, ele alcătuiesc *Vechiul Testament* în Biblia creştină.

rugăciunea. Lipsiţi de ţară, de arme, de limba comună, privaţi de orice libertate, blamaţi şi dispreţuiţi, supuşi la tot soiul de constrângeri exterioare şi făcând faţă, generaţie după generaţie, unui duşman hotărât a-i distruge, evreii au supravieţuit, şi acest paradox nu este cel mai mărunt aspect original al istoriei lor.

Biblia ebraică, tradiţiile consemnate în Cartea de Învăţătură (Talmudul) şi Kabala[4] mistică aveau să servească drept patrie poporului fără ţară. Rugăciunea, meditaţia, aşteptarea înfrigurată a salvării promise celor mai năpăstuiţi dintre oameni i-au dat eroismul şi puterea de a îndura, sfidând orice raţiune potrivnică. Suferinţa era întâmpinată ca o ispăşire ce urma să grăbească eliberarea. Apărat de fidelitatea faţă de Dumnezeul Istoriei, Israel avea să supravieţuiască tuturor imperiilor ce l-au făcut să pătimească.

În aparenta neînsemnătate a ghetoului, el a creat o civilizaţie originală, în care existenţa omenească era în întregime orientată către contemplarea realităţilor spirituale: rugăciunea constituia centrul vieţii personale şi sociale a ghetoului, spaţiu în care au fost întotdeauna trecute cu vederea nedreptăţile şi luptele dintr-o societate împărţită în clase. Flacăra întreţinută de meditaţie şi de studiul Cărţilor Sfinte, în contact cu filosofiile greacă, creştină şi arabă, a dat naştere unei gândiri teologice

---

[4] Kabala (în ebraică în original; literal, „primire", „tradiţie"), termen care desemnează învăţăturile mistice şi ezoterice ale iudaismului, bazate pe „revelaţii şi aluzii". Cartea de bază a Kabalei este *Zohar* sprijinită pe o literatură mai veche — cartea lui Ezechiel *(Maase Merkava)* şi sulurile esenienilor *(Meghilot Iam ha-Melah)*. Curentul mistic generat de ideile Kabalei înrâureşte mişcări de masă de natură mesianică, în secolele XVI–XVIII, inclusiv hasidismul din zona est-europeană. Atât Kabala, cât şi hasidismul cunosc o vogă reînnoită în zilele noastre, constituind obiect de studiu pentru mari învăţaţi, literaţi etc.

(Bahia Ibn Pakuda, Maimonide) şi unei mişcări poetice (Solomon Ibn Gabirol, Iuda Halevi, Moise Ibn Ezra) a căror forţă a iluminat ceasurile cele mai sumbre ale exilului. Viaţa intelectuală şi spirituală a ghetourilor a fost, de cele mai multe ori, de un remarcabil nivel. În ciuda discriminărilor şi a persecuţiilor a căror victimă a fost, Israel continua să existe atunci când ceasul eliberării a sunat.

Revoluţia franceză a fost cea dintâi care i-a ridicat pe evrei din starea lor umilă şi le-a recunoscut dreptul la emancipare, pe 28 septembrie 1791. Susţinătorul acestei eliberări a fost un preot, abatele Grégoire. Momentul a marcat intrarea evreilor pe scena politică a lumii moderne. Antiiudaismul religios a fost cu repeziciune înlocuit de un antisemitism politic încă şi mai virulent. Unii dintre evrei au căutat adăpost în asimilare şi în uitarea propriilor origini; alţii, de curând eliberaţi din starea de servitute, au pornit de îndată la recucerirea Sionului[5].

[5] *Cf.* André Chouraqui, *Histoire du judaïsme*, Paris, PUF, col. „Que sais-je?", nr. 750, 1968, şi *La pensée juive*, PUF, col. „Que sais-je?", nr. 1181. (N.a.)

Capitolul I

CREAREA STATULUI ISRAEL

I. Sionismul politic

În timpul secolelor sale de exil, poporul evreu nu şi-a pierdut niciodată speranţa în restaurarea Sionului[6]. În Sinagogă, de trei ori pe zi, se înălţau rugăciuni pentru reconstruirea Ierusalimului şi pentru întoarcerea exilaţilor. Ţara Sfântă simboliza toate speranţele mistice şi pământeşti ale poporului exilat. La Ierusalim, la Safed sau la Tiberiada, mici comunităţi evreieşti nu încetaseră nicicând să-şi menţină prezenţa şi să întreţină memoria trecutului. Visurile ducelui de Naxos, fantasmele lui David Réubeni, ale lui Solomon Molcho, pretenţiile mesianice ale lui Sabbatai Sevi, pentru a nu-i cita decât pe aceştia, s-au alimentat din speranţele unei restaurări a Sionului; o certitudine permanent prezentă, confirmată de repetatele profeţii ale Bibliei, a purtat astfel poporul, de-a lungul încercărilor istoriei, spre ceasul hărăzit întoarcerii sale. În fiece an, în fiece zi, cu toată durerea exilului, el n-a încetat să evoce viile Iudeei, zidurile şi cerul Ierusalimului...

Recrudescenţa antisemitismului în Germania (către 1880), pogromurile din sudul Rusiei, ale căror victime au fost evreii din numeroase localităţi, în special la Elisavetgrad, Kiev, Odessa (primăvara şi vara anului 1881), măsurile discriminatorii din Imperiul rus, agravate

---

[6] Numele colinei pe care a fost clădit Ierusalimul. Sionul a devenit simbolul Oraşului Sfânt şi, prin extensie, al spiritualităţii şi al speranţei pe care le reprezintă. (N.a.)

prin acuzaţiile de ucidere rituală, au făcut ca speranţa mesianică să se afirme pe plan politic. În 1881, Lilienblum, sub şocul primelor pogromuri, lansează un apel pentru întoarcerea în vechea patrie. În 1882, Léon Pinsker (1821–1891) îi invită pe fraţii evrei să-şi caute salvarea în *autoemancipare*. La Harkov, studenţi din grupul *Bilu* decid să meargă în Palestina spre a întemeia colonii agricole. Filiale ale organizaţiei *Îndrăgostiţii de Sion*[7] sunt fondate la Odessa şi la Varşovia în scopul de a sprijini coloniile evreieşti din Palestina.

Acest elan popular, în epoca deşteptării conştiinţelor naţionale, a fost însoţit de o efervescenţă ideologică, alimentată de gânditori creştini (Henri Dunant, Laharanne, George Eliot, Disraéli, prinţul de Ligne etc.) şi de evrei (Joseph Salvador). În anul 1862, Moses Hess a publicat lucrarea sa *Roma şi Ierusalimul*, în care dezvoltă o concepţie spiritualistă a sionismului.

În noiembrie 1884, are loc la Katowice cea dintâi conferinţă sionistă. Cu aceasta ocazie, izvorăsc primele rudimente ale unei organizaţii care îl desemnează pe Pinsker preşedinte şi pe Lilienblum secretar. Visul începea să capete contur; Alianţa Israelită Universală[8], Sir Moise Montefiore, baronul Edmond de Rothschild, *Îndrăgostiţii de Sion* fondează 17 colonii agricole în Palestina, între 1870 şi 1896. Pasiunile stârnite în Franţa de Afacerea

---

[7] În ebraică, Hoveve Sion.

[8] Organizaţie înfiinţată în 1860, la Paris, pentru a încuraja emanciparea morală şi intelectuală a evreilor. A fondat şcoli franceze în bazinul mediteranean. Colonizarea Ţării Sfinte, favorizată de puternica mişcare de emancipare pe care a declanşat-o, a avut punctul de pornire în ferma-şcoală de la Mikveh–Israel. Alianţa întreţinea o reţea şcolară în Israel şi intenţiona să creeze un liceu franco-israelian la Ierusalim, după modelul celor construite la Haifa şi la Tel-Aviv. (N.a.)

Dreyfus (1894) îl convertesc la cauza Sionului pe Theodor Herzl (1860–1904), un ziarist vienez stabilit la Paris. Purtat de valul unei inspiraţii ce a făcut din el un om nou şi un profet, Herzl a scris, în numai câteva zile, la Paris, *Statul Evreu* (1895), lucrare în care prevedea modul de organizare a unei Societăţi a Evreilor şi a unei Companii Evreieşti care urmau să desfiinţeze aşezările din diaspora[9] şi să vegheze la stabilirea locuitorilor în noua comunitate (constituită în monarhie constituţională sau în republică aristocratică) ce avea să ia fiinţă în Ţara Sfântă. Medicul şi renumitul scriitor de origine maghiară Max Nordau (1849–1923), şi el stabilit la Paris, a devenit mâna dreaptă a lui Herzl. La nici un an de la publicarea lucrării *Statul Evreu*, în august 1897, Herzl a prezidat, la Basel, primul Congres Sionist, care a adunat 200 de delegaţi veniţi din toată Europa. În numai trei zile, Congresul adopta Programul de la Basel, rezumat astfel: „Sionismul are drept ţel stabilirea, pentru poporul evreu, în Palestina, a unui cămin naţional garantat de dreptul public". Astfel, sionismul se definea ca o mişcare esenţialmente politică, având un scop bine determinat. Pentru atingerea acestui scop, el îşi propunea să desfăşoare acţiuni şi negocieri politice. Două instituţii financiare au fost de îndată concepute şi create: Banca Colonială Evreiască şi Fondul Naţional Evreiesc (1901). Pentru a fi membru al Organizaţiei Sioniste era suficient să plăteşti un *şekel*[10] şi să aderi la Programul de la Basel. O propagandă activă s-a declanşat sub coordonarea Comitetului de acţiune ales de Congres, în vederea câştigării comunităţilor evreieşti

---

9 Termen grecesc ce definea împrăştierea evreilor în ţările lumii, unde au fondat comunităţi. (N.a.)

10 Mică unitate monetară (siclul), menţionată în Biblie. (N.a.)

la idealul definit atât de exact. Puternica personalitate a lui Herzl, adevărat vizionar şi fondator al Statului, avea să domine începuturile sionismului politic şi să-i imprime un viguros impuls. Un al doilea Congres, ţinut tot la Basel, a confirmat cuvântul de ordine al propagandei sioniste. Conflictele interne între sioniştii religioşi şi cei atei, între burghezi şi socialişti, între umanişti (Ahad Haam) şi oameni politici, au însufleţit Organizaţia Sionistă care ajunsese să grupeze, la sfârşitul secolului al XIX-lea, 100 000 de membri.

Pe de altă parte, Herzl îi hărţuia pe mai marii vremii, pe baronul de Hirsch, pe baronul de Rothschild şi, cu mai mult succes, pe marele duce Friedrich de Baden, care i-a facilitat întâlnirea cu împăratul Germaniei; în câţiva ani, sionismul a devenit o problemă de care politica europeană trebuia să ţină seama. Audienţele pe care Herzl le-a obţinut la sultanul Abdul Hamid al II-lea, în mai 1901, şi la marele vizir, în iulie 1902, n-au condus la rezultatul sperat: o recunoaştere a colonizării Palestinei de către evrei; tot ceea ce putea admite Turcia era stabilirea individuală a evreilor în diferite zone ale Imperiului.

Guvernul britanic începuse să acorde atenţie sionismului şi a oferit evreilor regiunea El-Ariş din Peninsula Sinai: această propunere a avut darul de a înflăcăra imaginaţia lui Herzl, însă varianta nu s-a dovedit viabilă[11].

La începutul secolului, fiinţa în lume o reţea de puternice federaţii sioniste. În această acţiune, Herzl îşi pusese în joc propria avere, timpul, energia, sănătatea. Un popor începea să renască: entuziasmul se manifesta printr-o reînnoire a literaturii şi a artei; un spirit viteaz, o voinţă curajoasă se formau în grupările sioniste. Pentru

[11] *Cf.* André Chouraqui, *Théodore Herzl*, Paris, Éd. du Seuil, 1960. (N.a.)

cei îngrădiţi în ghetouri se organizau societăţi de gimnastică şi de cultură. Un roman de anticipaţie al lui Herzl, *Ţara veche*, *Ţara nouă,* propunea imaginea unei Palestine ideale, recucerite de sub domnia deşertului şi a stâncilor. Herzl trebuia să fie precaut nu doar faţă de adversarii săi, ci, deopotrivă, şi faţă de valul de entuziasm mesianic care se ridica din rândurile poporului la gândul eliberării.

Procesele pentru omor ritual de la Polna, în Boemia (1899), şi Konitz, în Prusia (1900), oprimarea economică ce menţinea în mizerie o jumătate de milion de evrei în Galiţia, pogromurile sângeroase de la Chişinău (1903), de la Bialystok şi de la Jitomir (1905) au lucrat, astfel, în mod tragic, în favoarea cauzei sioniste, care trebuia, de aici înainte, să se concentreze pe realizarea colonizării urbane şi rurale a Palestinei. La al VI-lea Congres, în august 1903, Herzl a făcut publică oferta ministrului britanic al Coloniilor de a ceda un teritoriu în Uganda pentru colonizarea evreiască, cu un statut ce îi asigura o autonomie internă completă. În faţa opoziţiei hotărâte a unei importante minorităţi a delegaţilor, Herzl a reluat zadarnic negocierile cu Poarta. Când, epuizat de truda sa, Herzl s-a stins din viaţă, în ziua de 3 iulie 1904, sionismul devenise o realitate vie: nu mai era vorba decât de voinţă pentru ca totul să înceteze de a mai fi un simplu vis. Un singur om reuşise să depăşească frontierele posibilului, anunţând, în 3 septembrie 1897, că în cel mult o jumătate de veac, Statul Israel urma să devină o realitate.

II. Declaraţia Balfour şi mandatul britanic

Primul obiectiv al sionismului, obţinerea unui statut care să-i permită libera colonizare a Palestinei, se lovise de opoziţia hotărâtă a Porţii. Prăbuşirea Imperiului otoman şi ocuparea Ţării Sfinte de către trupele britanice aveau să permită Marii Britanii, cu consimţământul Franţei şi al Italiei, să-şi definească politica sa colonială în sens favorabil năzuinţelor sioniste. Negocierile purtate de Haim Weitzmann (1874–1952) au condus, în ziua de 2 noiembrie 1917, la publicarea unei scrisori a Secretarului de Stat pentru Afaceri Străine, Arthur J. Balfour, trimisă către lordul Lionel de Rothschild, la Londra, scrisoare ce cuprindea următoarea declaraţie, aprobată în prealabil de guvernul englez: „Guvernul Maiestăţii Sale priveşte favorabil întemeierea în Palestina a unui Cămin Naţional pentru poporul evreu şi va face toate eforturile necesare pentru a facilita acest obiectiv, fiind de la sine înţeles că nimic nu va aduce atingere drepturilor civile şi religioase ale colectivităţilor neevreieşti existente în Palestina sau drepturilor şi situaţiei politice de care se bucură evreii din toate celelalte ţări".

Franţa a îmbrăţişat cu toată hotărârea cauza sionistă: scrisoarea din 4 iunie 1917 a lui Jules Cambon, Secretar General la Ministerul Afacerilor Străine, a fost confirmată, pe 14 februarie 1918, de o declaraţie făcută de ministrul Afacerilor Străine, Stéphen Pichon. Drept urmare, Declaraţia Balfour a fost aprobată de către principalele puteri aliate la Conferinţa de la San Remo, iar de către Societatea Naţiunilor, prin termenii mandatului asupra Palestinei încredinţat Marii Britanii (16 septembrie 1922) şi prin convenţia anglo-americană asupra Palestinei (1924). Conform mandatului, Marea Britanie îşi asuma responsabilitatea de a institui în ţară condiţiile propice

stabilirii unui Cămin Naţional pentru poporul evreu..., asigurând, deopotrivă, dezvoltarea instituţiilor autoguvernării, precum şi protejarea drepturilor civile şi religioase pentru toţi locuitorii Palestinei, indiferent de rasă sau de religie.

Între timp, armata britanică punea capăt, în Palestina, ocupaţiei otomane ce dura din 1517. În iulie 1920, un israelit, Sir Herbert Samuel, prelua funcţia de Înalt Comisar pentru Palestina, sub mandat britanic. Mulţi au fost cei care au crezut că obiectivul fusese atins: nu era însă decât începutul.

1. Mandatul britanic. În timpul celor cinci ani de exercitare a funcţiei sale, Herbert Samuel a urmărit în mod conştiincios prevederile mandatului, prevederi amendate de *Cartea Albă* britanică din iunie 1922. Deciziile *(Orders)* din 12 august 1922 şi 4 mai 1923 organizau administrarea Palestinei; puterea executivă avea în fruntea sa pe Înaltul Comisar numit de Coroană, care exercita, totodată, şi puterea legislativă; tentativele de a institui un consiliu legislativ s-au lovit, în 1923, de opoziţia arabilor, în 1935 de cea a evreilor, iar în 1936 de cea a Camerei Lorzilor şi a Camerei Comunelor. În realitate, puterile Înaltului Comisar nu erau limitate decât de termenii generali ai mandatului. Puterea judecătorească a fost organizată în conformitate cu principiile dreptului modern; bazele sistemului judiciar erau constituite de legea otomană, de textele promulgate de puterea mandatară în acord cu „dreptul comun" şi de principiile de justiţie admise în Marea Britanie, în măsura în care condiţiile locale permiteau aplicarea lor. Hotărârile judecătoreşti erau date, corespunzător fiecărei trepte jurisdicţionale, de judecători (*Magistrate Courts*), de tribunale regionale (*District Courts*), de Curtea Supremă (*Supreme Court*), de tribunale

funciare, de tribunale pentru nomazi şi de câteva judecătorii de pace; în afară de acestea, instanţele religioase musulmane, evreieşti, siriace, melchite, catolice armene, ortodoxe siriene, greceşti şi armene ortodoxe asumau competenţe în ceea ce privea statutul personal.

Produs al organizaţiei sioniste, prevăzută de mandat, Agenţia Evreiască a reprezentat poporul evreu pe lângă puterea mandatară, începând cu 1929. Agenţia a devenit unul dintre auxiliarele administraţiei britanice şi principala forţă motrice a renaşterii naţionale.

Istoria mandatului britanic avea să se constituie dintr-o lungă succesiune de conflicte între interesele contradictorii ale englezilor, arabilor şi evreilor. Încă din 1921, au izbucnit tulburări sângeroase, arabii manifestându-şi ostilitatea crescândă faţă de Căminul Naţional[12]. În 1928, luptele au reînceput. În august 1929, Ierusalimul a fost scena unor oribile masacre şi jafuri; timp de mai multe zile, întreaga Palestină s-a aflat în haos şi anarhie. Lucrurile s-au repetat în 1933, în 1936 şi în 1937; o veritabilă revoltă, declanşată de Înaltul Comitet Suprem Arab, a transformat Palestina într-o bază militară ocupată de peste 20 000 de soldaţi britanici. Publicarea Arhivelor Secrete de la Wilhelmstrasse a pus în lumină rolul activ pe care l-au avut naziştii şi fasciştii în sprijinirea unuia dintre organizatorii acţiunii, fostul muftiu al Ierusalimului, Hadj Amin al Husseini. Pe măsură ce Căminul Naţional câştiga în soliditate datorită dinamismului său intern şi ajutorului oferit de Organizaţia Sionistă Mondială, şi pe măsură ce Hitler îşi dezlănţuia valul de ameninţări violente, Anglia dădea o interpretare din ce în ce mai restrictivă Declaraţiei Balfour.

---

[12] Căminul Naţional era promis evreilor prin mandatul britanic.

Cartea Albă, publicată în 1921, pe când Churchill era ministru al Coloniilor, raportul Comisiei Shaw (martie 1930), urmat de publicarea unei noi *Cărţi Albe,* în mai 1930, raportul French din iulie 1933, eşecul tentativelor de creare a unui Consiliu legislativ, amplul raport al Comisiei Peel (iulie 1937) ce evoca pentru întâia oară necesitatea împărţirii Palestinei în două state, unul arab şi unul evreiesc, raportul Comisiei de partaj prezidată de Sir Woodhead (1938), eşecul Conferinţei de la Londra (8 februarie–17 martie 1939), care a încercat reunirea la masa tratativelor a delegaţilor Agenţiei Evreieşti, pe de o parte, şi a celor ai arabilor palestinieni şi ai statelor arabe, pe de alta, toate acestea au fost evenimente premergătoare unei cotituri radicale a politicii britanice în Palestina. Această cotitură a fost consfinţită printr-o nouă *Carte Albă*, publicată la 17 mai 1939. Agenţia Evreiască şi membrii opoziţiei din Camera Comunelor au denunţat noua orientare a politicii duse de puterea mandatară, calificând-o ca pe o trădare a spiritului şi literei mandatului. În fapt, Marea Britanie a blocat imigraţia evreiască, începând din martie 1940, prin promulgarea, la 28 februarie 1940, a unui regulament funciar care limita, în mod draconic, dreptul evreilor de a dobândi pământuri. Guvernul britanic, în dorinţa de a recâştiga simpatia arabilor, interzicea accesul imigranţilor în Palestina, şi acest gest se petrecea chiar în momentul în care persecuţia hitleristă se abătea asupra evreilor din Europa.

2. Sfârşitul mandatului britanic. Al Doilea Război Mondial a dezlănţuit împotriva evreilor din ţările cucerite de Hitler cea mai cruntă persecuţie din întreaga lor istorie. Campania de calomnii, ce fusese orchestrată de nazişti, s-a amplificat după ajungerea lor la putere, în

1933, şi s-a completat apoi prin înfiinţarea lagărelor de concentrare. În 1942, Hitler a hotărât exterminarea sistematică a evreilor (Conferinţa de la Wannsee).

În 1939, locuiau în Europa 9 500 000 de evrei; în 1945, nu mai erau decât 2 750 000; în Germania, numărul lor scăzuse de la 564 000, în 1925, la 15 000, la sfârşitul războiului, ceea ce însemna o diminuare de 96%. Maşinăria nazistă de exterminare s-a pus din plin în mişcare pentru a-i distruge, în lagăre de concentrare, în camere de gazare şi în crematorii, pe evreii din ţările ocupate. Numărul martirilor s-a ridicat la 6 093 000 de suflete, adică 73,4% din populaţia evreiască ce locuia în zonele cotropite de germani[13], iar dintre aceştia, 1 800 000 erau copii sub 14 ani.

Aceste evenimente au determinat ralierea la Mişcarea Sionistă a unui număr foarte mare de evrei supravieţuitori, precum şi a unei vaste părţi a opiniei publice mondiale.

Războiul avea să însemne o perioadă de oarecare linişte în Palestina; evenimentele în derulare au obligat Agenţia Evreiască să lase deoparte divergenţele care o opuneau Marii Britanii; pe de altă parte, particularităţile economice şi politice ale conflagraţiei mondiale au facilitat diferite forme de cooperare între evrei şi arabi. Peste 30 000 de voluntari israelieni au luat parte, alături de Aliaţi, la marile înfruntări militare ale războiului. Dar, sub aparenţa liniştii, se pregătea o dramă.

Închiderea frontierelor Palestinei pentru imigranţii evrei alungaţi din Europa a făcut ca adevărate nave-fantomă

---

[13] Sau pe teritoriul statelor aliate Germaniei, în războiul purtat împotriva Aliaţilor. În România procentul victimelor, al celor pieriţi la Dorohoi, la Bucureşti şi la Iaşi, dar, în principal, în Transilvania a fost cu mult mai redus decât în alte ţări aliate Germaniei, inclusiv în Ardealul de Nord, trecut, între 1940 şi 1944, sub stăpânire maghiară.

să rătăcească din port în port, încărcate cu oameni pe care nimeni nu-i voia: în septembrie 1939, un vas a fost atacat de către poliţia de coastă în faţa plajei de la Tel-Aviv, pe când încerca să acosteze. La 24 februarie 1942, vasul *Struma*, căruia i se refuzase accesul, s-a scufundat în largul portului Istanbul, hărăzind adâncurilor 768 de pasageri evrei; în vara lui 1947, aceeaşi tragedie s-a repetat cu *Exodus*, privat de ospitalitatea Franţei: poporul rătăcitor încerca, prin toate mijloacele, să acceadă spre refugiul promis, surmontând obstacolele sângeroase ce i se puneau în cale.

Conferinţa sionistă din 9 mai 1942 a condamnat, în mod violent, politica britanică, solicitând, pe lângă dreptul nelimitat de imigrare, şi crearea unui Commonwealth evreiesc în Palestina. Revendicarea unui stat propriu a devenit încă şi mai presantă cu ocazia Conferinţei Sioniste Mondiale, convocate la Londra după încheierea războiului, în august 1945. Poporul evreu ieşea din îngrozitorul Holocaust animat de dorinţa arzătoare de a pune, în sfârşit, capăt îndelungatei sale rătăciri: după sângeroasa încercare a războiului avea să urmeze înfruntarea cu Imperiului britanic pentru a-l obliga să evacueze Palestina, apoi victoria împotriva a cinci armate inamice, pentru ca, în sfârşit, opera de recucerire a ţării din calea deşertului să capete consacrarea definitivă.

3. Rezistenţa armată. Încă de la stabilirea lor, coloniştii evrei se obişnuiseră să-şi apere roadele muncii cu arma în mână. *Hagana*, sau armata de protecţie, după ce contribuise în timpul războiului la apărarea Căminului Naţional, avea să devină instrumentul principal al luptei angajate de Organizaţia Sionistă contra puterii mandatare. Rezistenţa evreiască, însufleţită de o *Hagana* bine

înarmată, ce număra 60 000 de combatanţi motivaţi de dorinţa fierbinte de victorie, a angajat, cu sprijinul trupelor de şoc *(Palmah)*, un război de uzură împotriva administraţiei engleze. Formele de luptă mergeau de la furtul de documente până la atacuri armate având ca obiectiv clădirile guvernamentale, transporturile şi unităţile de poliţie. Pe de altă parte, extremiştii constituiţi în Irgun Zwai Leumi şi Grupul Stern, reprezentau cele mai mici, dar şi cele mai intransigente nuclee ale rezistenţei. Punctul culminant al luptei a fost atins în iunie 1946, când *Hagana* a declanşat un atac general ce viza căile de comunicaţie; în iulie, o explozie a distrus una din aripile hotelului „King David" din Ierusalim, în care îşi aveau sediul secretariatul puterii mandatare şi o parte a Statului Major Britanic. Starea de asediu a fost proclamată în luna februarie 1947, în condiţiile în care poliţia şi armata britanică trecuseră la represalii împotriva „teroriştilor".

Dezlănţuirile propagandei hitleriste, înspăimântătoarea exterminare sistematică organizată de Gestapo, tragedia supravieţuitorilor din lagărele de concentrare, vasele-fantomă care rătăceau pe mări fără să poată acosta, eroismul disperat al combatanţilor din ghetoul Varşoviei, vitejia soldaţilor din *Hagana* au constituit aspecte ce au făcut ca problema evreiască să ajungă în prim-planul actualităţii internaţionale: *Jews are news* era constatarea făcută de americani, a căror simpatie faţă de cauza sionistă a fost afirmată de preşedintele Roosevelt şi confirmată de Truman.

O Comisie anglo–americană a întocmit un raport de anchetă, pe care l-a încheiat pe 20 aprilie 1946. Reprezentanţii Partidului Laburist, în mod tradiţional favorabili sioniştilor pe când se aflau în opoziţie, au respins, odată ajunşi la putere, concluziile Comisiei, ce prevedeau acordarea a 100 000 de certificate de imigrare pentru

persoanele dislocate. Egiptul, Irakul, Libanul şi Arabia Saudită şi-au manifestat, de asemenea, opoziţia faţă de concluziile moderate ale raportului. Planul Morisson, o tentativă de conciliere între punctele de vedere englez şi american, relua ideea unei împărţiri a Palestinei, dar nu a condus la nici un rezultat (iulie–septembrie 1946).

Astfel, toate soluţiile avansate în vederea rezolvării problemei palestiniene eşuau încă din start. Palestina continua să se afle, teoretic, sub restricţiile *Cărţii Albe* din 1939. „Terorismul" lua amploare, în vreme ce imigranţii ilegali, scăpaţi din lagărele de concentrare, luau din nou drumul închisorilor, de data aceasta britanice, în Cipru, în Sudan, în Kenya şi în alte locuri.

Cel de-al XXII-lea Congres Sionist, care s-a reunit la Basel, în decembrie 1946, nu a dus lipsă nici de subiecte de meditaţie, nici de realităţi menite să-l inspire în hotărârile sale. La iniţiativa guvernului britanic s-a organizat, la Londra, o întâlnire la „masa rotundă", în ianuarie 1947. Delegaţii arabi n-au acceptat însă să se aşeze la aceeaşi masă cu delegaţii sionişti. Iniţiativa britanică a eşuat o dată în plus: evreii şi arabii erau în consens, dar numai în a respinge planul Bevin; evreii şi englezii, de comun acord, se opuneau proiectului arab; arabii şi englezii respingeau, în mod unanim, propunerile sioniste: astfel, impasul în care se afla rezolvarea problemei palestiniene era complet.

4. Recurgerea la medierea Naţiunilor Unite. Winston Churchill nu se jucase cu cuvintele atunci când constatase falimentul total al administraţiei britanice în Palestina: demersurile bătrânului om politic, simpatizant dintotdeauna al mişcării sioniste, au grăbit decizia Marii Britanii din 2 aprilie de a apela la bunele oficii ale Naţiunilor Unite:

guvernul laburist nu-şi pierduse speranţa de a obţine de la ONU un acord de tutelă asupra Palestinei.

Începând cu 27 februarie 1947, centrul de greutate al chestiunii palestiniene se mutase de la Londra la Lake Success. Cele cinci mari puteri ale momentului — Marea Britanie, Statele Unite, URSS, Franţa şi China — au purtat negocieri ce au dus la convocarea primei sesiuni speciale a Adunării Generale a ONU, care s-a deschis în ziua de 28 aprilie 1947. După ce a fost respinsă o propunere arabă ce viza discutarea imediată a fondului problemei, după ce au fost audiate, în faţa Comisiei politice, Agenţia Evreiască şi Înaltul Comitet Arab, precum şi organizaţiile nonguvernamentale interesate de problemă, Adunarea Generală a ONU a desemnat o comisie compusă din reprezentanţi ai următoarelor state: Australia, Canada, Guatemala, India, Iran, Olanda, Peru, Suedia, Cehoslovacia şi Uruguay. Comisia specială a Naţiunilor Unite pentru Palestina şi-a început lucrările la Lake Success, pe 26 mai 1947, le-a continuat în Palestina şi a centralizat concluziile sale într-un raport de cinci volume, pe care l-a predat Adunării Generale, la 31 august 1947.

Cele două teze în dispută erau rezumate tranşant. Evreii îşi întemeiau drepturile pe legăturile istorice ale Israelului cu Ţara Sfântă, drepturi confirmate de Declaraţia Balfour şi de mandatul acordat Marii Britanii de către Societatea Naţiunilor, cu menirea de a reclădi Căminul Naţional. Pe baza încrederii într-o promisiune sancţionată de Societatea Naţiunilor, evreii puseseră în valoare un teritoriu deşertic şi îl colonizaseră prin propriile mijloace, în beneficiul comun al lor şi al arabilor al căror nivel de trai se ameliorase, astfel, în mod simţitor. Decizii internaţionale şi fapte imposibil de tăgăduit dăduseră o realitate socială statului evreiesc. Acesta se angajase anticipat să

garanteze populaţiei arabe exercitarea plenară a drepturilor sale, în deplină egalitate cu evreii. Acestor raţiuni de ordin istoric, juridic, economic, li se adăugau argumente de ordin uman: necesitatea de a pune capăt pribegiei şi calvarului milenar ale evreilor şi de a găsi urgent o rezolvare la problema celor 250 000 de supravieţuitori ai lagărelor morţii.

Teza arabă opunea drepturilor evreilor pe cele imprescriptibile ale islamului asupra unor teritorii cucerite încă din anul 637; ea sublinia faptul că musulmanii constituiau două treimi din populaţie, ceea ce dădea un drept natural acestora să stăpânească o ţară ce păstra un caracter sfânt în ochii oricărui musulman. Pe lângă drepturile morale menţionate, arabii mai adăugau şi promisiunile pe care le primiseră din partea Angliei: ei susţineau că mandatul asupra Palestinei era ilegal şi că termenii săi erau incompatibili cu litera şi cu spiritul Statutului Societăţii Naţiunilor, întrucât viola principiul şi dreptul popoarelor la autodeterminare; arabii solicitau crearea imediată a unui stat independent în Palestina, unde urma să se ţină cont de drepturile minorităţii evreieşti. Un observator făcea următoarea remarcă, rezumând impresia generală: „Teza arabilor este bună; singurul ei defect e că aceea a evreilor este mai puternică".

După ce a făcut o apreciere nuanţată, Comisia a îndepărtat orice soluţie extremă şi a prezentat 11 recomandări, votate în unanimitate de membrii săi. Materialul a fost însoţit de două planuri distincte: primul propunea crearea a două state independente — unul arab şi altul evreu —, alcătuind o uniune economică; cel de-al doilea avea în vedere un stat federal. Canada, Guatemala, Olanda, Peru, Suedia, Cehoslovacia şi Uruguay înclinau în favoarea primei soluţii; India şi Iran aderau la cea de-a doua.

A doua Adunare Generală a Naţiunilor Unite s-a reunit la Lake Success, în ziua de 23 septembrie 1947, şi a însărcinat o comisie specială să se ocupe de problema palestiniană. Încă de la început, Statele Unite şi URSS şi-au exprimat adeziunea asupra unui plan de împărţire a Palestinei sub formă de uniune economică. Un atare consens, nemaiîntâlnit în istoria ONU, a avut darul de a-i decide şi pe cei care ezitau. Agenţia Evreiască şi-a dat acordul de principiu faţă de proiectul de partaj pe care arabii îl combăteau cu înverşunare. Anglia a reiterat decizia sa de a-şi retrage trupele şi de a pune capăt administraţiei sale „astfel încât cele două părţi să se poată confrunta cu consecinţele propriilor lor neînţelegeri".

5. Decizia de partaj. La capătul a 32 de şedinţe de lucru, Comisia a respins cu 29 de voturi contra, 12 pentru şi 14 abţineri planul de creare a unui stat unitar în Palestina şi s-a pronunţat cu 25 de voturi pentru, 13 voturi contra şi 17 abţineri în favoarea creării a două state independente, unul arab şi unul evreiesc, precum şi declararea Ierusalimului zonă internaţională, plasată sub controlul Naţiunilor Unite; toate cele trei entităţi rezultate urmau să alcătuiască o uniune economică.

La momentul scadenţei acestui plan, mandatul urma să ia sfârşit cât mai repede posibil, dar în orice caz înainte de 1 august 1948: măsurile premergătoare declarării independenţei trebuiau să fie puse în practică pe teren de către o comisie ONU compusă din cinci membri. Era nevoie ca acest plan să aibă aprobarea Adunării Generale a Naţiunilor Unite; după dezbateri aprinse, el a fost adoptat cu majoritatea cerută de două treimi din voturi: 33 de voturi pentru — printre care şi cel al Franţei —, 13 contra şi 10 abţineri. Rezultatul votului a produs în rândul

evreilor un entuziasm rezervat, iar în cel al arabilor, o hotărâre încrâncenată de a rezista, prin toate mijloacele, creării unui stat evreiesc: războiul s-a aprins în Palestina şi în lumea arabă, iar în Tripolitania izbucnesc incidente.

III. Proclamarea Statului Israel

Comisia pentru Palestina, stat rezultat prin votul Naţiunilor Unite exprimat la 29 noiembrie 1947, a avut curând ocazia să se convingă de propria ei neputinţă. Arabii refuzau să-i recunoască existenţa, iar englezii nu-i dădeau nici un ajutor. Puterea mandatară a făcut public faptul că urmează să abandoneze Palestina la 15 mai 1948; ea era hotărâtă să nu prevadă nici un fel de tranziţie menită să asigure viitorul ţării: Comisia Naţiunilor Unite a fost anunţată că nu-i va fi permis accesul în Ţara Sfântă decât cu 15 zile înaintea acestei date; în plus, Marea Britanie nu se simţea în măsură să sprijine Comisia decât cu „sfaturi", orice ajutor concret fiind exclus. Nimic nu a putut îndupleca această poziţie paradoxală, în spatele căreia nu erau greu de ghicit cauzele: guvernul britanic se opunea sistematic oricărei colaborări cu Comisia, a refuzat chiar să se mai îngrijească, fie şi temporar, de aprovizionarea ţării ulterior zilei de 15 mai, astfel încât nicicând maxima „După noi, potopul" nu a fost pusă în practică cu atât cinism.

Acestei pasivităţi savante i s-a asociat activitatea febrilă a Ligii Statelor Arabe.

La 28 martie 1948, Statele Unite, vizibil preocupate de situaţia care se crea în Orientul Apropiat, au declarat pe neaşteptate că renunţă la Planul de Partaj, dând în acest fel lovitura de graţie Comisiei Naţiunilor Unite însărcinate să-l aplice. O parte a presei mondiale pregătea opinia

publică pentru catastrofa finală ce se prefigura: zdrobirea completă a Căminului Naţional Evreiesc.

Voinţa poporului evreu a rămas însă de nezdruncinat: începând din ianuarie 1948, Consiliul Naţional al Evreilor din Palestina (*Vaad Leumi*) a făcut publică decizia de proclamare a unui stat evreiesc, organizat în conformitate cu rezoluţia Adunării Generale a Naţiunilor Unite. Consiliul Naţional şi Agenţia Evreiască au desemnat, totodată, un comitet însărcinat cu pregătirea planurilor viitoarei guvernări.

În vreme ce tulburările din Palestina se agravau, Consiliul de Securitate, Consiliul de Tutelă, apoi, începând cu 16 aprilie, cea de a II-a Sesiune Extraordinară a Adunării Generale a Naţiunilor Unite au continuat tatonările şi schimburile de opinii asupra viitoarei forme de organizare a Palestinei. Regatul Unit, sprijinit de Statele Unite, se străduia să determine abandonarea Planului de Partaj în favoarea stabilirii unei tutele a Naţiunilor Unite. În faţa acestor fluctuaţii, în condiţiile pericolului grav al războiului, hotărârea evreilor se afirma tot mai pregnant: rezoluţiei din 29 noiembrie i se dădea putere de lege, iar statul evreu urma să fie proclamat chiar de la sfârşitul mandatului. Această voinţă a fost exprimată în faţa diferitelor organe ale Naţiunilor Unite, fiind sprijinită de Comisia Specială a Naţiunilor Unite însărcinată cu punerea în practică a Planului de Partaj.

În aprilie 1948, la Tel-Aviv, Comitetul Provizoriu de Guvernare, compus din 32 de membri, a desemnat un Comitet Executiv alcătuit din 13 persoane, sub conducerea lui David Ben Gurion, preşedinte al executivului Agenţiei Evreieşti.

Pe 12 aprilie 1948, cea mai înaltă instanţă a Organizaţiei Sioniste Mondiale a lansat un apel patetic către

toate naţiunile lumii pentru ca ele să recunoască Israelului dreptul de a-şi asigura salvarea şi, în mijlocul primejdiilor, punea acţiunea lui sub protecţia Dumnezeului Israelului, încredinţându-şi soarta eroismului soldaţilor săi. În ziua de 13 mai 1948, Ministerul pentru Colonii şi Foreign Office au publicat o declaraţie generală privind mandatul britanic ce urma să ia sfârşit pe 15 mai, la ora 0. Opt ore înaintea încheierii mandatului, în faţa delegaţilor Consiliului Naţional Evreiesc ce reprezenta iudaismul palestinian şi sionismul mondial, David Ben Gurion, preşedinte al Comitetului Executiv al Agenţiei Evreieşti, proclama, la Tel-Aviv, stabilirea în Palestina a unui stat evreiesc numit Statul Israel. Încă de la momentul apariţiei, acesta se considera izvorât din spiritul profeţilor, oferind pacea şi prietenia sa tuturor popoarelor de pe pământ. Evreilor din lumea întreagă le era adresat un apel de a se ralia noului stat, spre a-l ajuta în eforturile de imigrare şi de dezvoltare a ţării şi, sub protecţia Dumnezeului atotputernic, pentru a-l susţine în marea luptă de realizare a visului secular — reînvierea Israelului. Evenimentul a fost primit de evreii de pe întreg mapamondul cu bucuria unei renaşteri.

Statele Unite şi URSS, urmate de mai multe naţiuni, au recunoscut pe loc noul Stat, împotriva căruia ţările arabe aveau să declanşeze, cât de curând, războiul ce mocnea încă de la 29 noiembrie 1947: de atunci şi până astăzi, conflictul, a cărui istorie se cuvine să o rezumăm mai jos, nu şi-a găsit încă sfârşitul.

IV. Conflictul arabo–israelian

Paradoxal, acest conflict arabo–israelian: vreme de trei milenii, convieţuirea paşnică a arabilor cu evreii se

caracterizase printr-o rodnică simbioză care îşi trăgea rădăcinile din originea comună şi se hrănea din indiscutabile similitudini de vocaţie, de spiritualitate şi de cultură. Biblia oferă deja mărturia fecundităţii relaţiilor dintre arabi şi evrei: Iov şi prietenii săi, după cum se ştie, sunt arabi, iar înţelepciunea lor este recunoscută drept sora celei a lui Israel. Istoricii au emis ipoteza unei comunităţi de origine între arabi şi evrei, aceştia din urmă fiind şi ei posibil originari din Peninsula Arabică. Comuniunea între cele două popoare este atât de mare, încât o dinastie de origine idumeană, cea a Irozilor, a putut domni asupra Israelului. Limba arabă şi cea ebraică aparţin aceleiaşi grupe, cea a limbilor semitice, şi prezintă profunde similitudini. După convertirea arabilor la islam, legăturile dintre ei şi evrei au devenit încă şi mai strânse. Această religie, al cărei profet, Mahomed (Muhammad), a fost inspirat de către Scrierile Sfinte ale lui Israel, prezintă surprinzătoare asemănări cu iudaismul în ceea ce priveşte sursele de inspiraţie, structurile teologice, metafizice, filosofice, culturale şi chiar sociologice. Teologii celor două religii au fost permanent în contact şi s-au inspirat adesea unii de la ceilalţi. Nu există nicăieri între ei vreun subiect de contestare reciprocă a problemelor de doctrină sau de credinţă. Şi în plus, lumea musulmană nu a oferit nimic comparabil cu persecuţiile pe care le-au suferit evreii din Europa în ultimul mileniu.

Vremurile de glorie ale islamului corespund, în istoria evreilor, perioadei lor de maximă fecunditate spirituală[14]. Pe lângă aceasta, evreii şi arabii sunt singurele două popoare ale lumii pentru care Dumnezeul naţional, Cel al lui

---

[14] *Cf.* André Chouraqui, *Histoire du judaïsme*, p. 50–71; *La pensée juive*, p. 63–76 şi *Lettre à un ami arabe.* (N.a.)

Abraham, Isaac, Iacob, David, Iisus şi Mahomed, a devenit Dumnezeul din cer şi de pe pământ pentru o multitudine de neamuri. Evreii, prin intermediul Bisericii creştine, arabii, datorită prodigioasei propagări a islamului, se află deopotrivă la originea unui fenomen spiritual care a modelat şi a marcat destinul spiritual al întregii umanităţi.

Mai mult decât atât: procesul de decădere a popoarelor musulmane, început în secolul al XVI-lea, s-a asociat cu ruina lumii iudaice, plasată în cea mai mare parte în ţările islamului. Vechile structuri au fost bulversate de descoperirea Americii, de revoluţia economică şi de cea industrială: Lumea Nouă a fost cea care a dus la pauperizarea, apoi la ruina Orientului şi, în final, la colonizarea sa. Pretutindeni, evreii şi arabii au avut aceeaşi soartă. Ei s-au lovit de acelaşi duşman, sărăcia, şi de inamici ce erau animaţi de acelaşi dispreţ faţă de cele două rase. Sub dominaţia străină, arabii au avut de suferit de pe urma colonialismului, exact în perioada în care evreii erau nevoiţi să facă faţă, aproape peste tot, dezlănţuirilor antisemite: şi unii, şi ceilalţi au învăţat să descopere — cu preţul unor mari suferinţe — chipul hâd al rasismului, asupra căruia erau obligaţi să triumfe numai pentru a supravieţui.

Renaşterea lumilor arabă şi iudaică începe o dată cu Revoluţia Franceză. Marile sale idealuri de libertate, egalitate şi fraternitate au făcut ca robia din trecut să devină insuportabilă. Prin campania sa în Orient, Napoleon a trezit din toropeală lumea arabă. Araba şi ebraica au fost reabilitate şi smulse din letargie. Atât la arabi, cât şi la evrei s-a afirmat, în mod paralel, o mişcare spirituală, intelectuală, ştiinţifică, literară şi poetică: ei aveau de rezolvat probleme religioase, culturale şi politice de aceeaşi natură. Cum să ne mirăm, în aceste condiţii, că *Nahda* arabă nu este numai aproximativ contemporană cu

Haskala[15] a evreilor, ci şi asemănătoare într-o multitudine de aspecte? Procesele de reformare şi de modernizare ale islamului şi iudaismului au căpătat adesea forme similare. Voinţa de libertate naţională s-a afirmat, în ambele cazuri, în acelaşi mod şi în acelaşi timp. Sionismul tinde să utilizeze pe plan politic forţele spirituale ale iudaismului, după cum mişcarea panarabă le mobilizează pe cele ale islamului spre a promova libertatea popoarelor. Până şi dragostea faţă de Ţara Sfântă — o dragoste pasională şi aproape carnală — este o trăsătură comună celor două popoare. Iar de aici rezidă originea înfruntării lor fratricide. Paradoxul face ca, la ceasul când creştinii şi evreii puneau bazele procesului lor de reconciliere, la ceasul când Israelul devenea aliatul popoarelor care îi persecutaseră pe evrei în modul cel mai necruţător — Germania, de exemplu —, arabii, nicicând până atunci în dispută cu evreii, să ridice steagul antisionismului, curent atât de greu de deosebit de antisemitism[16].

---

[15] Haskala (în ebraică, „inteligenţă", „discernământ", „cultură") sau Mişcarea evreiască a Luminilor (sec. XVIII–XIX), manifestată mai întâi în Vest, apoi în Est. Scopul Haskalei era „emanciparea internă" prin răspândirea culturii generale, încurajarea aculturaţiei şi a laicizării, revigorarea limbii ebraice, introducerea unor „modernizări" în rituri etc. Adepţii Haskalei dezvoltă o presă şi o literatură care se vor înscrie drept contribuţii în dinamizarea iudaismului, modern în formă şi naţional în conţinut.

[16] Antisemitism, termen creat de germanul Wilhelm Marr, la 1879, pentru a desemna noile forme ale ostilităţii faţă de evrei. Prin extindere, antisemitismul cuprinde şi toate formele antiiudaismului (teologic medieval, filosofic modern etc.), ale anticapitalismului iudeofob, ale rasismului, ale comunismului şi ale anticomunismului iudeofob, ale antiisraelismului etc. Antisemitismul este uneori abordat ca antisemitism economic, politic, psihologic, caracterologic, istoric, antropologic, religios, rasial ş.a.m.d. Antisemitismul teoretic se referă la ideile şi la prejudecăţile antievreieşti, iar antisemitismul practic, la acţiunile violente împotriva evreilor, culminând cu „soluţia finală" hitleristă.

1. Naşterea conflictului. Atunci când primii sionişti au ajuns în Palestina, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ei s-au confruntat nu atât cu populaţia autohtonă, în general dispusă să-i primească, cât cu poliţia otomană, care nu vedea în ei nici sionişti, nici evrei — ci o ameninţare pentru ordinea şubredă ce domnea în Imperiul otoman decadent. Ienicerii spânzurau, deopotrivă, arabi şi evrei: principiul lor era să stârpească orice mişcare, pentru că aceasta constituia o primejdie. Or, este cazul să o recunoaştem, sioniştii erau printre cei mai instabili. Cert este că la acea epocă conflictul nu era nici religios, nici politic: pentru Imperiul otoman era, înainte de toate, o chestiune poliţienească.

Mandatul britanic şi proclamarea Căminului Naţional Evreiesc au politizat conflictul: administraţia britanică nu putea să evite jocul la două capete, pentru a-şi consolida dominaţia; este ceea ce a şi făcut între 1917 şi 1948, dată la care a fost nevoită să bată în retragere, lăsând ţara într-o stare de haos deplin.

Statele arabe vecine cu Israelul au moştenit germenii conflictului: în momentul în care evreii proclamau Statul Israel, ele erau guvernate de suverani feudali precum regii Faruk şi Abdallah. Faptul că URSS şi ţările comuniste au fost, cu acea ocazie, de partea Israelului, se explică prin raţiuni politice: putem spune astăzi că, în faţa atacului căruia a trebuit să-i reziste la naşterea sa, Statul Israel a fost salvat graţie eroismului dovedit de soldaţii săi, de conjunctura internaţională a epocii, dar şi de armele primite din Cehoslovacia comunistă.

2. Războiul de Independenţă. *Invazia arabă: Ein breira!* „Nu aveam de ales"; a trebuit ca, la naşterea sa, Israelul să treacă proba focului şi a sângelui. După ce triumfase

în faţa Marii Britanii, tânărul stat a fost nevoit să înfrunte, începând cu 15 mai 1948, invazia armatelor regulate a cinci ţări care, fiecare în parte, părea mai puternică din punct de vedere militar decât Israelul.

Liga Arabă, înfiinţată la Cairo pe 23 martie 1945, a propovăduit şi a pregătit ,,războiul sfânt" de la un capăt la altul al lumii arabe. Acte directe de agresiune avuseseră loc încă de pe vremea când britanicii mai controlau ţara: coloniile evreieşti erau atacate de către trupe recrutate de „Comitetul pentru Apărarea Palestinei". Numai între 30 noiembrie 1947 şi 1 februarie 1948 au fost înregistraţi, de o parte sau de cealaltă, 2 778 de morţi sau răniţi. Începând cu sfârşitul lui ianuarie 1948, „armata de eliberare arabă" s-a infiltrat în Palestina cu acordul tacit al puterii mandatare, în scopul de a lichida orice prezenţă evreiască (decizia de la Sofar, septembrie 1947). Cinci armate, sub conducerea lui Fawzi al-Kaukji, aşteptau la frontiere sosirea orei H. Pe 14 mai, Statul Israel, proaspăt născut, a fost dintr-o dată ţinta unui atac general pe direcţia tuturor frontierelor sale terestre, maritime şi aeriene. În faţa acestui atac impresionant, rezistenţa evreilor a surprins întreaga omenire.

În esenţa ei, *Hagana* era o armată populară însufleţită de energia disperării şi călită în luptele aspre pe care le dusese împotriva englezilor, precum şi în Al Doilea Război Mondial în cadrul armatelor aliate. În plus, ea a primit ajutoare în armament şi muniţii (în special din Cehoslovacia) şi a fost sprijinită de voluntari sosiţi din străinătate. *Hagana* a rezistat atât de bine pe toate fronturile (mai ales la Ierusalim, în Galileea şi în Neghev), încât clasele mijlocii arabe, cuprinse de teamă, au început să părăsească ţara; această mişcare a fost accentuată de propaganda arabă care anunţa exterminarea evreilor; în sfârşit, şi

violenţa anumitor reacţii ale acestora din urmă (Deir Yassin) a dus la răspândirea terorii în masă printre arabii palestinieni, ceea ce a provocat exodul a peste 600 000 dintre ei. Refugiaţii, al căror număr a sporit prin natalitate şi prin rezultatele războiului din iunie 1967, încă mai aşteaptă, după 35 de ani, ca soarta lor să fie în sfârşit lămurită.

Evreii îşi dădeau seama că propria lor supravieţuire depindea de o victorie ce trebuia obţinută în circumstanţe de-a dreptul extraordinare.

În acelaşi timp, înfiinţarea Statului palestinian, prevăzut de recomandările ONU acceptate de Israel, stârnea opoziţia statelor arabe care respingeau în bloc noua situaţie ce se crea în Orientul Apropiat.

În realitate, Egiptul şi Iordania au ocupat, între 1948 şi 1967, cea mai mare parte a teritoriilor destinate să constituie Statul palestinian, fără a face nimic pentru a-l crea şi negând, în mod sistematic, dreptul la existenţă al Statului Israel. Această situaţie a împins Orientul Apropiat într-o succesiune de războaie care nici până astăzi nu au permis desăvârşirea unui proces general de pace.

3. Intervenţia Naţiunilor Unite. Statul Israel este cel dintâi din istorie care a luat naştere printr-o decizie a majorităţii naţiunilor lumii. Invadarea Israelului de către statele arabe constituia prima agresiune armată înregistrată după sfârşitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Această situaţie a provocat interminabile dezbateri ce s-au derulat la Lake Success, în faţa Consiliului de Securitate, a Consiliului de Tutelă şi a Consiliului Economic şi Social ale Naţiunilor Unite. Cea de a doua Sesiune Extraordinară a Adunării Generale a ONU a avut loc la New York, între 16 aprilie şi 16 mai 1948: înainte de a se încheia, Adunarea a hotărât trimiterea unui mediator al Naţiunilor Unite pentru Palestina. În această funcţie a fost desemnat, la

20 mai 1948, contele Folke Bernadotte. În ziua de 17 aprilie 1948, în faţa gravităţii situaţiei militare din Palestina, Consiliul de Securitate a cerut instituirea unui armistiţiu: acesta nu a devenit efectiv decât la 11 iunie 1948, ora 6 dimineaţa. Beligeranţii au căpătat, astfel, un răgaz pentru a-şi procura armament suplimentar. În 9 iulie, arabii au refuzat să mai prelungească acordul de încetare a focului: luptele s-au reluat.

În ziua de 15 iulie, Consiliul de Securitate a impus un nou armistiţiu care a intrat în vigoare pe 16 iulie, la Ierusalim, şi pe 18 iulie, în celelalte zone. Situaţia rămânea gravă de-a lungul frontierelor. Pe 17 septembrie, mediatorul a fost asasinat la Ierusalim de către terorişti rămaşi nepedepsiţi. Această crimă a produs o adâncă emoţie în întreaga lume.

În octombrie, au reizbucnit ciocniri violente în Neghev, între egipteni şi evrei, ceea ce a determinat, o dată în plus, Consiliul de Securitate să ordone încetarea focului, la 23 octombrie 1948. Această decizie a fost respectată până la 22 decembrie, când luptele au reizbucnit. În sfârşit, pe 7 ianuarie 1949, graţie bunelor oficii ale Dr. Ralph Bunch, mediator *ad interim*, pe front liniştea a devenit efectivă.

Convenţiile generale de armistiţiu au fost semnate de guvernele egiptean şi israelian, la 24 februarie 1949, în Insula Rhodos; între Liban şi Israel, pe 23 martie 1949, la Ras En Naqoura; între Regatul Haşemit al Iordaniei şi Israel, în Rhodos, la 3 aprilie 1949; între Siria şi Israel, la Cota 232, lângă Mahanaim, la 20 iulie 1949. Aceste acorduri consacrau existenţa Statului Israel şi îi fixau limitele ce aveau să-i ţină loc de frontiere vreme de 20 de ani. Ca un tragic simbol, Ierusalimul rămânea împărţit printr-o linie de demarcaţie de 13 km lungime. Trebuie precizat,

totuşi, că armistiţiul nu însemna pace. De-a lungul a 1 000 km de frontieră, starea de tensiune şi ostilităţile aveau să constituie o realitate endemică.

Acordurile de armistiţiu consacrau o stare de fapt ce a permis recunoaşterea Statului Israel de către ONU, cea care făcuse atâta pentru a rezolva criza din Orientul Apropiat. În ziua de 11 mai 1949, Adunarea Generală a Naţiunilor Unite primea Israelul ca stat membru, deja recunoscut la acea dată de către 52 de ţări. Doar statele arabe sau cele musulmane votaseră împotriva hotărârii de admitere. De atunci, Israelul întreţine relaţii diplomatice şi consulare cu majoritatea statelor lumii. Cu toate acestea, Sfântul Scaun nu-şi normalizase încă relaţiile diplomatice cu Israelul.

4. Campania din Sinai (29 octombrie–5 noiembrie 1956). Între 1950 şi 1956, egiptenii au decretat boicotarea Israelului şi au interzis navigaţia israeliană pe căile maritime internaţionale din zona Canalului de Suez şi a Golfului Eilat. Guvernele ţărilor arabe şi organizaţiile palestiniene susţineau un război de hărţuială împotriva proaspăt creatului Israel, prin sabotarea şoselelor, a căilor ferate şi a reţelelor de irigaţii. Aceste acţiuni aveau ca baze de pornire gherilele *fedainilor*[17], organizate de guvernul egiptean în Peninsula Sinai şi în regiunea Gaza. La 25 octombrie 1956, Nasser a anunţat crearea unui comandament unificat al forţelor armate egiptene, siriene şi iordaniene. Israelul se aştepta la războiul de exterminare pe care vecinii săi i-l promiteau prin toate mijloacele lor de propagandă. El s-a adresat Franţei, care în acea perioadă se confrunta cu

---

[17] Fedajin sau fedain (în arabă, în original; literal, „cel care se sacrifică"), luptător palestinian de gherilă.

revolta algeriană, şi Marii Britanii: aceasta din urmă pierduse controlul asupra Canalului de Suez, naţionalizat de către Egipt. Aceşti factori convergenţi au dat o coloratură particulară nefericitei campanii din Sinai care a pus faţă în faţă Egiptul şi Israelul, sprijinit de Franţa şi de Marea Britanie. Fiecare se lupta pentru cauze divergente şi în scopuri diferite.

În seara zilei de 29 octombrie, armata israeliană, condusă de generalul Moşe Daian, s-a revărsat în patru valuri către Canalul de Suez. În şase zile, armatele egiptene au fost zdrobite, Peninsula Sinai a fost cucerită în întregime de către Israel, iar o mare parte a armatei egiptene şi o considerabilă cantitate de materiale de război au fost capturate.

Obiectivul declarat al Israelului era de a distruge ameninţarea pe care armata egipteană şi gherilele *fedainilor* o constituiau asupra existenţei sale. În această privinţă, campania reprezentase pentru Israel un succes militar în măsură să-i întărească securitatea. Negocierile diplomatice ulterioare au dus la evacuarea Sinaiului, dar blocada din Strâmtoarea Tiran fusese înlăturată, astfel încât navele israeliene circulau liber, începând cu 25 martie 1957. În ciuda eşecului franco–britanic de la Port-Said, în ciuda presiunilor sovietice şi a şovăielii americane, operaţiunea Suez a marcat pentru Israel punctul de plecare al unui nou avânt, fără a conduce, totuşi, la instaurarea păcii cu vecinii săi arabi.

Guvernele arabe, în special Siria, rămâneau închistate în atitudinea lor de beligeranţă activă, proclamând fără încetare voinţa lor de a distruge Statul Israel şi organizând, în acest scop, grupe de terorişti însărcinaţi cu o luptă de hărţuială prin toate mijloacele: atentate ucigaşe, sabotaje, blocadă economică, propagandă ostilă. Orientul

Apropiat a rămas, şi pe mai departe, un veritabil butoi cu pulbere, un teatru al cursei înarmărilor.

Anul 1966 a marcat o agravare a tensiunii la frontiera siriană. La 7 aprilie 1967, şase avioane siriene au fost doborâte de aviaţia israeliană în urma unei acţiuni de represalii. Efervescenţa s-a amplificat în această zonă a lumii. Rusia, în antagonismul ei faţă de Occident, a jucat din plin cartea arabă, furnizând Egiptului şi Siriei un potenţial militar redutabil. Acei dictatori care îşi legitimau puterea prin exploatarea conflictului arabo–israelian îşi manifestau exaltarea la ideea de a distruge în sfârşit Israelul şi, o dată în plus, de a adopta o politică pentru care nu dispuneau de mijloacele necesare.

5. Războiul de Şase Zile (5–11 iunie 1967). Starea de tensiune permanentă ce opunea statele arabe Israelului încă din mai 1948 trebuia, în mod inevitabil, să sfârşească printr-o înfruntare decisivă. Momentul a sosit atunci când Nasser a considerat că are suficientă forţă militară pentru a distruge statul sionist.

La 14 mai, ziua celei de-a 19 aniversări a creării Israelului, trupele egiptene au fost concentrate în Sinai. Pe 16 mai, Nasser a cerut plecarea Forţelor de urgenţă ale Naţiunilor Unite, staţionate la frontierele Israelului. Pe 18, Egiptul cere retragerea tuturor forţelor ONU staţionate pe teritoriul său. U Thant, fără a consulta vreo instanţă internaţională, s-a conformat imediat pretenţiilor lui Nasser: la 19 mai, desfăşurarea fragilă de forţe internaţionale dispărea dintre Egipt şi Israel, iar Franţa declara că nu mai garantează frontierele nici unui stat din zonă. În aceeaşi zi, Secretariatul Naţiunilor Unite confirma absenţa oricărei concentrări de trupe israeliene la frontiera siriană. Pe 22 mai, Nasser dădea lovitura decisivă,

anunţând blocada Strâmtorii Tiran. Guvernul israelian, pus în faţa acestui *casus belli*, ezita între pace şi război, în condiţiile în care primejdia se contura şi ţara era încercuită din toate părţile: 1 500 de tancuri egiptene se aflau la frontiera de sud; tunurile lui Nasser ţineau sub tirul artileriei lor satele şi fermele israeliene din regiunea Gaza; sirienii bombardau coloniile evreieşti aflate la poalele platoului Golan — în vreme ce Legiunea arabă din Iordania pregătea bombardarea Ierusalimului.

Riposta Israelului a survenit în ziua de luni 5 iunie 1967, la orele 7,15 dimineaţa. În două ore şi 50 de minute, avioanele israeliene, zburând la joasă altitudine în trei valuri fulgerătoare, au bombardat 19 aerodromuri, au distrus, în 170 de minute, 300 dintre cele 340 de avioane de luptă pe care le avea Egiptul şi au neutralizat 20 de staţii radar. Marţi seara, aviaţia israeliană distrusese 309 avioane egiptene, 60 de avioane siriene, 29 iordaniene, 17 irakiene şi unul libanez, în total, 416 aparate. Israelul, ale cărui forţe rămăseseră practic intacte, deţinea supremaţia aeriană absolută. Nu mai rămânea decât să fie traduse pe teren consecinţele acestei stări de fapt: de la 5 la 8 iunie, blindatele *Tsahal* (Armata de Apărare a Israelului) au ocupat Sharm-el-Sheik. În sfârşit, pe 8, ele au ocupat malul occidental al Golfului Suez.

Regele Iordaniei îşi pusese cei 60 000 de legionari sub comandament egiptean: la 5 iunie, aceştia bombardau Ierusalimul, cucereau Palatul Naţiunilor Unite şi atacau garnizoana israeliană de pe Muntele Scopus. Forţele israeliene, după ce s-au convins că nu era vorba de un *baroud*[18] de onoare, au ripostat, eliberând Cartierul General al ONU şi ocupând poziţiile iordaniene din jurul

[18] În arabă, în original; literal, „luptă", „confruntare".

oraşului. La 6 iunie, înălţimile de la Ierusalim, Ramallah, Djenin, Tulkarem şi Kalkilya au căzut în mâinile israelienilor. În sfârşit, pe 7, Oraşul Vechi al Ierusalimului a fost recucerit, iar armata israeliană s-a revărsat pe malurile Iordanului, ocupând toţi munţii Iudeei şi ai Samariei.

Luptele fiind încheiate în sud şi în est, Israelul şi-a concentrat forţele împotriva Siriei, care pe 7 iunie atacase coloniile Shear Yashouv şi Dan. În ziua de 9, israelienii au pornit ofensiva în direcţia platoului sirian al Golanului, pe care l-au ocupat a doua zi, când, de asemenea, a fost cucerită Kuneitra. Şase zile îi fuseseră de-ajuns *Tsahal*-ului — Armata de Apărare a Israelului — pentru a zdrobi armatele Egiptului, ale Iordaniei şi ale Siriei, susţinute de coaliţia altor zece ţări arabe. Dar, o dată în plus, acest război, care ar fi putut fi evitat, nu a dus la pace. Nici Nasser, nici guvernul israelian n-au ştiut să depăşească momentul pentru a instaura o pace veritabilă.

6. Războiul de Iom Kipur[19] **(6–25 octombrie 1973).** Războiul de Şase Zile avusese darul de a agrava situaţia, amplificând orgoliul şi resentimentele provocate de înfrângere, în cazul unora, şi beţia victoriei, în cazul altora. Războiul de Şase Zile a fost urmat de un război de poziţii pe Canalul de Suez şi pe cursul Iordanului, aceasta în timp ce grupările palestiniene organizau atentate în

[19] În ebraică, în original; literal, „pocăinţă". „Marea Iertare" este cea mai mare sărbătoare religioasă la evrei. Zi de post. Roş Haşana (Anul Nou), Hoşana Raba (A Şaptea zi de Sucot) şi Simhat Tora (Sărbătoarea Torei) sunt, de asemenea, sărbători religioase. Sucot, Pesah, Şavuot erau, în epoca biblică, sărbători de pelerinaj, legate de anotimpuri şi activităţi agricole. Ulterior au devenit şi ele sărbători religioase, asociate unor evenimente istorice cum ar fi: Hanuca, Purim, Tişa Be-Av (Distrugerea Templului).

interiorul noilor frontiere ale Israelului. Eşecul acestor tentative (1968–1971) l-au determinat pe preşedintele egiptean Sadat, succesorul lui Nasser, din septembrie 1970, să pregătească un nou război, anunţându-l public unui Israel sigur de sine însuşi, sceptic şi maliţios.

În ziua de 6 octombrie 1973, zi de post a sărbătorii de Iom Kipur, la orele 14, Egiptul a aruncat asupra Israelului o armată de 700 000 de soldaţi, 2 500 de tancuri, 650 de avioane, 150 de baterii de rachete antiaeriene. La aceeaşi oră, Siria a invadat Golanul cu 3 000 de soldaţi, 2 000 de tancuri, 330 de avioane şi 35 de baterii antiaeriene. Israelul, luat pe nepregătite în plină zi de sărbătoare a Kipurului, şi-a văzut frontul, apărat de doar câteva sute de soldaţi, dat peste cap după numai trei zile de luptă şi însăşi existenţa statală ameninţată: trupele egiptene şi siriene, întărite cu unităţi irakiene, iordaniene şi marocane, beneficiau de factorul surpriză şi de o superioritate zdrobitoare. Dar Israelul şi-a revenit repede şi, mobilizându-şi forţele, a oprit ofensiva armatelor arabe, apoi le-a respins pe linia de încetare a focului din 1967. Trecând dincolo de ea, israelienii au avansat şi s-au apropiat, în Siria, până la 35 de km de Damasc, iar în Egipt, până la 101 km de Cairo.

Armatele a II-a şi a III-a egiptene, blocate în ofensiva lor din 14 octombrie, riscau să fie încercuite şi distruse. Totodată, Cairo şi Damascul se aflau sub tirul artileriei israeliene.

Încă de pe 10 octombrie, ruşii stabiliseră un pod aerian şi maritim care furniza arabilor armele de care aceştia aveau nevoie pentru a evita înfrângerea. Patru zile mai târziu, americanii au făcut acelaşi lucru în beneficiul Israelului, aflat în criză de armament. Până atunci, israelienii pierduseră 3 000 de oameni, căzuţi mai ales în

primele trei zile de război. Astfel, ruşii şi americanii se înfruntau prin intermediari. Îngrijoraţi de evoluţia evenimentelor, ei au impus, la 22 octombrie, adoptarea de către Consiliul de Securitate a unei rezoluţii de încetare a focului, dar aceasta n-a fost respectată. În timp ce pe 24 octombrie Israelul îşi continua ofensiva, s-a ajuns în pragul unui război între URSS şi Statele Unite, puse în stare de alarmă nucleară. Timp de opt ore, în acea zi, omenirea a conştientizat faptul că se afla pe marginea prăpastiei. O nouă rezoluţie a Consiliului de Securitate (25 octombrie) a reuşit să îndepărteze ameninţarea, impunând beligeranţilor respectarea acordului de încetare a focului.

Pe 11 noiembrie, Israelul şi Egiptul au semnat un acord ce pregătea Conferinţa pentru Pace în Orientul Mijlociu. Aceasta a reunit, la Geneva, Egiptul, Israelul şi Iordania, sub auspiciile Naţiunilor Unite, ale SUA şi ale URSS. Conferinţa de la Geneva a dus la semnarea unui acord de separare a forţelor egiptene şi israeliene în Sinai. Ca urmare a eforturilor lui Henry Kissinger, Secretarul de Stat al Statelor Unite, acordul a fost completat, la 4 martie 1974, şi definitivat, în iunie 1974, cu un altul ce separa trupele israeliene şi siriene din Golan.

7. Procesul de pace cu Egiptul. După războiul de Iom Kipur, o activitate diplomatică intensă a favorizat evoluţia generală a situaţiei către acorduri tranzitorii şi, în cele din urmă, către un veritabil tratat de pace între Israel şi Egipt. Onoarea arabilor, restabilită în Egipt prin Războiul de Iom Kipur, a permis deblocarea procesului de pace, marcat de vizita spectaculoasă întreprinsă de Sadat la Ierusalim (19–21 noiembrie 1977), prin Acordurile de la Camp David (17 septembrie 1978) şi semnarea Tratatului de pace

(26 martie 1979). Aplicarea progresivă a acestor acorduri a fost dusă definitiv la bun sfârşit în primăvara lui 1982. Restituind în totalitate Egiptului Peninsula Sinai, Israelul îşi pierdea independenţa petrolieră, însă toate aceste sacrificii erau pe deplin compensate de avantajele păcii.

8. Războiul din Liban. Din nefericire, la puţină vreme după aplicarea Tratatului de pace cu Egiptul, Israelul s-a văzut confruntat cu atacuri dirijate dinspre nord, din Liban. Loviturile Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei deveneau tot mai periculoase în Galileea, unde oraşele şi satele sufereau fără încetare bombardamentele „Katiuşelor" — rachete de fabricaţie sovietică — lansate de pe rampe mobile instalate pe camioane special echipate. La 5 iunie 1982, guvernul israelian a hotărât să pună capăt provocărilor, declanşând „Operaţiunea de pace în Galileea". Începând cu 11 iunie, a fost proclamată o primă încetare a focului, în condiţiile în care Israelul îşi îndeplinise toate obiectivele. Dar refuzul OEP de a evacua Beirutul a antrenat reluarea ostilităţilor şi bombardarea oraşului până în septembrie 1982. La acea dată, combatanţii OEP au decis să se îmbarce spre Tunisia şi alte ţări arabe, însă preşedintele Libanului, Beşir Gemaiel, care se pregătea să semneze un acord cu Israelul, a fost asasinat. Libanul a devenit teatrul unui război permanent între miliţiile reprezentând diferitele curente ale islamului, controlate de Siria şi de Iran, sau pe cele creştine şi, în sud, cele sprijinite de Israel. Haosul instalat a distrus o ţară cândva exemplară. Începând cu 22 septembrie 1980, Orientul Apropiat sfârşeşte prin a fi destabilizat şi lovit de izbucnirea războiului dintre Iran şi Irak, care avea să facă sute de mii de victime. Zece ani mai târziu, la 2 august 1990, invazia Irakului în Kuweit a mobilizat, sub egida ONU, o

coaliţie de 30 de naţiuni conduse de Statele Unite. În ciuda încercărilor lui Saddam Hussein de a-l antrena, Israelul s-a menţinut, în mod paradoxal, în afara conflictului. Între 18 ianuarie şi 25 februarie 1991, 18 atacuri irakiene cu rachete n-au reuşit să schimbe decizia Israelului de a-şi păstra starea de nonbeligeranţă. Episodul nu a făcut decât să pună în evidenţă, o dată în plus, acţiunile nebuneşti întreprinse de către dictatorul irakian, susţinut de OEP, în contextul unei lumi arabe divizate şi profund ruinate.

La sfârşitul războiului, hegemonia siriană asupra Libanului a permis dezarmarea miliţiilor care însângerau ţara, condusă, de acum încolo, de un guvern aflat sub influenţa Siriei. Sudul Libanului rămâne sub controlul Israelului, în aşteptarea reglementării unei păci globale, lucru ce pare inevitabil de la înfrângerea Irakului şi pe fondul neînţelegerilor dintre statele arabe.

9. Paşi către soluţionarea conflictului. Morile păcii îşi macină, din păcate, foarte încet grânele, mai ales atunci când interese puternice împing spre permanentizarea conflictelor. Între aceste forţe, trebuie enumeraţi extremiştii de toate soiurile, precum şi puterile economice sau politice care nu văd în Orientul Apropiat decât un debuşeu. Pasiunile sunt atunci cu uşurinţă dezlănţuite, iar rezultatele, în loc de viaţa şi progresul oamenilor, sunt suferinţa şi moartea.

Intifada — sau Războiul pietrelor — a fost declanşată la 8 decembrie 1987 în teritoriile disputate între Israel şi OEP. Această explozie de violenţă a fost însoţită de atentate spectaculoase care n-au ocolit nici Ierusalimul, nici Tel-Avivul şi nici cele mai retrase aşezări. Israelienii s-au văzut prinşi între necesitatea de a restabili ordinea şi

aceea de a găsi o soluţionare acceptabilă problemei palestiniene.

Alegerile din 23 iulie 1984, apoi cele din noiembrie 1988 şi cele din mai 1996 au pus în lumină adânca divizare a ţării între Partidul Laburist, Likud şi partidele religioase de dreapta.

Prăbuşirea regimului sovietic, ca urmare a Perestroikăi, a lipsit regimurile ostile Israelului de un sprijin de neînlocuit. Frontierele s-au deschis pentru evreii din Rusia, care au emigrat în Israel: în 1997, numărul celor sosiţi se ridica la 700 000 de oameni.

În rândurile guvernanţilor israelieni, dreapta se opune stângii în lupta pentru putere, putere pe care aceasta din urmă o exercitase neîncetat încă de la crearea statului. Menahem Begin, ajuns în fruntea guvernului cu ocazia alegerilor din mai 1977, cedează locul său prim-ministrului Iţhak Şamir, care va conduce până la scrutinul din 1988. El a fost înlocuit, în noiembrie 1996, de către Beniamin Netaniahu.

În noiembrie 1988, sub o guvernare de uniune naţională, OEP a recunoscut Rezoluţia 242 a ONU şi a proclamat, în mod unilateral, crearea unui Stat palestinian care recunoştea Israelul şi considera „caducă" acea Cartă Naţională Palestiniană ce stipula „*eliminarea puterii sioniste şi imperialiste*".

În august 1990, a izbucnit criza din Golf, ca urmare a invadării Kuweitului de către Irak. La 17 ianuarie 1991, Israelul, care se găsea sub ameninţarea rachetelor Skud, preferând să nu declare război Irakului, a încredinţat Statelor Unite sarcina apărării sale.

La 30 octombrie 1991, se deschide Conferinţa de la Madrid în problema Orientului Apropiat, în prezenţa preşedinţilor Bush şi Gorbaciov, a delegaţiei israeliene

conduse de Iţhak Şamir şi a delegaţiilor siriană, iordaniană şi libaneză.

La 23 iunie 1992, alegerile din Israel erau câştigate de Partidul Muncii, iar Iţhak Rabin devenea prim-ministru. Acesta a cauţionat negocierile de pace pe care Şimon Peres le purta la Oslo, cu OEP. Pe 23 martie 1993, Ezer Weizmann a fost ales preşedinte al Statului Israel. La 10 septembrie, Israelul a recunoscut OEP ca reprezentant legitim al poporului palestinian. Pe 13 septembrie, la Casa Albă, Yasser Arafat şi Iţhak Rabin au parafat, în prezenţa preşedintelui Bill Clinton, acordul Israelului cu OEP. Ziua de 4 mai 1994 a reprezentat data oficială a naşterii entităţii teritoriale palestiniene în Gaza şi în Ierichon.

Drumul păcii fiind în sfârşit deschis, Statul Israel şi Sfântul Scaun au semnat, pe 30 decembrie 1993, simultan la Roma şi la Ierusalim, Actul fundamental de recunoaştere reciprocă.

În cursul anului 1994, deschiderea simultană a „birourilor de interese" a consacrat noua natură a relaţiilor Israelului cu Marocul şi cu Tunisia. Pe 26 octombrie 1996, o nouă etapă decisivă a fost înscrisă, prin semnarea, de către regele Hussein şi prim-ministrul Iţhak Rabin, a unui tratat de pace între Israel şi Iordania. În 1996, această evoluţie pozitivă a fost confirmată de stabilirea reprezentanţelor economice ale Israelului în Oman şi în Qatar.

Dar zeii războiului cereau încă sânge: în timpul unui miting pentru pace la Tel-Aviv, la 4 noiembrie 1995, Iţhak Rabin, care tocmai cânta imnul păcii, a fost doborât de mai multe focuri de revolver trase de un extremist evreu. Şimon Peres i-a urmat în funcţia de prim-ministru. Asasinarea lui Iţhak Rabin a fost urmată de mai multe atentate comise de teroriştii palestinieni (Ierusalim, Tel-Aviv, Hadera).

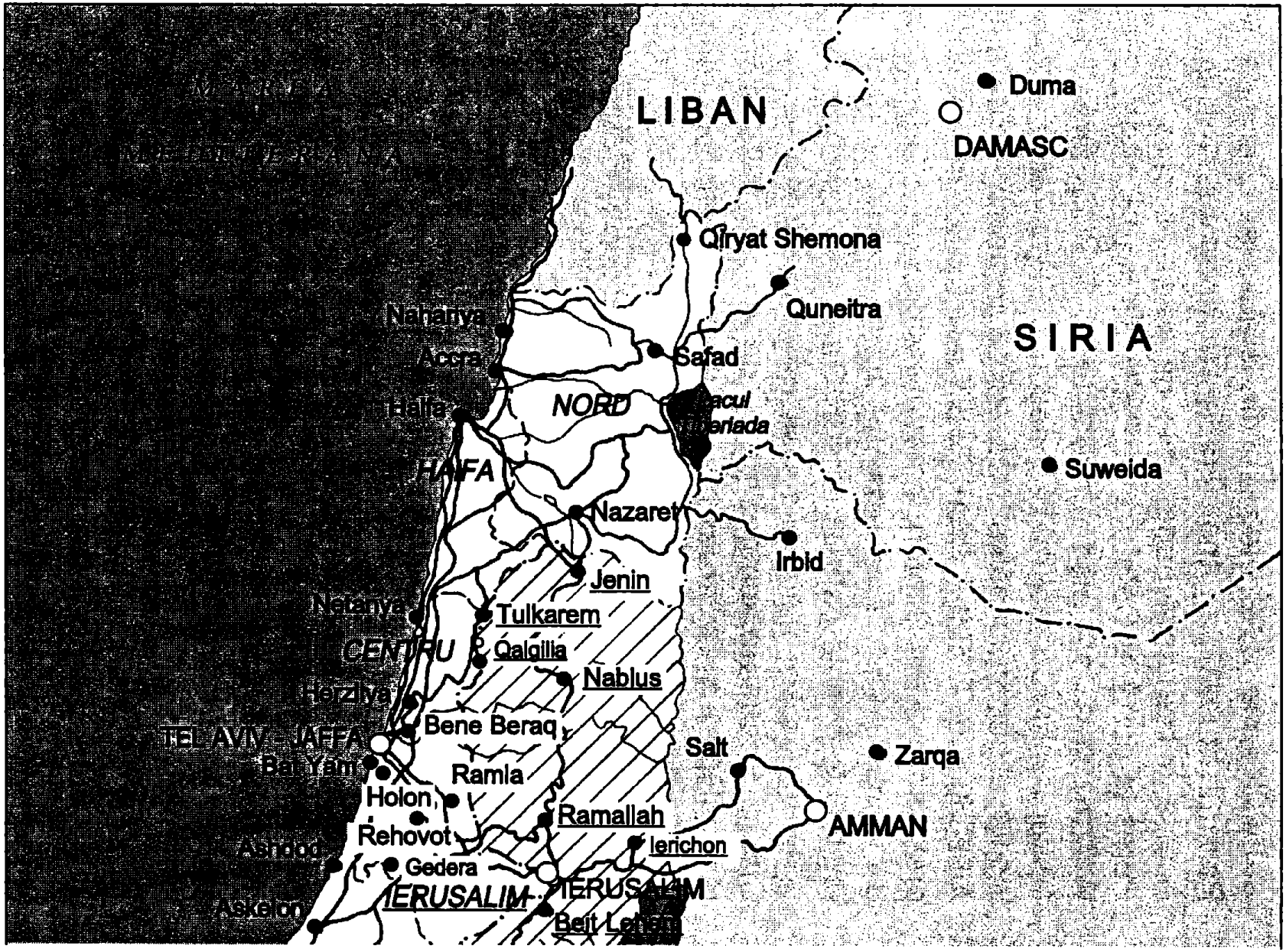
LIBAN
Duma
DAMASC
Qiryat Shemona
Quneitra
SIRIA
Safad
Nahariya
Acre
Haifa
NORD
HAIFA
Suweida
Nazaret
Irbid
Jenin
Netanya
Tulkarem
CENTRU
Qalqilia
Nablus
Herzliya
Bene Beraq
TEL AVIV - JAFFA
Bat Yam
Salt
Zarqa
Ramla
Holon
Ramallah
AMMAN
Rehovot
Jericho
Ashdod
Gedera
IERUSALIM
IERUSALIM
Ashkelon
Beit Lehem

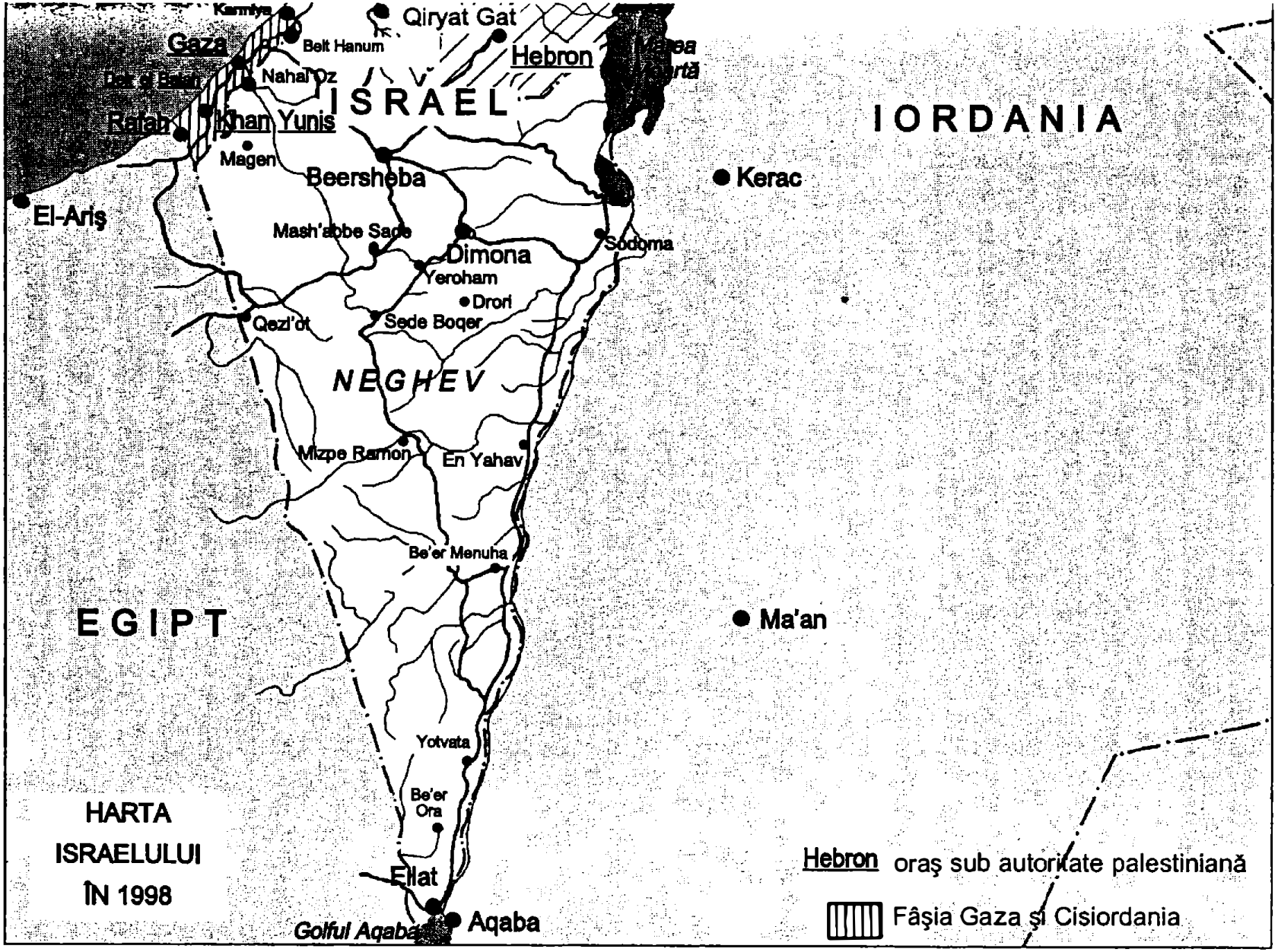
Qiryat Gat
Gaza
Beit Hanum
Hebron
Nahal Oz
ISRAEL
IORDANIA
Rafah
Khan Yunis
Magen
Beersheba
Kerac
El-Arîş
Mash'abbe Sade
Sodoma
Dimona
Yeroham
Dror
Qezi'ot
Sede Boqer
NEGHEV
Mizpe Ramon
En Yahav
Be'er Menuha
EGIPT
Ma'an
Yotvata
Be'er Ora
Eilat
Aqaba
Golful Aqaba
HARTA ISRAELULUI ÎN 1998
Hebron oraş sub autoritate palestiniană
Fâşia Gaza şi Cisiordania

Alegerile din 29 mai 1996 au adus la putere o coaliţie de dreapta condusă de blocul Likud. Pentru prima dată, şeful executivului, Beniamin Netaniahu, a fost şi el ales prin sufragiu universal.

10. Problema refugiaţilor arabi. În 1948, atunci când israelienii erau victorioşi pe toate fronturile, mai multe sute de mii de arabi au părăsit Palestina. Naţiunile Unite au intervenit pentru a furniza ajutorul care le era indispensabil: UNRWA a fost organismul specializat însărcinat cu ajutorarea refugiaţilor. Un buget anual de 40 de milioane de dolari a fost alocat în acest scop. În Gaza şi în Iordania au fost amenajate tabere pentru refugiaţi. În interiorul lor, aceştia duceau o viaţă semiconcentraţionară deoarece statele arabe refuzau să-i integreze sau chiar să le permită libera circulaţie (cum era cazul în regiunea Gaza). Cu timpul, cei 650 000 de refugiaţi din 1948 ajunseseră la un număr de peste un milion, aflaţi într-o situaţie aproape disperată. Războaiele făcuseră ca numărul noilor victime ale conflictului, ce se scurgeau către taberele de refugiaţi din Iordania şi Siria, să crească neîncetat. UNRWA le furniza adăpost, hrană şi şcoli pentru copiii între 6 şi 16 ani. Fonduri colectate în întreaga lume au permis înfiinţarea de şcoli profesionale destinate lor, în ţările de azil. Mii de tineri formaţi în aceste şcoli şi-au găsit locuri de muncă în lumea arabă, mai ales în Kuweit şi Bahrein. Voluntari (cum ar fi, de exemplu, cei de la Federaţia Luterană Internaţională) munceau în aceste unităţi şcolare, cuiburi ale amărăciunii şi centre ale revoltei.

Încă din 1948, Israelul s-a lovit de această problemă pe care a considerat-o indisolubil legată de reglementarea generală a procesului de pace. A accepta în condiţii

de război întoarcerea refugiaţilor constituia, în mod evident, un pericol pentru însăşi existenţa tinerei naţiuni. Însă în condiţii de pace problema refugiaţilor ar fi putut fi rezolvată cu uşurinţă prin cooperarea Israelului, a statelor arabe, a Naţiunilor Unite şi a diferitelor organisme internaţionale.

Deja în 1950, Moşe Şaret, pe atunci ministrul israelian al Afacerilor Străine, oferea un plan concret de reaşezare a celor dislocaţi, care a fost urmat, în 1952, de deblocarea generală a fondurilor pentru refugiaţii arabi. De atunci, în repetate rânduri, UNRWA (a cărei existenţă a fost adesea exploatată în scopuri politice), Naţiunile Unite şi Israelul au avansat diferite soluţii pentru această problemă dureroasă: toate însă s-au lovit de politica negativă dusă de anumite guverne, fără acordul cărora nici un progres în direcţia dorită nu era posibil.

Se cuvine ca problema refugiaţilor arabi să fie pusă în legătură cu cea a refugiaţilor evrei care au fost constrânşi să părăsească ţările musulmane în urma conflictului arabo–israelian. Chiar dacă ar fi luate în calcul cele mai exagerate evaluări ale numărului de refugiaţi arabi care au fost nevoiţi să părăsească Palestina, acesta nu depăşeşte numărul de refugiaţi evrei primiţi în Israel după 1948, sosiţi din ţările arabe după ce fuseseră deposedaţi de toată averea şi de bunurile lor.

Din acest punct de vedere, se poate constata că datorită conflictului arabo–israelian s-a produs, de fapt, un schimb de populaţie între Israel şi lumea arabă. O reglementare a problemei, în cadrul unui acord general de pace, ar trebui să ofere despăgubiri tuturor refugiaţilor — arabi şi evrei — şi să creeze pentru toţi condiţii normale de viaţă.

Această problemă ar putea fi lesne rezolvată în ipoteza unei cooperări constructive între arabi şi israelieni. Astfel, s-ar pune capăt unui conflict absurd care, în mod paradoxal, nu a putut compromite înflorirea spectaculoasă a Israelului.

Capitolul II

ÎNFLORIREA ISRAELULUI

I. Structurile politice ale Statului Israel

1. Organizarea puterilor. Născut în anul 1948 din haosul creat, în mod premeditat, de puterea mandatară, Statul Israel a trebuit să se organizeze sub ameninţarea unei invazii şi sub tirul tunurilor. El a fost obligat să improvizeze totul dintr-o dată şi să găsească singur răspuns pentru toate nevoile unei naţiuni abia născute: evreii şi-au dovedit maturitatea politică, reuşind să treacă peste dificultăţile unui pariu imposibil. Organismele statului au luat fiinţă aproape simultan şi au devenit realitate cu o rapiditate incredibilă.

Plecarea englezilor a rupt în mod brutal toate legăturile Palestinei cu Coroana britanică, faţă de care ultimele evenimente avuseseră darul de a stârni aversiunea în ţară. S-a impus necesitatea de a construi totul pornind de la datele existente, sprijinindu-se pe rezoluţiile ONU, pe tradiţiile spirituale şi civice ale Israelului şi pe organizaţiile sioniste ce existau anterior înfiinţării statului. Începând cu 15 mai 1948, în Ţara Sfântă suveranitatea aparţinea poporului evreu, reprezentat de un Consiliu Naţional Provizoriu şi de guvernul provizoriu care proclamase statul.

Începând din 19 mai, Consiliul Naţional votează legile fundamentale care au permis reorganizarea şi funcţionarea serviciilor publice. Pe 25 ianuarie 1949, poporul a fost chemat la urne şi a ales liber, pe baza unui scrutin naţional de listă, o Adunare Constituantă şi Legislativă,

Knesetul, reunit pentru întâia oară la Ierusalim, pe 14 februarie 1949. Pe 17 februarie, în faţa sa a depus jurământul cel dintâi preşedinte al Republicii, Haim Weizmann. Şeful statului a desemnat prim-ministrul care, la rândul său, a format guvernul. *Knesetul*, în care au acces cinci partide politice, a desfăşurat o imensă muncă legislativă; urmând exemplul britanic, el a preferat adoptarea legilor fundamentale ale statului, în dauna elaborării unei constituţii propriu-zise, considerată prematură pentru nevoile unui stat în formare. Încă de la origine, Statul Israel s-a dorit un stat modern şi democratic, întemeiat pe egalitatea tuturor cetăţenilor, fără deosebire de sex, rasă sau religie. El şi-a însuşit în mod public principiile care au inspirat Charta Naţiunilor Unite şi Declaraţia Universală a Drepturilor Omului. Tânăra republică, în care Partidul Laburist *(Avoda)* era cel mai important, îşi trăgea seva dintr-un spirit social generos şi îndrăzneţ: învăţământul primar gratuit şi obligatoriu, egalitatea absolută în drepturi a femeii cu bărbatul, abolirea pedepsei cu moartea şi a pedepselor corporale, reglementarea programului de lucru, concedii anuale şi zile de odihnă, principiul *habeas corpus* fondat pe ideea *sacralităţii* fiinţei umane, organizarea democratică şi separarea puterilor, grija faţă de stabilitatea guvernamentală (din 1948, Israelul a avut nouă prim-miniştri). Aceste principii au inspirat lucrările Parlamentului israelian, prevăzut a se înnoi la fiecare patru ani prin sufragiu universal.

Cu toate acestea, originalitatea profundă a Statului Israel constă în altceva. Pe lângă moştenirea primită la naşterea sa de la puterea mandatară, moştenire alcătuită din legi, tradiţii şi practici în care amintirea Imperiului otoman nu era uitată, pe lângă preocuparea de a fi un stat modern, cu respect faţă de spiritul şi de principiile

care inspiră Naţiunile Unite, Israelul se prezintă ca unic moştenitor al tradiţiei ebraice şi al poporului evreu.

Cea dintâi grijă a guvernului provizoriu şi, fără îndoială, cea mai îndrăzneaţă a fost aceea de a aboli, începând cu 15 mai 1949, toate restricţiile de liberă imigrare a evreilor în ţară şi de a invita pe toţi evreii din lume, fără nici o îngrădire, să vină şi să se stabilească în Israel. Statul Israel fusese creat spre a fi un cămin pentru evreii din toată lumea. Erau vizaţi cu precădere cei ce fuseseră victimele persecuţiilor naziste şi ajunseseră să populeze în Europa taberele pentru persoane dezrădăcinate, cei din ţările musulmane unde nu li se ofereau nici drepturi, nici securitate, în sfârşit, cei care, animaţi de idealul renaşterii Ţării Sfinte, voiau să se stabilească pe teritoriul ei. Legea Reîntoarcerii, fundamentală în concepţia despre stat, expunea în felul următor un principiu absolut: „Orice evreu are dreptul să se stabilească în Israel". Acest text a permis revenirea[20] masivă a sute de mii de imigranţi, revărsaţi din toate direcţiile către Israel. A apărut necesitatea unui corolar inspirat de aceste principii: legea asupra naţionalităţii israeliene. Această lege a fost adoptată la 1 aprilie 1952, după trei ani de acerbe discuţii, timp în care a fost formulată o duzină de redactări diferite, până a i se găsi expresia potrivită. Era vorba, până la urmă, de definirea noţiunii de israelian în relaţia sa cu aceea de evreu şi de a exprima, în termeni juridici, problema cea mai complexă, cea mai dezbătută şi, fără îndoială, cea mai gravă a noului stat. Legea a dorit să ţină cont de un dublu fapt: există o naţionalitate israeliană, realitate independentă de orice principiu de discriminare

[20] Desemnată şi cu numele de *alia* (în ebraică, literal, „înălţare", „urcare"). În vechime, evreii urcau de trei ori pe an la Templul din Ierusalim, pelerinaj numit Alia le-Reghel.

religioasă, deschisă oricărei persoane, conform normelor clasice ale dreptului modern al naţionalităţii; astfel, naţionalitatea israeliană se dobândeşte prin naştere, prin rezidenţă în Israel sau prin naturalizare. Dar există, de asemenea, răspândiţi în lumea întreagă, evrei care au, prin definiţie şi vocaţie dreptul de stabilire în Israel, dacă nu aleg rămânerea în patria lor. Acest drept, la origine absolut, este astăzi refuzat doar indivizilor suspectaţi de colaborare cu naziştii sau care reprezintă un pericol pentru sănătatea şi securitatea publică. Legea asupra naţionalităţii conferă cetăţenia oricărui imigrant care se stabileşte în Israel în virtutea Legii Reîntoarcerii, chiar din ziua sosirii sale în Ţara Sfântă. Autorităţile au avut grijă să sublinieze că privilegiul acordat evreilor a rezultat din chiar scopul întemeierii Statului Israel; legea nu constituie o discriminare la adresa arabilor care locuiesc legal în Israel (ei se bucură de toate drepturile civile şi politice), nici la adresa rezidenţilor străini cărora legea le conferă, în principiu, aceleaşi drepturi ca şi cetăţenilor, în materie de rezidenţă, de locuri de muncă sau de activitate profesională.

Originalul dualism al Statului se exprimă, deopotrivă, prin coexistenţa guvernului israelian, emanat de la naţiune, cu Agenţia Evreiască, organ al Mişcării Sioniste Mondiale: aceasta are ca funcţie esenţială să ajute şi să organizeze imigrarea evreilor din diaspora în Israel, să coopereze cu celelalte instituţii specializate în vederea absorbţiei imigranţilor, să amelioreze colonizarea agricolă, să încurajeze expansiunea economică şi culturală a ţării. Cu ajutorul Federaţiilor care acoperă ansamblul comunităţilor evreieşti din Europa, America, Africa, Asia şi până în Oceania, Organizaţia Sionistă Mondială a adus Statului Israel un sprijin care i-a permis, în decursul timpului, să se nască şi să se dezvolte, preluând treptat rolul Agenţiei.

Înrădăcinat în sânul lumii evreieşti, Statul Israel este, totodată, purtătorul imensei moşteniri spirituale, intelectuale, morale şi juridice a tradiţiei ebraice. Preocuparea constantă şi legitimă a oricărui cetăţean şi, în special, a conducătorilor statului este să se raporteze cu orice ocazie la trecutul biblic, la Dumnezeul Israelului, la spiritul profeţilor, la vocaţia istorică şi spirituală a poporului evreu. Cu nuanţe, e adevărat, importante, în funcţie de personalitatea fiecăruia, toată lumea este convinsă că patrimoniul spiritual al poporului evreu trebuie să joace un rol de seamă în existenţa Statului. Şi această aspiraţie comună are deja consecinţe asupra structurii politice şi juridice a Statului. Legislaţia evreiască reprezintă, într-adevăr, unul dintre sistemele juridice cele mai complete şi mai semnificative dintre cele care există. Înrădăcinată în Biblie şi în tradiţia orală a învăţăturii rabinice[21], ea s-a dezvoltat secol după secol, s-a adaptat exigenţelor momentului şi a prezervat specificitatea lumii evreieşti de-a lungul timpului. Cu toate acestea, există un element dominant: natura spirituală şi religioasă a acestui sistem juridic nu disociază autoritatea spirituală de puterea lumească, aşa cum o face dreptul modern. Care va fi, prin urmare, relaţia dintre Statul Israel şi imensa sa rezervă de tradiţie religioasă? Chestiunea nu este încă închisă, ci continuă să fie dezbătută aprins de către numeroasele partide politice ale ţării.

---

[21] Talmudul (literal, „învăţătură", „studiu") desemnează comentariul la Mişna. Se cunosc două Talmuduri: ierusalimitan (a cărui compilare s-a încheiat către anul 400 d.Hr.) şi babilonian (cuprinde 36 de tractate; a fost terminat în secolul al III-lea d.Hr.). Ambele variante reunesc preceptele şi dezbaterile despre Mişna, ale cărei legi au fost elaborate în intervalul 300 î.Hr.–200 d.Hr.

2. Partidele politice. Luptele politice se poartă între câteva mari partide; *Avoda*, Partidul Laburist, se bazează pe o puternică centrală sindicală muncitorească: *Histadrut*[22]. El a deţinut puterea încă de la sfârşitul mandatului britanic şi i-a delegat în fruntea Executivului — remarcabil de stabil — pe conducătorii săi: David Ben Gurion (1948–1954; 1955–1963); Moşe Şaret (1954–1955); Levi Eşkol (1963–1969); Golda Meir (1969–1974); Iţhak Rabin (1974–1977; 1992–1995). Alegerile din 17 mai 1977 au dus la înfrângerea Partidului Laburist. Menahem Begin (1977–1983) a devenit şeful guvernului, în fruntea unei coaliţii de dreapta în care influenţa partidelor religioase, deşi minoritare în ţară, era dominantă. Criza din octombrie 1973, ameninţare pe care fiecare cetăţean a simţit-o apăsând asupra fiinţei statului a schimbat fizionomia ţării.

Cu toate că dispunea de o foarte slabă majoritate în Parlament, Menahem Begin, şeful guvernului între mai 1977 şi august 1983, a contracarat tendinţele constante ale politicii laburiste; a liberalizat economia şi a abolit controlul asupra comerţului; a semnat pacea cu Egiptul şi, imediat după campania din Liban, a perfectat un acord ce marca încetarea ostilităţilor între Liban şi Israel. Aceste evenimente importante n-au reuşit, totuşi, să aducă pacea într-o regiune atât de aprig disputată: întrucât extremismele părţilor se alimentează reciproc, regiunea continuă să cunoască tensiuni sporadice care dăunează în mod evident dezvoltării sale.

---

22 Confederaţie generală, fondată în 1920, membră a Confederaţiei Internaţionale a Sindicatelor Libere, reunind organisme muncitoreşti de tip sindical, dar cu multiple funcţiuni social-naţionale, în care revendicările muncitoreşti se îmbină cu sarcini ale dezvoltării economice şi culturale a ţării.

Ca urmare a nefericitului război din Liban, Begin a demisionat la 28 august 1983. El a fost înlocuit în fruntea guvernului de către Iţhak Şamir. Alegerile din 23 iulie 1984 au obligat partidele politice să constituie un guvern de uniune naţională, prezidat alternativ de Şimon Peres (1984–1986) şi de Iţhak Şamir (1986–1992). Le-au succedat Iţhak Rabin, între 1992 şi 4 noiembrie 1995 — ziua asasinării sale de către un extremist evreu —, şi din nou Şimon Peres (1995–1996). Cu ocazia alegerilor din 29 mai 1996, dreapta a revenit la putere prin Beniamin Netaniahu, primul premier ales prin sufragiu universal.

Parlamentul (Knesetul), instalat, din august 1966, într-un palat oferit naţiunii de către familia Rothschild, cuprinde 120 de deputaţi care, conform rezultatelor scrutinului din 29 mai 1996, se repartizează în felul următor: *Likud*: 32; Frontul laburist — *Avoda:* 34; *Şas* — Sefarzii religioşi: 10; *Mahdal* — Frontul Naţional Religios: 9; *Meretz* — Mişcarea pentru Drepturile Cetăţeanului şi pentru Pace: 9; *Israel Be Alia* — Partidul Imigranţilor din fosta URSS: 7; Frontul Democratic pentru Pace şi Egalitate: 5; A Treia Cale: 4; *Degel ha-Tora* — Drapelul Torei: 4; Partidul Democratic Arab: 4; *Moledet* — Patria: 2.

În prezent, presiunea palestiniană este în creştere: atentatele teroriste se multiplică în Israel şi în lumea întreagă. Diplomaţia americană se străduieşte să activeze procesul de pace întrerupt după evacuarea Peninsulei Sinai de către Israel. Extremiştii evrei, care aspiră la crearea unui mare Israel în care partea palestiniană să fie cât mai mică posibil, fac, în mod inconştient, jocul extremiştilor arabi ce visează la o mare Palestină unde partea evreilor să fie aproape nulă. Recunoaşterea de către OEP a existenţei şi a legitimităţii Israelului se înscrie în sensul unei istorii sensibil accelerate de evenimentele din

Rusia lui Gorbaciov, ca şi din celelalte state ale Europei de Est. Egiptul lui Mubarak joacă un rol de mediator între israelieni şi palestinieni care, cu sprijinul americanilor şi al europenilor, vor sfârşi prin a se întâlni şi reconcilia. Ei şi-ar dovedi maturitatea politică prin realizarea acelei asocieri de trei entităţi statale, pe care o prevedea deja rezoluţia Naţiunilor Unite din 29 noiembrie 1947. Pacea mondială ar fi consolidată, căci această parte de lume va avea ca vocaţie integrarea progresivă într-un ansamblu euro-mediteranean, pregătit, încă de pe acum, de lucrările Parlamentului european.

Preşedintele Israelului (din 1993, Ezer Weizmann)[23] este ales de către Parlament pentru o perioadă de cinci ani. Funcţiile sale sunt, în mod esenţial, reprezentative; în cazul unei crize ministeriale, el desemnează, după consultarea partidelor politice, persoana însărcinată să formeze noul guvern.

Puterea legislativă este moştenitoarea tradiţiilor legislative ale Israelului, dar există şi elemente ale trecutului turcesc şi britanic. Din această cauză, a fost necesar un vast efort legislativ: legea transferului puterilor către Parlament, către preşedintele Republicii şi către guvern a fost cea dintâi promulgată, în 1949.

Pretutindeni în Israel, este frapantă intensitatea vieţii politice. Pentru israelian, partidul ţine loc de familie, de club, de tutore. În condiţiile unei ţări în formare, acesta îndeplineşte o funcţie sociologică necesară. Cu toate acestea, Israelul pare a se fi inspirat, sub acest aspect, din moravurile franceze; viaţa politică este exagerat de hipertrofiată şi de omniprezentă.

---

[23] Ezer Weizmann şi-a exercitat mandatul de preşedinte al Statului Israel până în vara anului 2000, când a fost înlocuit de Moşe Katzav.

Sprijinul partidelor religioase este necesar pentru exercitarea puterii politice; de aceea, ele au jucat un rol important, care se manifestă prin tendinţele religioase ale unor numeroase legi civile. Să amintim că Şabatul, sărbătoarea religioasă evreiască, este o zi când toată lumea se odihneşte, chiar şi transportul public este oprit. Anumite legi, cum ar fi cea privind serviciul militar sau căsătoria şi divorţul, au produs adevărate furtuni în rândul opiniei publice. În primul caz, partidele religioase au obţinut scutirea de serviciul militar a tinerelor credincioase practicante, pentru care obligaţiile recrutării ar putea crea conflicte de conştiinţă. Discuţiile asupra legii ce reglementează căsătoria şi divorţul au fost şi mai aprinse. În 1922, un *Ordin* al puterii mandatare atribuise rezolvarea problemelor de statut personal al membrilor comunităţii evreieşti competenţei exclusive a instanţelor rabinice. Statul Israel a moştenit această lege care, în aplicarea ei, a ridicat grave şi numeroase dificultăţi datorate ambiguităţii noţiunii de „membru al comunităţii evreieşti". Totodată, ea a dat naştere unor conflicte între legea evreiască şi dreptul modern. Apăruse necesitatea stringentă a elaborării unei legi clare. Pe acest teren s-au înfruntat cu ardoare partizanii unei laicizări a legislaţiei şi cei ai menţinerii unui *statu quo* menit să salvgardeze unitatea Israelului. Legea din 28 iulie 1953 este rezultatul unui compromis între cele două tendinţe opuse, compromis, de altfel, avantajos partidelor religioase: legea şi tribunalele rabinice continuă să hotărască în chestiunile de statut personal al evreilor din Israel (căsătorie, divorţ, succesiune...); pentru musulmani operează legea coranică; dar legile statului intervin pentru a normaliza regulile, uneori perimate, ale dreptului rabinic şi pentru a limita şi controla aplicarea deciziilor tribunalelor rabinice. Această procedură dă satisfacţie

partidelor religioase prin faptul că ea consacră, în mod paradoxal, în ţara lui Boaz şi a lui Ruth, un *impedimentum religionis* care exclude orice posibilitate de căsătorie mixtă (convertirea la iudaism a membrului neevreu al cuplului trebuind să fie premergătoare căsătoriei). În ciuda păstrării unor atari elemente conservatoare, legea a produs o revoluţie profundă a normelor vechiului drept ebraic; acesta permitea căsătoria femeilor încă de la vârsta de 13 ani: o lege fixează majoratul matrimonial al femeii la 17 ani; prin legea mozaică, era permisă poligamia: aceasta este însă strict interzisă şi pedepsită de legile statului; repudierea era un drept absolut al bărbatului: legea îl pedepseşte acum cu până la cinci ani închisoare pe soţul care îşi repudiază soţia împotriva voinţei acesteia şi fără o decizie judiciară prealabilă; legea mozaică o menţinea pe femeie într-o condiţie de inferioritate juridică: noua lege proclamă şi garantează deplina egalitate între femei şi bărbaţi. Legea precizează competenţa tribunalelor rabinice în materie de căsătorie şi de divorţ. Dar ea limitează foarte strict atribuţiile lor în alte cazuri de statut personal; în materie de succesiune, ele nu sunt competente decât dacă cele două părţi hotărăsc astfel. Tribunalele civile intervin pentru a pune în aplicare, în caz de nevoie, hotărârile tribunalelor rabinice, în special în materie de divorţ şi de levirat[24]. Astfel, se schiţează un regim juridic pluralist, care respectă particularităţile comunităţilor religioase evreieşti, musulmane şi creştine, dar care este supervizat de o legislaţie unificatoare şi normalizatoare.

---

[24] Statutul privind recăsătoria văduvei fără copii, definit de legislaţia ebraică (*cf.* Deuteronom 25,5–10). Vezi *L'Univers de la Bible*, vol. II, 418, Lidis, 1983. (N.a.)

3. Controlorul conturilor Statului. Numit pentru o perioadă de cinci ani de către preşedintele Republicii, acesta răspunde doar în faţa Parlamentului. Funcţiile şi serviciile sale ţin, în acelaşi timp, de Curtea de Conturi (Controlul de Stat) şi de Consiliul de Stat.

4. Puterea judiciară. În principalele oraşe se află tribunale de primă instanţă. Tribunalele regionale funcţionează în calitate de curţi de apel şi, uneori, de tribunale administrative. Curtea Supremă de Justiţie îşi are sediul la Ierusalim: ea numără 10 membri şi joacă rolul de curte de apel, de curte de casaţie şi, uneori, de înaltă curte.

În sfârşit, tribunalele religioase evreieşti, creştine şi musulmane sunt competente în probleme legate de statutul personal.

5. Funcţia publică. Funcţionarii publici sunt angajaţi pe bază de concurs. Ţara numără circa 84 980 de funcţionari, adică aproximativ 5% din populaţie, la care se adaugă personalul din învăţământ, militarii de carieră şi civilii ce muncesc în sectorul semipublic: femeile reprezintă 43% din numărul total al funcţionarilor publici.

În fruntea funcţiei publice se află un comisar numit de guvern; el este responsabil în faţa ministrului Finanţelor: domeniile sale de activitate — în număr de cinci — se referă la recrutarea şi clasificarea funcţiilor administrative, la formarea profesională, la metodele de muncă, la pensii şi la disciplina muncii.

6. Administraţia locală. Există un număr de 57 municipalităţi cu peste 20 000 de locuitori, 145 de consilii locale ce administrează aşezări între 2 000 şi 20 000 de locuitori şi 55 de consilii regionale care grupează 845 de aşezări

rurale. Municipalităţile au funcţii importante în materie de educaţie, cultură, urbanism, sănătate, igienă, asistenţă socială, distribuţie a apei, întreţinere a drumurilor şi a spaţiilor verzi. Autoritatea locală este supervizată de Ministerul de Interne, care elaborează legile privind municipalităţile, aprobă impozitele, bugetele şi regulamentele acestora. Municipalităţile şi consiliile sunt reunite în cadrul Uniunii Autorităţilor Locale. Aceasta le reprezintă în faţa puterilor centrale sau a Asociaţiei Internaţionale a Municipalităţilor.

Ţara este împărţită în şase regiuni administrative: Ierusalim, Nord (Nazaret), Haifa, Centru (Ramla), Tel-Aviv şi Sud (Beersheba). Bugetul autorităţilor locale este administrat de către Ministerul de Interne şi are în componenţă o importantă secţiune pentru dezvoltare.

7. Armata de apărare a Israelului. Aceasta a fost creată în 1948 şi se compune dintr-o structură de ofiţeri şi subofiţeri de carieră şi din contingentul de soldaţi — bărbaţi şi femei — care îşi satisfac serviciul militar. Durata serviciului militar este de 36 de luni pentru bărbaţi şi 24 de luni pentru femei. Organizarea rezerviştilor pune în evidenţă caracterul popular al armatei: în caz de război, tot Israelul participă la apărare. Ţara este împărţită în trei regiuni, comandate fiecare de câte un general. Fiecare dintre regiuni constituie o formaţiune autonomă care controlează toate unităţile din regiune, coordonează strategia şi resursele logistice, precum şi bazele care protejează frontiera.

Femeile (*Hen*) nu sunt combatante, însă se găsesc integrate în toate corpurile de armată. Armata joacă un rol educativ important în viaţa naţiunii (Tineretul pionier, *Gadna*). În acest stat paradoxal, cu atâtea particularităţi,

armata a reuşit să constituie o forţă căreia cinci războaie i-au dovedit eficacitatea. Cu toate acestea, ea este lipsită de spirit militarist, distingându-se prin sobrietate şi prin umanismul aspiraţiilor sale.

II. Problemele demografice

În anul 1996, Israelul avea o populaţie de 5 759 400 de locuitori, dintre care 4 637 400 de evrei, 842 500 de musulmani, 183 200 de creştini şi 96 300 de druzi[25]. La naşterea statului, în 1948, ţara număra 649 600 de evrei şi 156 000 de musulmani, creştini sau druzi. Realităţile creşterii demografice — şi problemele pe care ea le ridică — se regăsesc în aceste cifre. Proiecţia datelor prevede că în 20 de ani populaţia totală a Israelului va fi de 6 562 500 de locuitori, dintre care 5 050 800 de evrei, 1 227 200 de musulmani şi 1 487 000 de creştini sau druzi. Pacea ce se prefigurează va răsturna în mod sigur aceste previziuni: ea va transforma ţara într-un cap de pod pentru schimburile între Occident, Asia şi Africa.

Cea mai rapidă a fost creşterea populaţiei Ierusalimului, de la 167 400 de locuitori, în 1961, la 602 100, în 1996 (în 1967, i se adăugaseră şi cei 66 000 de locuitori ai Oraşului Vechi).

Populaţia aflată sub administraţia israeliană după războiul din 1973 era de 1 000 000 de oameni, dintre care 60 000 trăiau în taberele de refugiaţi; 390 700 în regiunea Gaza — dintre aceştia 175 000 de refugiaţi se aflau în tabere; 64 000 pe platoul Golan şi 64 000 în Iudeea şi

[25] Druzii — sectă religioasă cu circa 100 000 de adepţi aşezaţi mai ales în satele Galileei şi ale Carmelului.

Samaria. În total, era vorba de 956 000 de musulmani, 30 000 de creştini şi 6 000 de druzi. Din rândurile acestora a izbucnit, în 1987, *Intifada*.

1. Imigraţia. Populaţia evreiască s-a constituit prin Alia[26] — *accederea, ridicarea* comunităţilor evreieşti din diaspora.

Şase mari valuri de imigranţi au alcătuit populaţia Israelului, deşi ţara a fost întotdeauna locuită de evrei ce se rugau pentru mântuirea neamului lor: aceştia erau, în 1882, în număr de 24 000. Cifra s-a dublat până la sfârşitul secolului şi a ajuns la 85 000 în 1914, la 150 000 în 1927 şi la 174 610 în 1931.

Începând cu această dată, persecuţia hitleristă a sporit amploarea imigraţiei, confirmând astfel vechea profeţie a apocalipselor lui Israel, conform căreia întoarcerea poporului avea să fie opera celor mai aprigi vrăjmaşi ai săi: în 1935, erau 355 160 de evrei în Palestina. De la această dată, se constată o încetinire a afluxului de imigranţi,

---

[26] Alia din România: încă la 1873 s-au înfiinţat societăţi cu denumirea Işuv Ereţ Israel care au avut ca scop colonizarea în Palestina. În august 1881, se organizează la Moineşti (jud. Bacău) un prim grup de colonişti care, alături de alţii din alte localităţi moldovene, vor crea, în 1883, în Palestina coloniile Roş Pina şi Zikhron Ya'aqov, printre primele din „Ţara Sfântă". Alia din România, până la mandatul britanic, a fost alcătuită din circa 1 000 de persoane; între 1919–1948, număra peste 40 000, între 15 mai 1948 şi 1995, 272 300 de persoane, aflându-se pe locul patru din totalul emigraţiei, după Alia din fosta URSS (27,6%), din Ţările Maghrebului (11,5%) şi Polonia (11%). În decurs de numai trei ani şi jumătate de la crearea Statului Israel şi până la sfârşitul anului 1951, au intrat în Israel 117 000 de evrei din România. Acesta a fost începutul „Aliei în masă". Imigranţii din România, ca şi cei din alte ţări, au adus, în decursul anilor, o contribuţie sensibilă în toate domeniile de activitate, impunând figuri importante în economie, cultură, apărare, diplomaţie, viaţă politică etc.

datorită piedicilor puse de administraţia britanică. În cea mai mare parte, cei care ar fi vrut să se stabilească în Israel la acea epocă, şi care nu au putut să o facă din lipsa vizelor, au pierit ca victime ale prigoanei naziste. Totuşi, imigraţia a continuat, dar în mod clandestin, astfel că populaţia evreiască din Palestina număra 445 460 de persoane, în 1939, şi, ţinând cont de sporul demografic, ajunsese, în 1948, la 650 000.

Proclamarea Statului Israel a produs o emoţie profundă în sânul comunităţilor evreieşti din întreaga lume. În anumite ţări, mai ales din Africa şi din Asia, evreii şi-au abandonat toate bunurile sau le-au vândut la preţuri de nimic cu scopul de a pleca fără întârziere spre patria pentru a cărei renaştere se rugau de 2 000 de ani.

Consolidarea statului a mărit fascinaţia pe care Israelul o exercita asupra evreilor răspândiţi în lume. Între 1948 şi 1951, populaţia ţării s-a dublat, trecând de la 650 000 la 1 400 000 de locuitori. În 1996, ea număra 4 637 000 de evrei la o populaţie totală de 5 759 400 de locuitori. Populaţia a crescut spectaculos prin sosirea imigranţilor originari din Rusia şi din Etiopia. De îndată ce porţile Imperiului sovietic s-au prăbuşit, evreii ruşi s-au revărsat în valuri: 37,5% dintre ei sunt ingineri şi tehnicieni, 11% medici, 5% artişti, 16,5% cadre universitare, 22% muncitori. Între 1990 şi 1996, ţara a absorbit 650 000 de imigranţi din fosta URSS. În 1991, o dramatică acţiune de salvare a permis aducerea a 15 000 de evrei etiopieni, lipsiţi de orice bunuri, transportaţi în 15 zile de la Addis-Abeba în Israel. Este greu de exprimat câte eforturi trebuie să facă ţara pentru a integra un atât de mare număr de *olimi*[27] şi ce probleme umane trebuie rezolvate în acest scop.

---

[27] Ole (în ebraică, în original; literal, „cel care emigrează în Israel"), emigrant.

A) *Originea imigranţilor*. O veche credinţă ebraică dă o finalitate împrăştierii lui Israel printre naţiuni: aceea de a reconstitui unitatea lumii recreând unitatea poporului întors în Ţara Sfântă. Opera de dispersie a fost bine realizată dacă ne gândim că evreii stabiliţi astăzi în Israel provin din 102 ţări ale lumii. Dintre aceştia, 25,9% sunt originari din Europa şi din America, 12,5% vin din Africa şi din Asia, în timp ce 61,6% sunt născuţi în ţară, în majoritate din părinţi de origine orientală sau nord-africană.

Aproape fiecare imigrant ajuns aici aduce cu sine, alături de persoana şi cultura sa, o dramă şi, uneori, o tragedie. Aşa a fost cazul celor 334 971 de evrei europeni care s-au instalat în Israel între 1948 şi 1951: cea mai mare parte erau supravieţuitori ai tragediei hitleriste — adesea poţi citi pe braţul unora dintre ei numărul matricol al lagărului de concentrare de unde au scăpat ca prin miracol. Evreii din ţările musulmane, chiar dacă nu proveneau din oroarea concentraţionară, soseau din ţări sărace unde erau marginalizaţi, din punct de vedere social, în *mellah* sau *hara*.

Libia constituie un caz tipic al condiţiilor în care s-a declanşat imigraţia: în noiembrie 1945, cartierele evreieşti din Tripoli au fost devastate şi prădate de mulţimi furioase care, timp de trei zile, s-au dedat la înspăimântătoare violenţe. Nici nu se stinsese amintirea acestor orori, când o criză şi mai gravă a izbucnit în urma pogromurilor de la Oujda şi Djerada, în Maroc; la 12 iunie 1948, Libia a fost teatrul unor noi violenţe împotriva evreilor. De data aceasta, devenise însă posibilă plecarea către Israel, care reprezenta tărâmul salvării pentru toţi aceşti persecutaţi. Adesea ea s-a făcut în condiţii dramatice: pod aerian transportând 45 000 de evrei yemeniţi (septembrie 1950); pod aerian ce aducea în Israel 110 000 de evrei

irakieni (iulie 1951); organizarea de imigrări ilegale din acele ţări unde nu exista altă soluţie. Astfel, noi capitole, adeseori eroice, s-au adăugat la istoria poporului care se hotărâse să pună capăt rătăcirilor sale prin lume.

Începând cu 1948, s-a constatat dispariţia aproape completă a comunităţilor evreieşti înrădăcinate de circa două milenii în ţările islamului şi stabilite pentru viitor în Israel. Rezervorul demografic de perspectivă al ţării îl reprezintă propria natalitate şi comunităţile evreieşti din diaspora rusă, europeană şi americană, ce nu vor întârzia să sosească, îndată ce pacea se va instaura definitiv în Orientul Apropiat.

B) *Integrarea imigranţilor*. Pentru a situa această problemă la dimensiunile sale reale, va trebui să ne imaginăm că Franţa, în 20 de ani, şi-ar mări populaţia de patru ori şi şi-ar multiplica numărul de elevi din şcoli de opt ori. Chiar şi aşa imaginea este falsă, căci Israelul nu are nici resursele, nici tradiţiile franceze: a fost necesar ca aceste dificultăţi să fie biruite plecându-se, în toate domeniile, de la zero.

Israelul a trecut triumfător această probă cu atât mai dificilă, cu cât ea se petrecea în vreme de război şi într-un teritoriu încă foarte arid. În acest sens, ţara a trăit, în primii ani ai existenţei sale, o aventură fără îndoială unică în istoria umanităţii.

La începuturi, greutăţile păreau insurmontabile şi chiar şi cei mai optimişti prevedeau eşecul unei aventuri atât de nebuneşti; acest popor nou nu avea nimic din ceea ce caracterizează îndeobşte un popor obişnuit: nici limbă comună, nici origine geografică identică, nici formaţie intelectuală şi tehnică omogenă; ai fi putut crede că Turnul Babel avea să se reediteze în Ţara Sfântă,

aceasta din urmă, ea însăşi, lipsită de ceea ce orice popor ar fi aşteptat de la un cămin obişnuit. Disparitatea se întâlneşte pretutindeni — într-o zi petrecută în Israel veţi întâlni nu numai toate naţiile lumii, dar şi toate epocile: alături de acest profesor universitar venit de la Viena, specialist în fizică nucleară, iată un evreu saharian cu un chip frumos de Christ sub barba sa neagră; el este, prin veşmintele, prin cultura şi moravurile sale, contemporan cu Macabeii; cel de alături, originar din Etiopia, ar face o frumoasă figură la curtea regelui Solomon; un altul, sosit din fundul Poloniei, vă face să realizaţi un salt de câteva secole în timp: el arată ca apărut din Evul Mediu, cu părul său ondulat; vorbiţi-i şi îl veţi auzi îndată evocându-i pe cazacii lui Hmelniţki; fetele acestea tinere, venite din Bombay, etalează surâsuri de Budha; şi iată berberii sosiţi din sudul Marocului, martori în viaţă ai Maghrebului preislamic; ceilalţi au trăit 2 000 de ani în cavernele Tripolitaniei: ultimii oameni ai peşterilor din Africa de Nord sunt vecini cu fratele lor yankeu care vorbeşte pe nas şi mestecă chewing-gum, visând la farfurii zburătoare şi la zboruri interplanetare. Acest amalgam de oameni care vorbesc 100 de limbi diferite devine şi mai surprinzător atunci când afli povestea fiecăruia dintre ei. Acest om este un orfan; el a trăit cea mai mare parte din viaţa sa într-un lagăr de concentrare nazist unde părinţii au pierit sub ochii săi, în mod groaznic; celălalt şi-a petrecut 14 ani din viaţă, între 1933 şi 1947, rătăcind din refugiu în refugiu — urmărit de ura oamenilor. Fiecare viaţă e un roman, de cele mai multe ori tragic, iar când sufletele se deschid către viitorul Ţării Promise, ele sunt mai întotdeauna rănite, uneori bolnave, în urma furtunilor exilului. Cel mai surprinzător, pentru această ţară, este faptul că ea a rezistat pericolului dezintegrării în faţa unei asemenea

invazii, în condiţiile în care ameninţările propagandei arabe nu au încetat să se exercite. Aşadar, care au fost factorii coagulanţi ce au permis victoria, astăzi dobândită, a forţelor unificatoare?

Mai întâi, fără îndoială, este vorba de soliditatea ce a caracterizat acţiunea iniţială de populare a ţării; pionierii lui Israel doreau o schimbare, aspirau la întoarcerea poporului dispersat. Voinţa de unitate era un lucru câştigat din start; locuitorii ţării au cu toţii vii în memorie greutăţile propriei lor instalări aici sau cele ale instalării familiilor lor. Conflicte pot izbucni, dar ele nu durează; fiecare ştie, în pofida violenţei în reacţii, că este vorba doar de certuri de familie. Cei proaspăt debarcaţi suferă în tăcere dificultăţile greu de suportat şi inevitabile ale adaptării. Dorinţa lor este deopotrivă îndreptată către viitor.

O dificultate majoră constă în a evita separarea societăţii în grupuri de origine şi mentalitate diferite, în a asigura unitatea noului popor, fără a sacrifica astfel valorile autentice pe care le poartă componentele care sunt pe cale de a-l constitui: cum pot fi evitate suferinţele noilor veniţi?

Problema este agravată de dificultăţile care rezultă din diferenţele de rasă, cultură, limbă, mentalităţi, moravuri, de nivele economice şi tehnice între nişte oameni veniţi nu numai din toate ţările lumii, ci şi din toate epocile istorice: locuitorii peşterilor din Libia stau alături de oameni ai deşertului ce perpetuează în istoria noastră civilizaţia Bibliei, de unii apăruţi din ghetourile medievale ale Orientului şi Occidentului sau de profesori ai universităţilor celor mai moderne. Ţara pare a fi locul de întâlnire de la sfârşitul vremurilor, unde toată umanitatea îşi recapitulează trecutul şi îşi caută căile care o conduc către o nouă unitate.

În cea mai mare parte, imigranţii au sosit în ţară aproape complet lipsiţi de mijloace de trai şi, foarte adesea, fără a avea o profesie. Forurile guvernamentale şi Agenţia Evreiască au investit eforturi şi sume considerabile pentru a-i primi, a-i caza, a-i forma, a-i învăţa limba, a le găsi locuri de muncă în agricultură şi în industrie, pentru a clădi noi sate şi noi oraşe, pentru a crea şi dezvolta servicii publice, sociale, şcolare, universitare, într-un cuvânt, pentru a topi această diversitate în armonia unui popor nou.

Avantajele acordate imigranţilor cresc pe măsură ce ţara se dezvoltă şi se îmbogăţeşte: o legislaţie nouă le acordă facilităţi considerabile destinate a le uşura integrarea.

Limba ebraică are o mare contribuţie la plămădirea unităţii naţiunii: fiecare imigrant trebuie să o înveţe. În ţară există 746 de şcoli (*ulpan*[28]) în care se predă intensiv ebraica unui număr de 13 699 elevi. Şcoala şi armata sunt pentru naţiune instrumentele privilegiate ale integrării şi ale coeziunii între comunităţi.

2. Arabii din Israel. Situaţia rezultată în urma ultimului război a subliniat importanţa comunităţii arabe din Israel. Înainte de 1967, ea număra 313 000 persoane. Reunificarea Ierusalimului a sporit numărul acesteia la 476 900, adică 15% din populaţia ţării (în 1996, 19,5%). Jumătate dintre arabi sunt stabiliţi în 99 de sate (în special din Galileea), două cincimi în şase oraşe cu populaţie mixtă (în Ierusalim sunt astăzi 180 600 de arabi), iar restul locuiesc în tabere nomade şi seminomade sau în locuinţe

[28] Ulpan (în ebraică, în original), instituţie în care imigranţii care nu au o locuinţă sunt găzduiţi pentru o perioadă de timp, folosită şi ca stagiu de acomodare, de deprindere a limbii ebraice şi de aculturalizare.

provizorii. Dintre arabii israelieni, 75% sunt musulmani, 17% creştini, iar 8% sunt druzi sau aparţin altor secte. După exodul masiv din 1948, nu mai rămăseseră în limitele frontierelor Statului Israel decât 140 000 de arabi, al căror număr a crescut rapid datorită sporului natural şi prin întoarcerea unui anumit număr de refugiaţi.

Israelul este o democraţie care garantează, în principiu, egalitatea tuturor cetăţenilor în faţa legii, fără distincţie de rasă, de religie sau de cultură. Aplicarea acestui principiu este, totuşi, pusă la grea încercare de starea de război — sau „nici de pace, nici de război" — în care se află ţara încă de la naştere. Problema care se punea atunci când Israelul era în război cu statele arabe vecine a devenit şi mai acută din momentul în care revolta populară din Cisiordania şi Gaza a compromis politica de integrare urmărită de guvern. Palestinienii din teritoriile ocupate luptă în mod deschis — sub conducerea OEP — pentru a obţine recunoaşterea identităţii lor statale sau pentru a se putea exprima liber. Este inevitabil ca arabii israelieni să se afle în cumpănă între loialitatea reală faţă de ţara ai cărei cetăţeni sunt şi fidelitatea faţă de poporul palestinian din care se trag.

Începând cu 1948, un nou tip de om a luat naştere în Israel: arabul de cultură ebraică. O reţea şcolară oferă arabilor şi druzilor acelaşi program de studii clasice şi profesionale ca şi evreilor, dar pentru ei accentul este pus pe limba, cultura şi istoria poporului lor. Cursuri de factură religioasă, musulmană sau creştină sunt predate în şcolile arabe, în vreme ce pentru druzi, bătrânii comunităţii sunt însărcinaţi să le transmită tradiţiile. În 1948, 21% dintre tinerele fete arabe erau cuprinse în programele de învăţământ. Astăzi, 98% dintre ele sunt şcolarizate între 6 şi 16 ani, împreună cu cea mai mare parte a băieţilor.

Educaţia beduinilor, de la grădiniţă şi până la liceu, este făcută de către cadre pregătite din rândul propriilor lor comunităţi. Integrarea arabilor în Statul Israel este îngreunată de starea de război şi de tensiunile dintre comunităţi provocate de aceasta. În Knesetul ales la 29 mai 1996 există nouă deputaţi arabi, cifră care este departe de a-i reprezenta pe cei 19,5% arabi şi druzi care locuiesc în Israel: cu toate acestea, majoritatea alegătorilor arabi — bărbaţi şi femei — şi-au exercitat dreptul de vot la acest scrutin, dar votul lor s-a dispersat între numeroasele partide israeliene, fără a aduce o reprezentare parlamentară corespunzătoare a etniei lor.

Acelaşi fenomen se poate constata şi în ceea ce priveşte învăţământul superior, întrucât la universităţile israeliene sau la Technionul din Haifa există doar 5 000 de studenţi arabi. Cei mai mulţi tineri arabi studiază în universităţile americane sau europene. Ei sunt sprijiniţi în această direcţie de către Mişcarea de Eliberare a Palestinei: fără a dispune de cifre exacte, se presupune că în universităţile din lume sunt mai mulţi studenţi palestinieni decât israelieni. Putem spera că pacea va putea rodi din înţelegerea dintre această elită palestiniană şi israelienii originari din ţările arabe. Împreună ei ar putea să reînnoiască chipul Orientului Apropiat şi să-l aducă la măreţia originară. Ar trebui ca limba arabă să fie obiect de studiu obligatoriu pentru israelieni, aşa cum este pentru arabii din ţară. Aceştia publică, în mod regulat, mai multe cotidiane, editează periodice şi cărţi de calitate, în vreme ce emisiunile în limba arabă de la radioteleviziunea israeliană sunt ascultate şi vizionate în întregul Orient Apropiat. Între comunităţile rivale, aceste elemente sunt tot atâtea punţi ce pregătesc un viitor paşnic. Între

Cairo şi Damasc, există loc în Israel pentru un centru de înaltă cultură arabă. Deja araba este una dintre cele două limbi oficiale ale ţării: timbrele, monedele, bancnotele sunt inscripţionate şi în această limbă. Însă israelienii care vorbesc şi scriu în arabă sunt încă puţini numeroşi, aşa încât dialogul între comunităţi se face în ebraică sau în engleză, ceea ce creează un obstacol în plus între ele.

Pe plan local, 80% dintre arabii din Israel se administrează în 57 de consilii municipale unde arabii şi druzii sunt majoritari. Cea mai mare parte sunt agricultori: ei cultivă 40 000 de hectare de pământ, fără a le socoti pe cele din sud şi din Neghev. Guvernul şi *Histadrut* au finanţat programe de irigaţii şi de ameliorare a solului, favorizând, totodată, modernizarea metodelor de cultură şi formarea profesională. Această acţiune a ridicat de opt ori, faţă de 1948, veniturile agricole ale populaţiei arabe. Creşterea nivelului de trai este evidentă şi constantă: veniturile arabilor din Israel sunt de patru ori mai mari decât cele ale oricăror arabi din alte ţări ale Orientului Apropiat. Guvernul încurajează sedentarizarea populaţiei nomade.

Un al doilea plan cincinal a aprofundat rezultatele dobândite: construcţia de drumuri, de şcoli, de spitale, electrificarea satelor, promovarea agriculturii, a artizanatului şi a industriei. Agravarea conflictului israeliano–palestinian este în măsură să compromită rezultatele unei simbioze necesare.

Jumătate dintre muncitorii arabi sunt membri ai *Histadrut*, care încurajează formarea lor profesională şi le garantează drepturile sociale. Statutul femeii arabe s-a ameliorat prin desfiinţarea poligamiei şi a căsătoriei copiilor minori. Aceste progrese generale se reflectă asupra

ratei mortalităţii care a scăzut, în rândul arabilor, de la 20‰ în 1948 la 4,6‰ în 1996. Este una dintre cele mai mici cifre din lume, în condiţiile în care femeile arabe din Israel deţin recordul mondial al natalităţii. Rata mortalităţii infantile a scăzut de la 68‰ la 10,1‰. Prin urmare, sporul natural al populaţiei arabe este considerabil.

Arabii din regiunile sub administraţie israeliană. Războiul de Şase Zile a adus în mâinile israelienilor Cisiordania (Iudeea şi Samaria), platoul Golan şi teritoriul Gaza. În absenţa unui acord de pace, aceste teritorii ocupate rămâneau sub administraţie israeliană, cu un statut provizoriu nedefinit, greu suportat de populaţia arabă, cifrată la un milion de oameni. Între 1948 şi 1967, aceste regiuni fuseseră administrate de către Iordania. În iulie 1988, atunci când revolta populară era în toi şi când războiul dintre Iran şi Irak se încheia, regele Hussein a anunţat că ţara sa rupe relaţiile pe care încă le întreţinea cu teritoriile pierdute în iunie 1967. Pacea relativă ce domnea în aceste teritorii, prea des tulburată de crize militare şi politice sau de atentate teroriste, a fost definitiv compromisă începând cu revolta populară din 1987. Vechea administraţie a rămas pe loc, funcţionarii civili şi religioşi îşi primesc salariile de la guvernul israelian, cu suplimente provenind din Iordania — în timp ce OEP finanţează din plin *Intifada* —, dar revenirea la o viaţă normală va fi imposibilă în aceste teritorii disputate, atâta vreme cât nu va fi negociat un acord global de pace între israelieni şi palestinieni. La capătul unui lung conflict, ultimele întâlniri între reprezentanţii Israelului şi ai palestinienilor, la iniţiativa Egiptului şi a Statelor Unite, vor trebui să pună capăt unei situaţii care durează de mai bine de 40 de ani, epuizând forţele şi energia celor două părţi. În lipsa unei înţelepciuni de care conducătorii lor n-au dat

dovadă în trecut, cel puţin teama faţă de consecinţele războiului — pentru ei înşişi şi pentru omenire — va împinge, în cele din urmă, părţile spre o reconciliere necesară.

3. Israel, centru religios mondial. Ierusalimul este capitala spirituală a trei religii monoteiste: iudaismul, creştinismul şi islamul. Este de menţionat un fapt remarcabil şi anume că Noul Israel constituie un fel de microcosmos spiritual al umanităţii: toate religiile, toate sectele sunt reprezentate, îşi practică în mod liber cultul şi îşi întreţin propriile lor instituţii religioase, culturale şi caritabile. Inviolabilitatea locurilor sfinte ale tuturor religiilor este garantată de lege: guvernul, prin intermediul Ministerului Cultelor şi al Departamentului de Antichităţi, cooperează în vederea protecţiei prestigiosului patrimoniu spiritual al Ţării Sfinte.

A) *Evreii*. Mare parte din populaţia Israelului este de religie iudaică: Biblia este cartea de căpătâi a naţiunii şi constituie sursa cea mai importantă a culturii sale. Autoritatea religioasă este reprezentată de către doi mari rabini, unul de rit occidental (*aşkenaz*)[29], celălalt de rit

[29] Aşkenaz (în ebraică, în original). În literatura ebraică a Evului Mediu, denumire dată statelor germane. În secolul al XI-lea, *Aşkenaz* desemnează Lotaringia. Comunităţile evreieşti numite aşkenaze sunt iniţial implantate în nord-estul Franţei, în Flandra şi în Renania. În prezent, 70% dintre israeliţii pe plan mondial sunt aşkenazi. Se poate vorbi şi de un anume specific în cultura tradiţională a acestora: literar şi lingvistic (cu limba idiş), intelectual şi juridic, ritual şi religios. Vezi şi expresia „Nosak Aşkenaz" pentru ordinea rugăciunilor lor, spre deosebire de „Nosak Sefarad" , folosită de sefarzi.

oriental (*sefard*)[30], asistaţi de un consiliu rabinic suprem. Consiliul interpretează legea evreiască şi supervizează cele 14 tribunale regionale şi pe judecătorii lor. Consiliile religioase şi comitetele religioase organizează viaţa de cult la sate, în strânsă legătură cu Ministerul Cultelor. Ţara numără mii de sinagogi unde oficiază câteva sute de rabini retribuiţi de guvern. Mii de alţi rabini depind de nenumăratele instituţii religioase private sau semipublice.

Karaiţii (în număr de 15 000), samaritenii (600) la Holon şi Nablus, evreii progresişti manifestă în diferite forme religia iudaică, foarte diversificată într-o ţară în care ea trebuie să renască pentru a se adapta noii epoci a istoriei sale.

B) *Musulmanii*. Minorităţile religioase din Israel numără peste un milion de credincioşi, adică 18,8% din populaţia ţării. Dintre aceştia, 780 000 sunt musulmani, cei mai mulţi de rit sunnit. Ei locuiesc în mici oraşe sau în sate, situate, în cea mai mare parte, în nordul ţării. Cadiii şi muftiii sunt retribuiţi de către stat. Ei asigură serviciul religios în moschei, în câteva tribunale religioase şi o curte de apel cu sediul la Ierusalim. Un procent de 10% dintre musulmani este distribuit în 30 de triburi de arabi beduini care duc o viaţă nomadă în Neghev. Mulţi dintre aceştia din urmă sunt acum pe cale de a se sedentariza, trecând astfel de la viaţa tribală la înrădăcinarea în forme de viaţă modernă.

---

[30] Sefard sau sefarad (în ebraică, în original). În limba ebraică medievală, *Sefarad* desemnează Peninsula Iberică. Sefaradini sunt evreii provenind din această zonă, înainte sau după expulzarea din Spania, în 1492. Sefaradini mai sunt numiţi toţi cei de „rit spaniol", cu oarecare deosebiri în interpretarea Legislaţiei moisidice fie că sunt din Maghreb, yemeniţi, italieni, sau chiar din estul Europei. În prezent, sefarzii de toate felurile (adică toţi cei care nu aparţin aşkenazimilor şi au o anume tradiţie specifică — limba latină, cultură euro-spaniolă, euro-arabă etc.) constituie aproximativ 30% din totalul populaţiei evreieşti din lume.

C) *Circazienii, druzii, bahaiştii.* La Kfar Kana, Rihaniya şi Kabahir, trăiesc mici comunităţi circaziene care reunesc aproximativ 3 000 de persoane. Musulmani de rit sunnit, circazienii îşi păstrează identitatea etnică şi culturală faţă de societăţile evreiască şi arabă. Cât despre druzi, în număr de 96 300, ei locuiesc în 22 de sate pitoreşti ale Galileei şi Carmelului. Ei au fost întotdeauna loiali faţă de statul Israel, în virtutea principiului *taqqiyya*.

În sfârşit, centrul spiritual şi administrativ al religiei Bahai se află la Haifa şi Accra: sanctuarele acestei religii atrag un mare număr de pelerini veniţi din întreaga lume.

D) *Creştinii.* Israelul este ţara lui Christos, a Sfintei Fecioare, a Apostolilor şi a Bisericii originare. Creştinii din ţară, în majoritate arabi, sunt în număr de 183 200. Ei fac parte din 35 de Biserici sau secte diferite. În Ierusalim locuiesc 16 300 de creştini. Aici se află principalele locuri sfinte, Sfântul Mormânt, *Via Dolorosa*, Biserica Adormirii Maicii Domnului, Muntele Măslinilor etc. Pentru trei Biserici, cea greacă ortodoxă, cea romano-catolică şi cea armeană ortodoxă, Ierusalimul este sediu patriarhal. Bisericile greco-catolică, anglicană, luterană, siriană ortodoxă, coptă şi etiopiană sunt reprezentate prin arhiepiscopi şi episcopi.

Principalele comunităţi creştine din Ţara Sfântă sunt: greco-catolicii (41 338), greco-ortodocşii (59 842), romano-catolicii (25 829) şi maroniţii (4 357). Protestanţii sunt în număr mic (doar 4 618, anglicani, presbiterieni, baptişti, luterani etc.). Creştinii orientali sunt în număr de circa 5 000, conform statisticilor din 1995. Întrucât ţara se situează la izvoarele credinţei şi ale revelaţiei, instituţii religioase creştine diverse îşi desfăşoară activitatea aici. Un Institut

Ecumenic Pontifical reuneşte, la Ierusalim, catolici, protestanţi şi ortodocşi în scopul studierii doctrinei creştine.

4. Structurile demografice. Cea mai mare dificultate care trebuie învinsă în vederea absorbirii imigranţilor este ceea ce s-ar putea numi tentaţia gregară. Ţara este împărţită în şase districte; unul singur dintre ele, Tel-Aviv, are 1 951 400 de locuitori, dintr-o populaţie totală a Israelului de 5 759 400.

Ca în toate statele nou create, populaţia urbană (91,1%) este mult mai numeroasă în raport cu cea rurală (8,9%).

Se constată, în prezent, dezvoltarea foarte rapidă a celor 85 de oraşe cu peste 11 000 de locuitori. Populaţia Tel-Avivului a crescut, între 1948 şi 1996, de la 248 261 la 353 100; cea a Ierusalimului, de la 83 984 la 602 100; cea a Haifei, de la 121 000 la 255 300. Cele 108 localităţi urbane ale ţării s-au dezvoltat cu aceeaşi extraordinară repeziciune; înfăţişarea locurilor se schimbă pe zi ce trece; în fiecare zi are loc inaugurarea a noi cartiere de locuinţe în oraşe şi a noi sate; o colină pustie este populată, peste noapte, de comunităţi preocupate să o facă propice locuirii. Pornind de la singura colonie fondată de Netter, în 1878, la Mikveh-Israel, în 1922 erau 79 de localităţi, în 1951 ele sporiseră la 594, iar astăzi există 2 175 de localităţi urbane şi rurale ce regrupează pe cei 5 759 400 locuitori ai ţării.

Localităţile rurale, în număr de 990, prezintă o mare varietate de tipuri, ale căror caracteristici le vom defini mai jos.

Efortul autorităţilor tinde să echilibreze populaţia, repartizând-o armonios pe tot cuprinsul ţării. O mişcare „de la oraş la sat" încurajează stabilirea imigranţilor şi a orăşenilor la sate; în noiembrie 1953, şeful guvernului — David Ben Gurion — a dat el însuşi exemplu, părăsind puterea pentru doi ani, timp în care s-a angajat ca muncitor agricol într-un kibuţ din Neghev; tineretul ţării a urmat destul de lent exemplul său: în 1948, populaţia urbană reprezenta 83,9%, iar cea rurală 16,1%. În 1996, populaţia urbană, concentrată în special în cele trei mari oraşe, Ierusalim, Tel-Aviv şi Haifa, reprezenta 90%, iar populaţia rurală 9%. Se încearcă în prezent, cu rezultate sensibile, ame-

liorarea echilibrului regional din acest punct de vedere: districtul Sud regrupează astăzi 13,9% din populaţie.

Piramida vârstelor şi a sexelor este determinată de faptul că, din punct de vedere demografic, Israelul este, în cea mai mare parte, fructul unei imigraţii recente. Proporţia bărbaţilor (2 816 900) şi cea a femeilor (2 872 000) sunt aproape identice în 1996. Cine cutreieră ţara este frapat de tinereţea de ansamblu a populaţiei. În cifre, această impresie dominantă se traduce astfel: la recensământul din decembrie 1996, vârsta medie a populaţiei evreieşti din Israel este de 27,5 ani. Generaţia născută în ţară are vârsta medie de 8 ani. Imigranţii veniţi din Africa şi din Asia aproximează 27,8 ani; în schimb, imigranţii de origine europeană sunt cei mai bătrâni, având vârsta medie de 44,3 ani. În pofida extremei tinereţi de ansamblu a populaţiei, grupa de persoane în deplinătatea forţelor (de la 14 la 65 de ani) reprezintă 29,4% din total: populaţia activă poate astfel să suporte sarcina vârstnicilor trecuţi de vârsta de 65 de ani (9,6%) — mai puţini procentual decât în cazul Franţei —, precum şi responsabilitatea educaţiei celor tineri (mai puţini procentual decât în Brazilia, de exemplu). Israelul face impresia unui paradis al tinerilor: totul este conceput astfel încât să le asigure o viaţă uşoară şi agreabilă; în şcolile şi în instituţiile care le sunt rezervate, se fac eforturi remarcabile pentru a dezvolta studiul la toate nivelurile beneficiind de tehnica cea mai înaintată. Organizaţia *Aliat Hanoar*, special însărcinată cu instalarea în Israel a tinerilor imigranţi, a realizat un program mondial de ajutorare a copiilor care, în centrele sale din Israel, a salvat, începând cu 1948, 65 000 de copii cu destin nefericit. *Aliat Hanoar* a fost fondată în 1932, pentru a ajuta tinerele victime ale persecuţiei hitleriste; ambiţia sa a fost de a nu-i trata ca orfani pe cei circa 65 000 de copii pe care i-a luat în îngrijire; în instituţiile ce compun organizaţia au fost găsite soluţii originale pentru a rezolva problemele educaţiei. Mulţi dintre cei crescuţi şi formaţi aici au ajuns să deţină funcţii importante în stat.

În cadrul populaţiei Israelului, se pot distinge evrei originari din Orient, numiţi *sefarzi* şi evrei originari din ţările occidentale,

aşkenazi; dacă la cei din urmă nu există în medie decât doi sau trei copii pe familie, primii au câte 7, 8, 10 copii, iar uneori şi mai mulţi; acest fapt presupune o anume doză de curaj într-o ţară unde regimul alocaţiilor familiale nu prevede sume prea mari de bani; dar, de pe acum, populaţia majoritară o formează evreii originari din ţările musulmane şi mediteraneene. Ţinând cont de aceşti factori, dimensiunea medie a familiei israeliene este de 3,5 membri.

În ciuda diversităţii unei populaţii heteroclite, toţi israelienii se simt membrii aceleiaşi colectivităţi, ale cărei coeziune şi forţă au fost probate în timpul Războiului de Şase Zile.

III. Renaşterea limbii ebraice

Învierea limbii ebraice constituie, fără îndoială, fenomenul cel mai caracteristic al Statului Israel: este un caz unic în istoria culturală a omenirii când o limbă moartă renaşte şi redevine limba vorbită a unui popor nou, adunat în vechea sa patrie — este vorba de poporul, de ţara şi de limba Bibliei.

1. Educaţia şi cultura. Pornind de la impulsul dat de Theodor Herzl şi de Eliezer ben Yehuda, şcoala este instrumentul cel mai eficace al renaşterii poporului, a limbii şi a ţării. În 1948, existau 140 817 elevi care studiau în 4 546 de clase. În 1996–1997, erau 1 766 507 elevi cărora le erau destinate 43 058 săli de studiu: în 40 de ani, populaţia şcolară a crescut de zece ori.

Universităţile şi institutele de studii superioare aveau 1 635 de studenţi în 1948; în 1996–1997, ei erau în număr de 135 200; nu suntem departe, iată, de însutirea evanghelică. La Ierusalim, între aceleaşi două repere cronologice, s-a trecut de la 957 de studenţi la 21 070, la Tel-Aviv, de la 616 studenţi, în 1960, la 25 660, în anul şcolar 1996–1997, la Bar Ilan, de la 423, în 1960, la 19 810,

în 1996–1997, la Haifa, de la 2 794, în 1970, la 13 000, în 1996–1997, la Beersheba, de la 1 297, în 1970, la 13 830, în 1996–1997. Şcoala politehnică din Haifa (Technion) şi-a sporit numărul de studenţi de la 678, în 1948, la 10 780, în 1996–1997, în vreme ce Institutul Weizmann grupează astăzi, în cele 18 departamente de cercetare ale sale, 750 de savanţi de renume mondial, specializaţi în tehnica de vârf. Sistemul şcolar elementar şi mediu din Israel numără, astfel, un total de 1 766 507 elevi, de peste zece ori mai mulţi decât cei 140 817 înregistraţi în 1948. Această creştere este suficientă pentru a explica lacunele şi carenţele acuzate de specialişti şi întâlnite de la nivelul grădiniţei până la cel al universităţii. Neajunsul provine din faptul că băieţii şi fetele în vârstă de 18 ani cad sub incidenţa serviciului militar obligatoriu: pe durata satisfacerii acestuia, ei au timp să uite ceea ce învăţaseră în timpul studiilor primare şi secundare. 24, 36 de luni, ori chiar mai mult îi despart de eventualele studii superioare, care sunt foarte costisitoare. Această situaţie este foarte departe de realizarea programului definit de Ben Gurion încă din 1962, care prevedea gratuitatea şi obligativitatea învăţământului de toate gradele. Astfel de vise nu vor putea deveni realitate, atât timp cât forţele vii ale naţiunii vor fi dirijate către bugetele apărării naţionale.

Învăţătorii şi profesorii sunt formaţi în 35 de şcoli normale care numără aproape 23 990 de studenţi.

Studiile religioase sunt urmate de 19 000 de studenţi care frecventează 310 şcoli rabinice. În acelaşi timp, există „universităţi populare" ale căror cursuri sunt urmate de zeci de mii de auditori.

Cercetarea ştiinţifică este foarte evoluată atât în direcţia exploatării resurselor naturale ale ţării (desalinizarea apei, energia solară şi atomică, valorificarea deşertului),

cât şi în materie de cercetare propriu-zisă. Anual, 2,3% din PNB[31] este consacrat de către guvern cercetării ştiinţifice. Academia de Studii Umaniste şi Ştiinţe, Consiliul Naţional pentru Cercetare şi Dezvoltare, Institutul Neghevului pentru Cercetare asupra Zonelor Aride, Laboratorul Naţional de Fizică, Comisia pentru Energie Atomică coordonează şi încurajează cercetarea ştiinţifică. Înalta tehnologie cunoaşte un puternic avânt.

Să menţionăm, în sfârşit, dezvoltarea cercetării arheologice, domeniu care pasionează mii de voluntari şi care a dus în ultimii 20 de ani la importante descoperiri (manuscrisele de la Marea Moartă, palatele lui Irod de la Massada, Arad, Azor, Ovdat, Hatsor, Ierusalim, Beit Shean etc.).

2. Literatura. Limba ebraică, renăscută datorită eforturilor lui Eliezer ben Yehuda, a devenit, pe durata a numai trei generaţii, un instrument precis de expresie literară, ştiinţifică şi tehnică. Academia de Limba Ebraică lucrează permanent la îmbogăţirea limbii în materie de gramatică, de ortografie şi de terminologie. Conform statisticilor UNESCO, Israelul se situează pe al doilea loc în lume ca număr al cărţilor publicate în raport cu populaţia: 5 300 de lucrări diferite apar în fiecare an în această mică ţară — opere originale, traduceri, opere religioase. Anual sunt atribuite peste 15 premii literare şi ştiinţifice. Cel mai important este premiul Oraşului Ierusalim. Premiul Nobel pentru literatură a fost decernat, în 1966, lui S.Y. Agnon. Ca şi poporul, limba ebraică reuşeşte să fie, în acelaşi timp, contemporană atât cu începuturile istoriei omeneşti, cât şi cu epoca energiei atomice. Vasta reţea şcolară şi universitară, care merge de la grădiniţă şi până la cursurile serale, de la *ulpan* la universitate şi la şcolile supe-

[31] Produsul naţional brut. (N.a.)

rioare, a permis indiscutabila renaştere a limbii ebraice, fapt extraordinar în istoria civilizaţiei şi, totodată, plin de consecinţe pentru toţi cei care se simt legaţi de Biblie ca sursă esenţială a culturii ebraice.

3. Presa. Există 22 de cotidiene care apar dimineaţa şi două jurnale de seară, dintre care cel mai răspândit se editează în 120 000 de exemplare; 11 ziare sunt de limbă ebraică, celelalte apar într-o mulţime de alte limbi: ele reprezintă toate curentele opiniei publice; regulat apar, de asemenea, 500 de periodice.

4. Teatrul. Teatrul constituie una dintre pasiunile israelienilor; frecventarea spectacolelor de acest fel plasează Israelul pe locul întâi în lume (trei milioane de bilete vândute anual de către cele şase mari teatre ale ţării). Numai teatrul *Habima* are 30 000 de abonaţi. Ierusalimul s-a îmbogăţit cu „Khan" şi marele său teatru, *Sherover*, alături de care există un mic teatru de avangardă şi o sală de concerte.

În afară de aceasta, cele 120 de muzee ale ţării au primit, în 1996, 10 milioane de vizitatori.

5. Cinematograful. Această industrie, în care atât de mulţi evrei strălucesc în lume, se află încă la începuturi în Israel, ea lovindu-se de dificultăţile inerente ale ţării. În 1996, au fost produse nouă filme noi. Coproducţiile franco-israeliene s-au bucurat de un succes meritat. Israelul are 300 de săli de cinema, cu aproape 200 000 de locuri, frecventate anual de 50 de milioane de spectatori. În 1996, Israelul a importat 171 de filme, dintre care 11 din Franţa. Televiziunea preia, la rândul său, rolul cinematografului. Programe excelente în ebraică alternează cu filme străine, subtitrate.

6. Muzica şi dansul. La confluenţa Occidentului cu Orientul se naşte o nouă şcoală muzicală: ea numără 700 de compozitori. Orchestra Filarmonică a Israelului, fondată în 1936, are 27 000 de abonaţi la concertele sale, ceea ce constituie un alt record mondial, raportat la numărul populaţiei. Diferite orchestre, Opera Naţională a Israelului, nenumărate coruri animă viaţa muzicală intensă a ţării. Mai multe festivaluri atrag anual muzicieni veniţi din întreaga lume. Formarea muzicală începe încă din şcoala primară sau de la grădiniţă. Există 143 de orchestre şi 440 de coruri şcolare. Studiile superioare de muzică sunt urmate de aproape 10 000 de studenţi în cadrul a 29 de conservatoare: două colegii asigură formarea profesorilor de muzică. Un efort considerabil se face pentru prezervarea tezaurului muzical tradiţional pe care evreii l-au adus din cele 102 ţări ale exilului, în special din Africa de Nord şi din Orient. Şase trupe de dans grupate în 12 instituţii se bucură de prezenţa la spectacole a unui public de peste 400 000 de oameni.

Radioteleviziunea israeliană îşi difuzează programele în ebraică, în arabă şi, pentru uzul proaspeţilor imigranţi, în alte opt limbi, inclusiv în franceză. Această limbă a căpătat un loc tot mai important în stat. Ea este limba diplomatică oficială şi a doua limbă străină studiată în şcolile secundare. Limbă maternă a numeroşi evrei veniţi din bazinul mediteranean, pe care au învăţat-o în special în şcolile Alianţei Israelite Universale, precum şi a mulţi evrei europeni care au trăit în Franţa înainte de a se stabili în Israel, franceza este vorbită de circa 500 000 de israelieni. Institutele franceze şi Alianţa franceză din Ierusalim sunt foarte apreciate pentru calitatea învăţământului în această limbă. Franţa se bucură în Israel de o simpatie pe care criza din iunie 1967 nu a reuşit să o

altereze; decepţia israelienilor din momentul în care, la ceas de primejdie, guvernul francez a decretat embargoul, obligându-i să se apere ori să dispară, a fost foarte amară şi este de înţeles. Eforturi, cum sunt cele făcute de preşedintele Jacques Chirac şi de guvernul Jospin, se cuvin a fi urmate de ambele părţi pentru a readuce prietenia franco–israeliană la strălucirea de altădată, spre binele păcii în Orientul Apropiat şi în întreaga lume.

IV. Problema religioasă

Încă de la origine, Israelul s-a definit prin relaţia cu Dumnezeul său şi cu Tora. Mesajul divin a dat naştere poporului Bibliei şi l-a menţinut în viaţă de-a lungul secolelor de exil. Spiritualitatea evreiască, în formele pe care le-a îmbrăcat în ghetourile Orientului şi ale Occidentului, animă viaţa unui mare număr de israelieni. Acest lucru este lesne de observat în anumite cartiere din Ierusalim (*Mea Shearim*) şi printre imigranţii de dată recentă originari din ţările musulmane; chipurile lor profetice ard la flacăra vie a rugăciunilor din Biblie, iar speranţa mesianică le face permanent inimile să bată. Această ţară este, fără îndoială, cea în care oamenii se roagă cel mai mult: Ierusalimul cel Sfânt trebuie să redevină capitala rugăciunii. Mesajul religios este predat în zeci de şcoli (*Yeshivat Rav Cook*), unde, pe baza disciplinelor tradiţionale, se formează rabini, magistraţi religioşi şi funcţionari ai cultului.

Cele trei partide politice care luptă pentru promovarea tradiţiei religioase în Israel sau pentru stricta respectare a Torei ca fundament constituţional în stat (*Şas* – 10, *Degel ha-Tora* – 4, *Mahdal* – 9) numără în Parlament 23 de deputaţi, unde reprezintă 16% din alegători; dar israelienii ataşaţi tradiţiilor religioase sunt, fără îndoială, mult mai

numeroşi: în şcolile de stat, peste 30% dintre elevi au optat, în mod liber, pentru învăţământul religios, preferându-l celui laic, în condiţiile în care ambele se bucură de gratuitate. Aceste cifre îşi capătă întreaga semnificaţie dacă se are în vedere profunzimea amprentei religioase pe care iudaismul o lasă în sufletul celor care îl cunosc. Toată cultura noului Israel se bazează pe cunoaşterea Bibliei, receptată în splendoarea sa originară.

Cu toate acestea, o criză foarte adâncă însoţeşte dezvoltarea ţării. Tradiţiile din ghetouri nu mai corespund renaşterii actuale a Israelului, aşa că în toate domeniile are loc o ciocnire violentă între noile exigenţe şi practicile moştenite din timpul recluziunii. La tot pasul se poate sesiza îngrijorarea ce animă spiritele: partidele religioase au opinii divergente în privinţa soluţiilor care trebuie găsite pentru gravele conflicte care opun legea rabinică imperativelor vremurilor noastre. Anumiţi extremişti, e drept nu prea numeroşi, grupaţi în *Natorei Karta*, refuză să recunoască Statul Israel sub pretextul că acesta nu este un stat teocratic. Condiţia femeii, practicile religioase (în special odihna de Şabat) şi, într-un cadru mai general, raporturile între autoritatea spirituală şi puterea lumească sunt probleme dezbătute, în mod constant, între adepţii intransigenţei religioase şi partidele laice.

O parte importantă a populaţiei, compusă în special din evrei occidentali, precum şi tânăra generaţie sunt tentate „să arunce copilul o dată cu apa din covată", manifestând indiferenţă, dacă nu chiar ateism, faţă de formele actuale de religiozitate. Confruntarea între cele două tendinţe este adesea foarte vie. O literatură abundentă consacrată acestor probleme pune în evidenţă importanţa unei astfel de dezbateri pentru un popor ai cărui fii sunt, în primul rând, hrăniţi spiritual de Biblie.

Pornind de la însăşi vivacitatea crizei actuale, se vor impune soluţii noi şi îndrăzneţe în măsură să corespundă adevăratelor dimensiuni ale problemei. Există o distanţă imensă între a profesa, a înţelege şi a realiza un mesaj. Renaşterea ţării şi a poporului israelian poartă în ea însăşi dovada puterii spiritului. Ea implică promisiunea unui nou apel către oameni — pornit de la Ierusalim — pentru ca aceştia să capete conştiinţa unităţii lor şi să strângă rândurile în vederea înfăptuirii operei de adevăr şi de dragoste, dincolo chiar de frontierele lor însângerate. Mântuirea nu este niciodată o chestiune individuală. Cea a Israelului este legată de mântuirea întregii lumi. Dar un mesaj nu poate fi propovăduit decât în măsura în care este pus în practică de către un om, o comunitate, un popor. Astăzi, apelul patetic al Dumnezeului Israelului va trebui să învingă tumultul secolului pentru a reconstitui pe pământ unitatea tuturor oamenilor de bună credinţă. În aceste perspective, renaşterea Israelului este un eveniment legat, în mod intim, de mântuirea întregii omeniri. Istoria şi geografia sunt în consens cu Biblia, iar Sfântul Pavel se întâlneşte cu Moise pentru a încredinţa poporului Legământului destinul său final de instrument al înţelegerii între popoare. În procesul de dezvăluire a adevărului, sfinţenia constituie singura cheie a inefabilei promisiuni[32]. În contextul situaţiei actuale — dramatică în atâtea privinţe — este clar că Israelul nu va avea o existenţă normală decât atunci când pacea se va restabili în interiorul frontierelor sale.

Vocaţia lui îl va dedica inevitabil operei de dezvoltare a întregului Orient Apropiat, ca mediator între naţiunile şi continentele de origine ale locuitorilor săi.

---

[32] *Cf.* André Chouraqui, *Histoire du judaïsme*, col. „Que sais-je?", nr. 750, p. 98–118 şi *La pensée juive*, pp. 99–117. (N.a.)

Capitolul III

RENAŞTEREA ECONOMICĂ

I. Economia israeliană

De la crearea sa în anul 1948, Statul Israel, înfruntând patru războaie, menţinând securitatea interioară a ţării şi absorbind *olimi* veniţi din lumea întreagă, a ştiut să-şi clădească o economie modernă, a cărei rată de creştere anuală avea să se situeze, până în 1973, în jurul unei medii de 10%. Între 1973 şi 1979, creşterea economică este în scădere, pentru a se stabiliza la 3,8% pe an. Începând cu 1990, ea s-a redresat, atingând rata de 4,4% în 1997. În 1995, Produsul Naţional Brut era de 91 miliarde dolari, ceea ce înseamnă un venit mediu de 16 260 de dolari pe cap de locuitor. Faţă de 1950, volumul real al economiei israeliene a crescut, aşadar, de 25 de ori.

Problema majoră a economiei israeliene a fost dintotdeauna surmontarea dezechilibrului dintre nivelul înalt al importului şi rata scăzută a exportului. Ţara este pe cale de a-şi cuceri independenţa economică pusă în dificultate de integrarea imigranţilor, precum şi de imperativele de apărare naţională. Balanţa de plăţi acuză un deficit aflat în permanentă creştere: evaluat la 280 milioane de dolari, în 1950, el se ridica la 11,1 miliarde de dolari, în 1995. Ţara progresează, însă, pe calea independenţei sale economice. În 1995, exporturile Israelului compensau 73% din importurile sale, faţă de 14%, în 1950. Tot în 1995, 46% din ansamblul exporturilor era dirijat către Europa, 32% către America, 12% către Asia şi 9% către diferite alte ţări. Acordurile economice semnate de Israel cu

Comunitatea Europeană (1975) şi cu Statele Unite (1985), completate de aderarea la GATT *(General Agreement of Tariffs and Trade)*, asigură produselor israeliene un acces liber la pieţele europeană şi americană, care însumează un potenţial de 630 de milioane de consumatori.

Situarea centrală a Israelului, la răscrucea dintre Orient şi Occident, dintre nord şi sud, încurajează investiţiile industriale, ce urmăresc posibilitatea de a fabrica produse într-o ţară democratică şi de a le exporta fără a plăti taxe, fiind, în plus, susţinute de reţele comerciale eficace.

Produsul Naţional Brut, plecat de la o cifră atât de scăzută în 1948, atingea 8 miliarde de dolari, în 1974, şi 91,3 miliarde, în 1996. În ciuda acestei remarcabile înfloriri, datoria publică şi deficitul balanţei de plăţi n-au încetat să sporească, îngreunate de efortul militar al ţării care înghite peste jumătate din buget. Inflaţia galopantă a fost stăvilită: în anul 1997, ea a fost de 8%. Moneda naţională este *şekelul*, a cărui valoare reală slăbeşte zilnic, ceea ce duce la creşterea permanentă a preţurilor; fenomenul este resimţit ca o catastrofă, îndeosebi de partea cea mai săracă a populaţiei.

În urma deficitelor acumulate şi a cheltuielilor militare mereu în creştere, bugetul naţional atingea, în 1997, suma de 52 de miliarde de dolari. Deşi această sumă cuprinde împrumuturi pentru dezvoltarea ţării (circa 24% din buget), o parte esenţială a resurselor statului provine din efortul creator al naţiunii. Contrar unei idei generale, donaţiile pe care statul le primeşte din exterior, în special de la diaspora, nu depăşesc 5% din PNB, valoarea lor ridicându-se, în 1996, la doar 5 miliarde.

Ţinând cont de starea de război care mocneşte în regiune, structurile economice ale ţării sunt comparabile cu cele ale ţărilor dezvoltate din Occident: în 1996, industria furniza 28,4% din PNB, agricultura, 4,6%, construcţiile, 10%, transporturile şi comunicaţiile, 12,9%, comerţul, turismul şi alte servicii, 44,1%.

Guvernul a încercat să limiteze efectele negative ale inflaţiei prin garantarea indexării generale a salariilor şi a preţurilor. Rezultatul a fost creşterea permanentă a preţurilor care a devenit unul din principalii factori ai activităţii economice şi ai speculaţiilor bursiere, generalizată în rândul unei largi pături a populaţiei: se cumpără de îndată tot ce se poate, cunoscut fiind că preţurile nu vor înceta să crească. Este paradoxal că o atare situaţie, aparent catastrofică, nu împiedică dezvoltarea ţării. Şomajul atingea, în 1996, 144 000 de persoane declarate, la o populaţie activă de 2 150 000, ceea ce înseamnă 6,7%. În ciuda greutăţilor ridicate de birocraţie şi a nenumăratelor dificultăţi ce rezultă din starea de război, ţara progresează în toate domeniile: industria de vârf se străduieşte, nu fără succes, să găsească debuşeuri pe piaţa mondială, în vreme ce agricultorii exportă în Europa îndeosebi citrice şi flori de foarte bună calitate.

Bazându-se pe Banca Israelului, guvernul luptă să facă faţă provocărilor care îl asaltează din toate direcţiile. Politica sa economică, puternic criticată de opoziţie, se loveşte de rezistenţe pe care nu este întotdeauna în măsură să le depăşească. Grevele constituie o realitate constantă, iar străzile sunt frecvent teatrul manifestaţiilor în favoarea păcii.

1. Bugetul şi balanţa de plăţi. Bugetul de stat acoperă anual perioada cuprinsă între aprilie şi aprilie. Pentru anul 1997, el era estimat la circa 52 de miliarde de dolari, din care doar Ministerului Apărării i se alocau 15%, în timp ce educaţia primea 11,4%, iar plăţile pentru datoria publică reprezentau 19,4%. În realitate însă, cheltuielile militare sunt şi mai mari decât cele înscrise în bugetul devorator al Ministerului Apărării. Starea de război, întreţinută de interese globale care depăşesc rivalităţile naţionale dintre statele direct angajate în conflict, afectează, în mod sever, dezvoltarea normală a popoarelor implicate.

Rata de schimb exagerată a şekelului în raport cu dolarul compromite exporturile, ceea ce duce la sporirea deficitului balanţei de plăţi. Datoria publică echivalează ca sumă aproape cu cea a unui buget naţional anual. Cetăţeanul israelian se simte copleşit de o datorie naţională de aproximativ 8 500 de dolari pe persoană, ceea ce, probabil, reprezintă una dintre cele mai mari din lume. Aşadar, apăsarea războiului, efortul de construcţie a ţării şi integrarea imigranţilor, adăugate sărăciei în resurse naturale, obligă pe fiecare la un efort pe măsură; împreună cu acestea, tributul în sânge, suferinţe şi lacrimi plătit de generaţia Reîntoarcerii conferă dreptul de necontestat la viaţă al noului Israel.

Nicăieri economia unei ţări nu este mai influenţată de fluctuaţii ca aici. Balanţa comercială cuprinde un factor nou: fluxul de schimburi în creştere cu Egiptul, Iordania şi, de curând, cu Turcia. Importurile de provenienţă egipteană se ridicau la 15 milioane de dolari în 1996, în vreme ce exporturile reprezentau 57,9 milioane de dolari. Dar o parte esenţială a comerţului exterior israelian se îndreaptă către Comunitatea Europeană (54%), Statele Unite (20%) şi Marea Britanie (16%).

Diferitele politici economice ale guvernelor, fie ele de stânga sau de dreapta, eşuează în faţa acestei evidenţe: Israelul, ca şi întregul Orient Apropiat nu-şi vor regăsi sănătatea economică decât atunci când starea actuală de război va lua sfârşit.

În 1996, exporturile Israelului se cifrau la 30,5 miliarde de dolari, iar importurile reprezentau 43,6 miliarde de dolari, existând, aşadar, un deficit de 13,1 miliarde. Din totalul exporturilor, cele industriale se aflau în frunte (61%): 13 050 milioane de dolari (tăierea şi şlefuirea diamantelor, domeniu în care Israelul este unul dintre cele mai mari centre mondiale, este exclusă din calcul, deoarece ar trebui să se ţină cont şi de preţul de cumpărare a diamantelor brute). Exportul produselor agricole s-a ridicat, în 1996, la valoarea de 800,6 milioane de dolari (3%). Urmează, în ordinea ponderii, produsele chimice şi fosfaţii.

În pofida crizelor ce afectează economia mondială, rata de creştere a economiei israeliene a fost de 6%, în 1990, şi de 4,4%, în 1996, iar PNB s-a ridicat la 91,3 miliarde de dolari.

2. Forţa de muncă. Creşterea rapidă a economiei israeliene reclamă permanent necesitatea sporirii numerice a forţei de muncă. Războiul din 1967 a făcut ca piaţa muncii din Israel să fie alimentată de potenţialul milionului de arabi din teritoriile ocupate — Sinai, Gaza, Iudeea, Samaria şi Cisiordania — care furnizează 50 000 de muncitori în Israel. Totuşi, cu toată criza pe care o traversează, ţara nu şi-a satisfăcut nevoia de forţă de muncă. În 1996, aceasta se repartiza astfel: 26% în domeniul serviciilor publice; 20% în industrie şi în minerit; 34% în comerţ, finanţe şi alte servicii; 10% în construcţii; 4% în agricultură; 6% în transporturi.

A) *Industria*. Industria israeliană, recent închegată, s-a dezvoltat cu o rapiditate excepţională, ajungând astăzi de departe pe primul loc al producţiei naţionale. În 1968, în urma Războiului de Şase Zile, ea a progresat cu 29%; în 1969, cu 16%, iar între 1970 şi 1996, cu o medie de 87%. Îngrădită de blocada arabă în limitele înguste ale pieţei naţionale, industria israeliană nu a avut altă alegere decât aceea de a deveni concurenţială pe pieţele Europei şi ale Americii, graţie unei legislaţii care a protejat-o şi a ajutat-o în momentele de început. Franţa a jucat, în mod involuntar, un mare rol în istoria industriei din Israel: embargoul, pe care de Gaulle şi Pompidou i l-au impus, a convins Israelul de necesitatea vitală de a avea o industrie modernă, independentă de jocurile politicii internaţionale. De aici a rezultat un efort care a dus la dezvoltarea rapidă a ramurilor industriilor electrotehnică şi electronică.

Astăzi, industria locală acoperă cea mai mare parte a echipamentelor electronice necesare în ţară. În plus, Israelul şi-a creat o industrie aeronautică în măsură să contribuie la nevoile propriei apărări. Ea produce avioane de luptă şi exportă aparate de zbor civile.

Textilele, industria alimentară, diamantele, minereurile de Timna, *fosfaţii* de Oron, *potasiul* din Marea Moartă alcătuiesc, alături de industria electrotehnică şi electronică, baza solidă pe care se clădeşte noul Israel. Industria *Hightech* (instrumente medicale, informatică, telecomunicaţii) reprezintă 66% din ansamblul veniturilor industriale ale ţării, ramurile clasice constituind restul de 34%.

B) *Agricultura.* În anii '50, agricultura reprezenta unica „resursă" a Israelului abia născut. Astăzi ea nu mai reprezintă decât 3% din exporturile ţării şi 4,6% din PNB, dar rămâne una dintre realizările cele mai semnificative ale Israelului modern.

La originea acestei aventuri se află un francez: Charles Netter a reuşit să determine Alianţa Israelită Universală să fondeze, în 1868, Şcoala Agricolă de la Mikveh-Israel, lângă Jaffa. Netter a renunţat la totul pentru a se consacra operei sale; epuizat de efort, el a murit în 1880, dar a apucat să-şi vadă victoria conturându-se; în 1878, a fost martorul creării unei a doua colonii agricole evreieşti: *Petah Tikva, poarta speranţei*.[33] Impulsul fusese dat: în 1899, existau deja 22 de colonii rurale pe întreg cuprinsul ţării, recâştigate în lupta cu mlaştinile, cu nisipurile sau cu stâncile, de către nişte oameni redescoperiţi ei înşişi din condiţia umilitoare a exilului. Epoca eroică a colonizării este legată de nume deja cunoscute: Alianţa Israelită Universală, Montefiore, baronul Edmond de Rothschild şi ICA[34], nume care au oferit sionismului mijloacele necesare obţinerii primelor sale realizări.

Începând cu 1908 şi până în 1921, recucerirea solului a intrat în faza sa experimentală atât din punct de vedere tehnic, cât şi juridic. Crearea Căminului Naţional a dat un avânt incomparabil colonizării ţării, impulsionată de *Keren Kayemeth Leisrael*[35], şi, începând cu 1921, de *Keren Hayesod* (instituţie de ajutorare a colonizării palestiniene, însărcinată cu furnizarea de împrumuturi în vederea dezvoltării coloniilor agricole şi a finanţării lor pe durata primilor trei ani de existenţă).

---

[33] Acest centru numără astăzi 154 500 de locuitori. (N.a.)

[34] *Jewish Colonisation Association*, fondată în 1891 spre a favoriza întoarcerea în agricultură a evreilor, mai ales în Argentina. (N.a.)

[35] KKL *(Keren Kayemeth Leisrael)* — Fondul Naţional Evreiesc, înfiinţat în 1901 pentru achiziţionarea de terenuri în Palestina. După apariţia Statului Israel, este folosit pentru ameliorarea terenurilor şi favorizarea activităţilor de împădurire.

Din 1922 până în 1948, colonizarea a trecut printr-o perioadă de consolidare şi de expansiune, dar şi de vigilenţă militară, menită să protejeze rezultatele dobândite împotriva pericolelor ce le ameninţau. Evreii fuseseră dezrădăcinaţi de pe pământurile lor vreme de 20 de secole; la întoarcerea din exil, le-au fost necesare doar trei generaţii pentru a reconstitui fundamentele unei agriculturi sănătoase.

Curajul pionierilor a fost elementul motor al renaşterii ţării: el s-a manifestat, încă de la început, prin lupta contra mlaştinilor infestate de paludism, în Emek Jezreel şi în Emek Hepher. Această bătălie, victorioasă pe tot cuprinsul ţării, şi-a găsit desăvârşirea în Nord prin asanarea mlaştinii de la Huleh. Primele succese au antrenat altele, mai rapide şi mai numeroase: în 1936, ca şi după 1948, călătorul putea admira miracolul cu propriii săi ochi: dimineaţa colina fusese pustie, deşertică şi stâncoasă; graţie efortului conjugat a mii de braţe, împrejmuirea coloniei a fost realizată, barăcile de lemn construite, castelul de apă ridicat, curentul electric tras; seara, pionierii inaugurau, cântând, noua lor colonie.

După crearea Statului Israel, opera întreprinsă s-a dezvoltat în ritm accelerat. Indicele valoric al producţiei agricole este următorul: 1938: 100; 1950: 254; 1951: 272; 1952: 311; 1953: 350; 1957: 580. Între 1948 şi 1968, indicele producţiei agricole a sporit de la 100 la 630.

Suprafeţele cultivate au crescut de la 1 650 000 de dunami[36], în 1948, la 4 370 000, în 1996. Suprafeţele irigate s-au mărit în acelaşi interval de timp de la 290 000 de dunami la 2 000 000 de dunami.

---

36 Zece dunami echivalează cu un hectar. (N.a.)

Producţia agricolă nu a crescut în acelaşi ritm cu sporul populaţiei şi, ca în toate ţările industriale, ea pierde în importanţă relativă ceea ce câştigă calitativ. Să notăm doar aceste cifre: în 1996, se recoltau 185 000 tone de grâu, faţă de numai 21 200 tone, în 1949.

Există circa 60 000 de unităţi agricole muncitoreşti sau private, unităţi care beneficiază de ajutorul organismelor specializate şi de cel al guvernului, care exploatează practic toate suprafeţele arabile disponibile, adică 4 370 000 de dunami. Se face un efort considerabil pentru ameliorarea tehnicilor utilizate de către cultivatorii arabi (aceştia sunt constituiţi în circa 14 500 de întreprinderi agricole), şi pentru a iniţia noua clasă de agricultori evrei în metodele de exploatare cele mai moderne. Un spirit îndrăzneţ şi constant novator urmăreşte, fără încetare, posibilitatea de a îmbunătăţi producţia. Între altele, să semnalăm un rezultat din zootehnie: vacile israeliene, obţinute din încrucişarea raselor Holstein din Olanda sau Jersey din Anglia cu cele autohtone din Siria şi Liban, sunt excelente producătoare de lapte; unele exemplare dau până la 7 500 de litri de lapte pe an; perfect adaptate ţării şi climei, ele sunt exportate în Orient şi în Africa. Producţia totală de lapte, foarte slabă în 1948, se ridica, în 1996, la 1,12 miliarde de litri.

O dată cu extinderea suprafeţelor cultivate, şeptelul creşte constant.

În imensele combinate avicole moderne, specia locală de găină, slabă şi osoasă, care dădea în medie 70 de ouă mici pe an, a fost înlocuită cu o rasă nouă — obţinută prin încrucişare —, mai grea şi mai productivă: 150 de ouă mari anual; într-o astfel de fermă, un grup compus din experimentaţi doctori în medicină şi în drept folosesc toate resursele inteligenţei lor spre a obţine ouă cât mai

mari şi mai bune şi realizează o producţie de 1,85 miliarde pe an. În altă parte, un profesor de la o mare universitate europeană se preocupă de creşterea cantităţii de lapte obţinute de la oile sale.

Utilizarea metodelor ştiinţifice pe terenurile irigate duce la rezultate remarcabile: hectarul irigat produce între 16 şi 20 de tone de sfeclă furajeră; câmpurile de trifoi irigate dau opt recolte anual.

Parcul de maşini agricole, tot mai mare, permite o creştere rapidă a suprafeţelor cultivate.

Dacă acestea sunt rezultatele obţinute, proiectele sunt încă şi mai ambiţioase; Consiliul de Planificare, comun Ministerului Agriculturii şi Departamentului de Colonizare al Agenţiei Evreieşti, a realizat un plan de dezvoltare şi de producţie pe şapte ani care permite ţării să-şi asigure aproape integral alimentaţia din sursă internă.

Irigaţiile, alături de ameliorarea solului, reprezintă problema cheie a agriculturii israeliene. Capacitatea reţelei de distribuţie a apei a fost înzecită o dată cu punerea în funcţiune a sistemului de canale de irigaţie având ca sursă de alimentare Iordanul. Totuşi, datele problemei s-au schimbat în urma păcii cu Iordania: acordurile privind frontierele între cele două părţi — prevăzute în tratatul de pace — implică găsirea de noi resurse hidraulice fie în pânza freatică, fie în ţările vecine, în special în Turcia.

A fost adoptat un plan precis de rezolvare a problemei irigaţiilor; elaborat de hidrologul american Lowdermilk şi recent completat, el are în vedere captarea apelor Iordanului, a diferitelor torente şi ape subterane spre a iriga valea Iordanului, Emekul şi o parte a Neghevului: 2,5 miliarde de metri cubi de apă permit irigarea a 3 000 000 de dunami, în prezent deşertici. Apele pompate din lacul

Tiberiada şi din Iordan sunt canalizate pe lungimea a sute de kilometri, până în Neghev. Întrucât şi iordanienii exploatează apele Iordanului, nivelul Mării Moarte este în continuă scădere. De aceea, se pregăteşte proiectul unui „Canal al celor două mări" care va permite aducerea unei mari cantităţi de apă din Mediterana în Marea Moartă. Profitând de diferenţa de nivel de 400 de metri, acest proiect, imaginat încă din 1902 de Theodor Herzl în romanul său *Altneuland*, va permite, de asemenea, producerea de energie electrică.

Reîmpăduririle contribuie la schimbarea peisajului şi chiar a climei ţării. Copacul, simbol biblic al eternităţii vieţii, reapare pe colinele din Iudeea şi Galileea: pe toată durata regimului mandatar, deci în mai mult de 30 de ani, Fondul Naţional Evreiesc, guvernul mandatar şi particularii au plantat 12 milioane de arbori, acoperind o suprafaţă de 60 000 de dunami de pădure. Din 1948, în 20 de ani, Fondul Naţional, guvernul israelian, armata şi particularii au sădit 200 de milioane de copaci tineri. O suprafaţă totală de 880 000 de dunami de pământ a fost reîmpădurită în ultimii ani. Doar Pădurea Martirilor de lângă Ierusalim număra, înainte de 1995, când a fost devastată de un incendiu, şase milioane de arbori.

Să semnalăm, în sfârşit, dezvoltarea pe care a cunoscut-o pescuitul maritim, lacustru şi piscicultura de crescătorie. Israelul şi-a refăcut legăturile cu marea şi, de la crearea Statului, pescuitul de coastă a produs, de la 2 600 de tone de peşte, în 1946, 5 900 de tone, în 1996. Piscicultura de crescătorie acoperă 52 000 de dunami de heleştee, faţă de 15 000 de dunami, în 1948, şi a produs 19 200 de tone de peşte, în 1996. Producţia totală, în acelaşi an, s-a cifrat la 25 100 de tone.

II. Structurile originale ale agriculturii israeliene

1. Colectivismul israelian. Readaptarea unui popor rătăcitor la munca pământului; recucerirea unui deşert: aceste două trăsături ale agriculturii israeliene ar fi suficiente pentru a-i da un caracter exemplar. Cu toate acestea, ele nu sunt singurele aspecte originale care merită să fie căutate în structurile ei intime, în formele noi şi spontane ale vieţii colective şi cooperatiste. În ele au putut fi întrevăzute formele ideale ale societaţii de mâine, eliberată de servitutea banului şi fără a fi subordonată vreunei constrângeri exterioare: liberă şi eliberatoare.

2. Regimul funciar. „Sionismul este o problemă de transfer. Există o ţară fără popor şi un popor fără ţară: nu este vorba decât de a le reuni", spunea Herzl. Această reunire a provocat inventarea unei relaţii noi a omului cu pământul. O dată în plus, nevoia i-a îndrumat pe pionieri, care au adoptat, în 1901, o idee preconizată de către Hirsch-Kalischer (1795–1874), Yehuda Alkalay (1792–1878), Moses Hess (1812–1872) şi formulată, în 1897, de Hermann Shapira. Ţara Sfântă trebuia să devină proprietatea inalienabilă a întregului popor israelian. Fondul Naţional Evreiesc (*Keren Kayemeth Leisrael* — KKL), creat, în 1901, pentru răscumpărarea Ţării Sfinte, a devenit departamentul cel mai activ al Organizaţiei Sioniste Mondiale. El avea menirea să-i solicite, fără încetare, pe evreii din diaspora, de la cei mai bogaţi la cei mai nevoiaşi, spre a-i face să contribuie băneşte, pe măsura buzunarului fiecăruia, pentru achiziţionarea de pământuri. Principiul fundamental stabilit de statutele KKL afirmă inalienabilitatea absolută a Ţării Sfinte, proprietate comună a tuturor

israelienilor. În amintirea legii mozaice care instituia Jubileul sau întoarcerea pământurilor în posesia stăpânului de drept, după un interval de 50 de ani, KKL arendează terenul cu contract ereditar pe o perioadă de 49 de ani (de şapte ori câte şapte ani); în al cincizecilea an, terenul se reîntoarce la instituţia reprezentativă a poporului. Contractele sunt întotdeauna reînnoibile, dar niciodată cesionabile; astfel, orice speculaţie privind terenurile este imposibilă. În general, contractele sunt stabilite în felul următor: fermierul se obligă să muncească el însuşi pământul, să se stabilească pe el, să respecte odihna în cea de-a şaptea zi, precum şi sărbătorile biblice, să angajeze din rândurile pionierilor evrei mâna de lucru agricolă sau industrială necesară pentru punerea în valoare a terenului. El este liber să aleagă forma de colonizare pe care o doreşte: individuală, cooperatistă sau colectivistă. Suprafaţa de pământ alocată nu depăşeşte, în principiu, mărimea necesară asigurării subzistenţei pentru grupul care se stabileşte pe cuprinsul său, ţinându-se cont, în acest sens, de calitatea solului, de resursele de apă etc. Fiecare familie nu are dreptul decât la un lot care să-i asigure subzistenţa. KKL îşi păstrează, în principiu, dreptul de a proceda la o redistribuire a pământurilor şi la diminuarea lotului dobândit iniţial, cu condiţia ca subzistenţa grupului afectat de această măsură să nu fie ameninţată. În cazul în care, de exemplu, sunt descoperite resurse importante de apă ce permit dezvoltarea culturilor intensive pe proprietate, suprafaţa lotului poate fi redusă pentru a putea fi instalaţi acolo şi alţi colonişti. În acest caz, primul fermier este despăgubit pentru investiţiile făcute pe terenurile ce îi sunt retrase.

Sistemul de arendă încurajează întoarcerea în agricultură a claselor sărace. Caracterul naţional al operei de

colonizare a KKL se traduce prin condiţiile financiare ale contractului: în cursul primilor cinci ani de după instalare, fermierului i se percepe o arendă simbolică. Începând cu cel de-al şaselea an, el trebuie să plătească o arendă procentuală de 2% pentru terenurile rurale, 3% pentru cele semiurbane şi 4% pentru cele urbane, dintr-o sumă fixată la început, fără a ţine cont de valoarea reală a pământului. Ulterior, această estimare iniţială este revizuită periodic, pentru a permite întregului popor să beneficieze de plus-valoarea solului[37].

3. Kibuţurile. Comunitatea colectivistă israeliană, *kibuţul* (la plural, *kibuţuri*), este o creaţie spontană care a răspuns unei duble exigenţe: cea a omului şi cea a pământului. Idealul socialist al mântuirii poporului prin munca eliberată de orice încătuşări era una dintre pârghiile celui de-al doilea val al imigrării către Palestina. Primul partid socialist evreiesc, *Lucrătorii Sionului*, a fost fondat în Rusia, de unde a luat drumul Ţării Sfinte; el punea accentul mai curând pe religia muncii decât pe lupta de clasă. În 1905, lua naştere un nou partid, *Tânărul muncitor*, a cărui fuziune cu *Lucrătorii Sionului* şi cu diferite alte grupări avea să formeze, în 1925, *Mapai*, Partidul Laburist, la putere până în 1977. Înlocuit la acea dată de către *Likud*, căruia i-a succedat, în 1983, un guvern de uniune naţională, Partidul Laburist a revenit la putere în 1992, înainte de a ceda din nou locul Likudului condus de Beniamin Netaniahu, în 1996.

Încă din 1907 a fost elaborat un plan care prevedea instalarea de muncitori pe parcelele de pământ deşertic.

---

[37] Vezi Claude Klein, *Le droit israélien,* col. „Que sais-je?", nr. 2512. (N.a.)

În 1908, primele tentative au avut loc la Sedjera, la Kinneret, cu reuşite doar parţiale, dar importante ca experienţă, apoi, în 1909, la Degania. În 1920, mişcarea colectivistă a ieşit din perioada ei experimentală şi a enunţat principiul fundamental al dezvoltării sale ulterioare: *De la fiecare în funcţie de capacitate, fiecăruia în funcţie de nevoi*. Prima recoltă, prima femeie admisă în kibuţ, primul nou-născut au fost tot atâtea probleme rezolvate pe măsură ce ele apăreau. De asemenea, a trebuit să fie domolit spiritul celor dintâi pionieri care — mânaţi de idealul lor de cavaleri rătăcitori — voiau să meargă din fâşie aridă în fâşie aridă, pentru a pregăti recoltele pe care alţii, după ei, aveau să vină să le ridice: a fost necesar să li se formeze neostoita răbdare a înrădăcinării. Dar, începând cu 1912, pe nisipurile de la Degania, răsărea prima casă „zidită" a celui dintâi „falanster" ce punea în practică un vechi vis al omului.

În 1921, a avut loc crearea unei vaste uniuni a mişcărilor de pionieri — „Pionierul" — *hehalutz*. Născută în Rusia, această mişcare îşi propunea să acorde ajutor pentru instalarea pionierilor în Ţara Sfântă. Fondatorul ei, unicul ofiţer evreu din armata Rusiei ţariste, Joseph Trumpeldor, căzut în lupta de la Tel-Hai în 1921, este celebrat ca un erou naţional.

„Legiunea muncii" — *Gdud Avoda*, *Histadrut* (Confederaţia Generală a Lucrătorilor Evrei), Fondul de Reconstrucţie (*Keren Hayesod*) şi Fondul Naţional (KKL) au dat un puternic impuls mişcării comunitare şi colectiviste. În 1922, mişcarea biruise deja greutăţile începutului; ea număra 18 grupe agricole ce cuprindeau 1 200 de pionieri în plină forţă creatoare. În 1927, 25 de kibuţuri grupau 2 300 de pionieri ce cultivau 7 500 de hectare smulse deşertului. Cea dintâi federaţie de kibuţuri, moştenitoare

a Legiunii Muncii, „Kibuţul Unificat" (*Kibbutz Hameuhad*) şi „Liga grupurilor" (*Hever Hakvuţot*) au schiţat organizarea noii societăţi colectiviste pe cale de a se naşte; începând cu 1927 (fondarea grupelor Tinerei Gărzi — *haşomer haţair*), mişcarea s-a stabilit pe baze solide, ea dezvoltându-se rapid: în 1936, existau 46 de kibuţuri numărând 11 700 de pionieri ce cultivau o suprafaţă de 14 500 de hectare; şapte ani mai târziu, în 1943, realizările mişcării se dublaseră: ea cuprindea 108 kibuţuri, 28 600 de pionieri, 30 200 de hectare; după alţi şase ani, în 1949, totul se dublase încă o dată: 205 kibuţuri, 60 610 de pionieri, 110 276 hectare; la 31 martie 1952, progresia continua: 259 kibuţuri grupau 113 700 de pionieri pe o suprafaţă cultivată de 147 419 hectare. În decembrie 1996, 268 de kibuţuri numărau 122 500 de pionieri, adică 2,1% din totalul populaţiei. Adevărate „mănăstiri" ale lumii moderne, aceste noi comunităţi israeliene sunt întemeiate pe renunţarea de către membrii lor la seducţia banului şi a puterii conferite de acesta; o profundă convingere îi animă în puterile mântuitoare ale dăruirii de sine în scopul unei salvări comune. Kibuţul se bazează pe principiul proprietăţii colective asupra mijloacelor de producţie: „Totul este al meu, dacă nimic nu îmi aparţine", îmi spunea un pionier care îşi păştea oile nu departe de Nazaret; aici munca nu este salariată: membrii apţi de muncă ai comunităţii îşi pun la dispoziţie îndemânarea şi serviciile pentru dezvoltarea operei care, la rândul ei, răspunde tuturor nevoilor lor — locuinţă, hrană, distracţie, educaţia copiilor, îngrijire în caz de boală etc. Pionierul — eliberat în întregime de grija faţă de viitorul său şi alor săi — poate să se dăruiască unei creaţii pure: munca. În aceasta rezidă cea dintâi învăţătură a kibuţului. Uşurat de degradarea pe care statutul de salariat i-ar putea-o conferi,

omul îşi regăseşte puterile mântuitoare; el face mai bine ceea ce face din dragoste decât pentru bani.

Tot sistemul kibuţurilor este voluntar, spontan şi autonom. Adunarea generală a kibuţului, care-i cuprinde pe toţi membrii, bărbaţi sau femei, constituie puterea legislativă suverană, însărcinată cu administraţia internă a comunei: ea alege comisiile specializate în toate problemele cotidiene ale vieţii kibuţului; când în sânul unei comisii apare dezacordul privind o problemă, aceasta este evocată în faţa adunării generale care hotărăşte, în mod suveran, cu majoritate simplă sau absolută de voturi, în funcţie de caz. Adunarea generală alege, de asemenea, secretariatul kibuţului, care are rol de putere executivă. Secretariatul este ales pentru o perioadă de un an; el este compus din patru până la şapte membri care deţin fiecare o funcţie bine definită. Principalele domenii sunt: afacerile interne, afacerile externe, trezoreria, afacerile economice, intendenţa, repartizarea muncii. Aceasta din urmă se face în fiecare seară pentru a doua zi; este ilustrarea practică a zicalei: „Fiecare zi cu truda sa." Responsabilii principalelor ramuri de exploatare sunt în permanenţă la datorie, ca şi muncitorii calificaţi care trebuie să răspundă la mobilizările generale prilejuite de strângerea recoltei, de culesul viilor etc. Muncitorii necalificaţi se află permanent la dispoziţia responsabilului cu repartizarea muncii, care îi dirijează spre locurile unde este cea mai mare nevoie de ei. Ziua de muncă începe în zori, are două pauze pentru micul dejun şi masa de prânz şi se încheie la ora cinci după-amiaza, lăsând fiecăruia mai multe ore de timp liber, consacrate de cei mai mulţi vieţii de familie. În acel moment al zilei, cuplurile merg să-şi regăsească copiii în casele ce le sunt rezervate în mod special (cele mai frumoase şi mai confortabile), şi nimic

nu este mai emoţionant decât reuniunile familiale, care încheie fiecare zi pe peluzele uşor umbrite. După cină, seara este consacrată vieţii sociale (vizite între prieteni) şi culturale (lectură, muzică, cinema). Fiecare kibuţ are biblioteca sa, discoteca sa, cinematograful său, cor şi uneori chiar teatru, orchestră şi muzeu. Editurile dependente de kibuţuri publică reviste artistice, literare şi tehnice de calitate, precum şi traduceri din limbi străine sau opere originale: se editează volumele a numeroşi poeţi, dintre care unii de o certă valoare.

Pictorii din kibuţuri au o organizaţie anume care se îngrijeşte de necesităţile lor şi îi popularizează prin expoziţii. Arta, artizanatul şi folclorul local izvorăsc din entuziasmul creaţiei comune. În toate domeniile, se constată nivelul de trai foarte ridicat al ţăranului israelian.

Membrii kibuţului nu au nici salarii, nici economii, nici conturi în bancă; pentru generaţiile născute în kibuţuri, economia individualistă reprezintă un mister de nepătruns: cum este posibil ca un om cu mintea sănătoasă să-şi dedice viaţa şi munca banilor? Aici munca este făcută din dragostea faţă de binele comun, iar comunitatea se îngrijeşte, în funcţie de posibilităţile sale, de nevoile fiecăruia. O adâncă linişte, întemeiată pe solidaritatea frăţească de grup, le dă acestor oameni fără bani certitudinea raţională că sunt stăpânii muncii şi ai mâinilor proprii: deci că sunt oameni liberi.

Când părinţii sunt la muncă, copiii îşi petrec ziua împreună, în aşezăminte special amenajate pentru sugari, pentru copiii de la trei la cinci ani şi pentru cei de vârstă şcolară. Această formulă s-a născut din experienţa vieţii comunitare; creşa iniţială a devenit, în mod progresiv, o mică republică în care copiii sunt regi şi unde aceştia învaţă împreună să devină adulţi. Experienţa dovedeşte

că, departe de a slăbi viaţa familială, această formulă o eliberează de toate constrângerile şi de inevitabilele sale meschinării; zilnic, familia se reconstituie pe durata mai multor ore aşteptate, de o parte şi de alta, cu plăcere şi trăite cu o intensitate imposibil de realizat la familia de tip individual; ai sentimentul, observând viaţa din kibuţuri, că părinţii şi copiii sunt eliberaţi de complexele şi de greutăţile vieţii de familie, din care cunosc doar bucuriile cele mai profunde şi mai pure. Copiii merg la grădiniţă de la vârsta de trei ani; la şase ani intră la şcoala primară, iar de la şapte ani, în grădinile şi parcurile ce le sunt rezervate, sunt iniţiaţi în primele noţiuni de agricultură; de la 13 ani, ei încep să se integreze în comunitatea celor mari şi muncesc câteva ore pe zi în exploataţiile agricole. Ei devin membri plenari ai comunităţii la vârsta de 18 ani, după încheierea ciclului secundar. După 18 ani, elevii cei mai dotaţi pot fi trimişi de către kibuţ să studieze la o universitate sau la Şcoala Politehnică din Haifa. Educatorii copiilor sunt ei înşişi membri ai kibuţului; ei au căpătat pentru această profesie, neremunerată nici ea, cea mai consistentă formaţie: kibuţul îşi face un titlu de glorie din a fi „paradisul tinerilor".

Atunci când devine prea mare, kibuţul „face pui": se organizează un nucleu ce se deplasează mai departe pe terenurile aride unde creează un nou kibuţ; el primeşte sprijin de la Fondul Naţional (KKL) care îi pune la dispoziţie pământuri din Fondul de Colonizare (acesta îi împrumută o sumă rambursabilă în 25 de ani), precum şi de la guvern care îi conferă anumite facilităţi. Grupul, numărând la început circa 100 de oameni, îşi instalează corturile sau barăcile pe o colină stâncoasă ori pe o câmpie deşertică, şi aventura reîncepe. Ingineri specializaţi îi vor ajuta la executarea planurilor: înfăţişarea viitoare a

kibuţului va fi prezentată pe machete, şi fiecare zi va apropia realitatea concretă de ideal. Aspectul sumbru, vreme de mai mulţi ani, îl va reprezenta trezoreria: ţelul profitului personal fiind înlocuit cu noţiunea de bine general, toate disponibilităţile financiare vor fi de îndată investite în noi creaţii; încă de la început, nivelul de trai va depăşi resursele reale ale coloniei; vor trebui să treacă ani de muncă grea până ce funcţia de trezorier va deveni o sinecură; atunci când situaţia financiară a coloniilor tinere o impune, ele primesc noi împrumuturi. Aceste ajutoare exterioare nu există decât în prima perioadă de la fondare. La plecare, fiecare kibuţ aderă, conform tendinţelor politice ale membrilor săi, la una dintre cele şapte federaţii în care sunt constituite cele 268 de kibuţuri din Israel.

Toate kibuţurile prezintă caractere comune: mai întâi eşti impresionat de hotărârea privirilor, a chipurilor, a atitudinilor. Călătorul este întâmpinat cu cea mai călduroasă ospitalitate, întotdeauna gratuită. Instalaţiile sunt ultramoderne: poţi admira ultimele realizări ale tehnicii moderne în grajduri, în coteţe unde păsările agresive sunt prevăzute, în mod curios, cu ochelari care previn încăierările mortale, în clocitoarele imense etc. Materialul agricol de avangardă contrastează cu metodele biblice încă în uz în tot Orientul Apropiat; el corespunde necesităţilor unei agriculturi mixte şi intensive, în continuă dezvoltare, graţie unei recuceriri tenace a regiunilor rămase necultivate timp de secole. Produsele kibuţului sunt, în general, valorificate prin intermediul cooperativelor de vânzare, dintre care cea mai importantă, *tnuva*, este plasată sub controlul *Histadrut*-ului.

Kibuţul îşi completează adesea resursele agricole prin crearea de mici industrii sau prin activităţi artizanale:

fabrici de conserve, de furniruri, de cutii de lemn, de unelte agricole, de cărămizi, de mici utilaje. În ultimii ani, numeroase kibuţuri au dezvoltat industria de mare anvergură, mai ales cea electronică, şi au deschis hoteluri şi reşedinţe turistice. Dificultăţile economice din perioada de creştere antrenează adesea o criză morală cu atât mai riguroasă, cu cât kibuţul nu a descoperit încă limbajul care să-i permită să-şi fixeze ţeluri, o finalitate şi o vocaţie de ordin spiritual. Cu titlu excepţional şi temporar, în kibuţ sunt folosiţi salariaţi pentru a se putea răspunde necesităţilor speciale; dar tendinţa dominantă este aceea de a menţine puritatea principiilor comunitare ce salvgardează perenitatea operei.

Pionierii kibuţurilor, deşi nu reprezintă decât o mică parte a populaţiei, actualmente 2,1%, au jucat şi joacă un rol determinant în construcţia ţării. În timpul războiului, ei au fost în avangarda apărării naţiunii, iar coloniile agricole au constituit tot atâtea puncte strategice care au ştiut să lupte cu arma în mână contra invaziei. Ei sunt motoarele recuceririi deşertului, dar, mai presus de toate, ei reprezintă căminul principal al entuziasmului din care s-a plămădit sufletul noului Israel. Nu ne vom mira, aşadar, că tineretul oraşelor, adesea afiliat la organizaţii de tineret orientate spre mişcarea de pionieri, visează să se alăture celor ce luptă pe frontul deşertului.

4. Satele cooperatiste. Charles Gide a studiat, în 1926, aceste iniţiative ce se inspiră dintr-un ideal generos, dar diferit esenţial de cel al kibuţurilor: satele *(moshavim)* sunt fondate pe principiul exploatării familiale — şi nu colective — a pământurilor, care rămân proprietăţile Fondului Naţional Evreiesc. Satul cooperatist este compus din familii care poartă fiecare responsabilitatea

integrală a exploatării fermei proprii şi dispune după cum doreşte de veniturile realizate. Terenurile situate în jurul satului cooperatist sunt distribuite în părţi egale familiilor însărcinate să le cultive, fără ca ele să poată apela la mână de lucru salariată. Cooperarea între familii, reunite în adunarea generală a satului, urmăreşte şi organizarea vânzării recoltei, conform principiilor clasice ale cooperatismului. Tot adunarea generală se preocupă şi de funcţionarea diferitelor servicii publice ale satului: şcoli, sănătate, credit, asistenţă mutuală; se practică împrumutul reciproc al zilelor de muncă. Atunci când un sătean moare, dacă nu are copiii, ferma se întoarce în patrimoniul comunităţii şi este girată de o adunare generală a membrilor adulţi de ambe sexe. Din 1921, data de întemeiere a primei colonii cooperatiste, mişcarea s-a dezvoltat în mod constant: în 1949, existau 120 de sate cooperatiste, reunind o populaţie de 31 242 oameni. În 1996, sunt 411 astfel de sate care numără 166 400 de persoane, adică 2,9% din populaţia totală.

5. Satele cooperatiste mixte *(Moshavim Situfim).* Satul cooperatist mixt realizează o sinteză între kibuţ, de la care preia principiul muncii colective, şi satul cooperatist, de la care păstrează individualismul vieţii familiale. Exploatarea agricolă este girată conform aceloraşi principii ca şi în kibuţuri: adunare generală, secretariat, distribuire cotidiană a sarcinilor, proprietate colectivă asupra mijloacelor de producţie, organizarea comună a producţiei, a explotării şi a dezvoltării afacerii. Beneficiile însă, în loc să fie reinvestite anual ca în kibuţuri, sunt împărţite în mod egal între membrii satului. Aceştia îşi iau mesele zilnice în familie, ca în satul cooperatist, şi nu în comun, cum se procedează în kibuţuri: viaţa de familie este în întregime salvgardată în cazul formulei mixte.

În loc să fie integrată în comunitate, femeia este, mai întâi, stăpâna casei: ea se ocupă de gospodărie, îşi creşte copiii, pregăteşte hrana. În timpul săptămânii ea consacră circa trei ore zilnic pentru munca în comunitate: sâmbăta, care în Israel este zi de odihnă, femeia este în întregime liberă.

Dacă kibuţul este o creaţie spontană a geniului israelian ce s-a înscris într-o lungă perioadă de eforturi comune, satul cooperatist mixt s-a născut mai recent, în 1937, din dorinţa de a concilia economia colectivă şi normele vieţii individuale. În 1950, în Israel existau 27 de sate cooperatiste mixte, având 3 579 de locuitori; în 1996, 44 de sate grupau 13 500 de agricultori. Se poate constata că progresele soluţiei mixte sunt mai reduse decât în cazul kibuţurilor şi, mai ales, faţă de cele ale satului cooperatist.

6. Explotaţia individuală. Să menţionăm că, în afară de aceste forme spontane de exploatare colectivă sau cooperatistă a pământului, fiecare este liber să opteze pentru economia individuală; la recensământul din ianuarie 1996, aceasta număra 206 600 de persoane, grupate în 267 de localităţi rurale de tip clasic. Făcând abstracţie de agricultura arabă, sectorul colectivist şi cooperatist este cel mai important din ţară.

Partizanii şi adversarii fiecăruia dintre tipurile de colonizare pe care le-am analizat se duelează în argumente izvorâte din observarea concretă a experienţelor care au loc; eficacitatea economică şi prezervarea libertăţii individuale şi familiale sunt argumentele care determină adeziunea la una sau la alta dintre formele de viaţă comunitară.

Kibuţul israelian anticipează cu zece ani, prin unele dintre trăsăturile sale, colhozul sovietic; cel dintâi,

benevol, spontan şi strict autonom faţă de stat, păstrează, totuşi, o adâncă originalitate care conferă colectivismului israelian caracterele sale distinctive. Proprietatea individuală şi munca salariată, menţinute în colhozuri, nu există în kibuţuri, unde totul este proprietate colectivă şi unde fiecare primeşte nu în funcţie de merite, ci de necesităţi. Împărţirea beneficiilor se face conform unor principii diferite: în cazul sovietic, salariile sunt plătite în funcţie de randamentul fiecăruia; în Israel, fiecare primeşte conform nevoilor pe care le are. Spiritul care conduce experienţa colectivistă a Israelului se caracterizează printr-un curaj şi o voinţă rare în componentele şi rezultantele sale. Această formulă de viaţă nouă — născută spontan din necesităţile pământului şi ale omului — înscrie în istorie o revoluţie căreia doar viitorul îi va putea stabili importanţa reală.

7. Comunicaţiile. În condiţiile blocadei arabe, comunicaţiile au constituit pentru Israel o chestiune vitală. În ultimii 35 de ani, ele au cunoscut o dezvoltare considerabilă.

Căile ferate. În Israel există 610 km de căi ferate.

Reţeaua rutieră. În 1996, aceasta cuprindea 15 065 de km de şosele, pe care circulau 11 214 autobuze şi 1 174 166 de automobile, dintr-un total de 1 542 870 de vehicule.

Flota comercială. S-a mărit de la patru vase cu deplasament total de 6 000 de tone, în anul 1948, la 64 de vase cu 1 676 000 de tone, în 1996.

Porturi. Direcţia porturilor administrează porturile Haifa, Ashdod, Eilat şi Tel-Aviv, prin care au trecut, în 1996, 4 206 000 de tone de mărfuri şi 581 000 de pasageri.

Aviaţia. Pornită de la zero în 1948, a căpătat o importanţă internaţională datorită liniilor El-Al şi companiilor interioare (Arkia, Avitur etc.). 13 linii internaţionale asigură

legătura, în mod regulat, cu aeroportul Lod Ben Gurion (6 839 000 de pasageri în 1996, cifră cu dinamică constantă de creştere).

În plus, industria aeronautică, deja una dintre cele mai puternice din lume, construieşte modele de avioane comerciale („Arawa", „Commander" şi „Westwind"), precum şi avioane de luptă „Fouga Magister" şi „Kfir". De asemenea, se construiesc turboreactoare, rachete „Hetz" şi sateliţi, realizaţi şi lansaţi în colaborare cu Franţa.

Turismul. Turismul joacă în economia Israelului un rol privilegiat şi în permanentă dezvoltare. În 1996, ţara a câştigat din această activitate 1,2 miliarde de dolari, fiind vizitată de 2 880 700 de turişti, cu un sejur mediu de 11 zile.

În sfârşit, câteva cifre ne dau o idee asupra ratei de creştere a ţării: din 1948 până în 1973, suprafeţele irigate s-au extins de la 290 000 la 2 000 000 de dunami, calculatoarele de la zero la câteva sute de mii, consumul de electricitate în industrie de la două miliarde kwh, în 1970, la opt miliarde şi jumătate, în 1996; producţia de fosfaţi de la 58 000 de tone la peste un milion de tone, cea de grâu de la 21 200 de tone la 185 000 de tone.

Israelul îşi urmăreşte activ inventarul resurselor; ele nu sunt extraordinare, dar nici atât de disperate cum lăsau să se înţeleagă experţii din timpul mandatului. Exploatate de geniul uman, ele se dovedesc suficiente pentru a asigura ţării o oarecare independenţă economică. Din toate direcţiile, pământul este scormonit şi cercetat ca şi cum fiecare ar avea certitudinea că în el ar exista un tezaur: iar pământul pare înclinat a nu dezamăgi elanul acestei speranţe.

După două mii de ani de tăcere, el restituie, pe un alt plan, manuscrisele de la Marea Moartă şi vestigiile

anticului Ierusalim, reînnoind, astfel, cunoaşterea trecutului Israelului.

8. *Histadrut.* Mişcarea muncitorească, direct coordonată de puternica *Histadrut*, Confederaţia Generală a Muncii, se caracterizează prin anumite elemente originale asupra cărora este cazul să stăruim puţin. *Histadrut* a fost fondat în 1920 şi, încă de la început, a dorit să fie mai mult decât un organism al revendicărilor muncitoreşti; el trebuia să participe din plin la renaşterea ţării, alegându-şi ca scop nu numai organizarea muncitorilor, ci şi *crearea* proletariatului evreiesc, formarea lui tehnică şi culturală şi instalarea lui pe pământuri sau în fabrici: acolo, ca şi în celelalte domenii, era vorba, într-o ţară unde capitalismul nu exista încă, de o creaţie *ex nihilo* al cărei secret pământul Bibliei pare să-l fi descoperit.

Era necesar să fie creat un nou tip de muncitor evreu, să i se asigure locul de muncă şi să se definească relaţia dintre om şi opera sa. *Histadrut* se autodefinea „atât prin aspiraţie, cât şi prin esenţă, o organizaţie ce uneşte, în acelaşi timp, pe fondatorii unui Cămin Naţional, pe constructorii unei ţări şi pe eliberatorii unui popor". Numărul membrilor săi, de la 4 433 în 1920, a sărit la 140 000 în 1945, şi la peste un milion în 1988, ceea ce reprezintă 90% din populaţia muncitoare. Organizat în mod democratic şi puternic centralizat, *Histadrut* este deschis tuturor nuanţelor de opinii politice şi sindicale; el are o conştiinţă adâncă a responsabilităţilor sale şi o voinţă creatoare de muncă şi de bunăstare. El este cel care, în absenţa oricărei legislaţii a muncii, a ştiut să obţină pentru muncitori ziua de lucru de opt ore, dreptul la pensie, concediul plătit, securitatea socială etc. Încă de la crearea Statului Israel şi de la lupta grea ce a trebuit să fie dusă în vederea absorbţiei valurilor masive de imigranţi, acţiunea *Histadrutului* se concentrează în special asupra problemei salariilor, problemă repusă mereu în discuţie

din cauza instabilităţii monetare şi a productivităţii muncii; în acest domeniu, el a obţinut ca salariile să fie automat indexate proporţional cu creşterea costului vieţii.

Histadrut a dat un impuls considerabil serviciilor de Securitate Socială (*Kupat Holim*) create de pionierii din Israel atinşi de malarie, încă din 1913, epocă în care statutele îi obligau pe cotizanţi să facă cu schimbul la căpătâiul colegilor bolnavi... Astăzi, serviciile *Kupat Holim* au acoperit ţara cu o reţea densă de spitale, de clinici şi de dispensare. Organizarea de către *Histadrut* a Securităţii Sociale cuprinde, pe lângă fondul de boală, un fond de invaliditate, pensii şi alte înlesniri pe care organizaţia muncitorească încearcă, în prezent, să le transfere în sarcina autorităţii de stat.

Histadrut îşi manifestă totodată influenţa, intervenind în aplanarea conflictelor sociale. În acelaşi timp, el s-a situat în fruntea unei vaste mişcări de cooperare ce uneşte Israelul cu popoarele din Asia şi din Africa.

Dincolo de activităţile sale culturale, trăsătura cea mai puţin obişnuită a mişcării muncitoreşti din Israel, cea care caracterizează cel mai bine ţara şi pe locuitorii ei este preocuparea de a crea o vastă reţea de instituţii economice şi cooperatiste: colonii agricole, cooperative de producţie şi de consum, acoperind toate domeniile vieţii economice, uzine, antreprize de construcţii, edituri, bănci şi companii de transport.

Histadrut face parte din Confederaţia Internaţională a Sindicatelor Libere. El este un factor activ în cadrul mişcării sindicale şi cooperatiste mondiale. Institutul său afro-asiatic de Cooperare şi Formare a Cadrelor, fondat în 1960, a primit şi format câteva mii de studenţi originari din 77 de ţări. Institutul de Studii Cooperatiste pentru America Latină a realizat performanţe similare de la crearea sa, în 1962, şi până astăzi.

Alte sindicate muncitoreşti: Hapoel Hamizrahi, întemeiat în 1922, este o organizaţie de muncitori religioşi care doresc să clădească naţiunea pe principiile Torei şi ale Bibliei. Această mişcare numără câteva sute de mii de membri.

Federaţia Naţională a Muncii (*Histadrut Haovdim Haleumit*), fondată în 1934 de către mişcarea revizionistă, numără 80 000 de membri. 13 sate sunt afiliate acestui organism sindical. Reţeaua proprie de asigurări sociale cuprinde 214 000 de persoane asigurate; este cea de-a doua ca importanţă din ţară.

Sindicatele *Poalei Agudat Israel* numără 2 700 de membri; cele 15 sate afiliate (două kibuţuri, 10 sate cooperatiste, trei sate de copii) aparţin Centrului de Agricultură şi folosesc serviciile *Tnuva* şi *Hamaşbir Hamercazi*.

Din 1996, Securitatea Socială a devenit obligatorie. Salariaţii au de ales între patru case de asigurări, fiecare având obligaţia să garanteze depunerile celor ce se afiliază.

CONCLUZII

Începând cu timpurile eroice ale creării sale, Statul Israel a devenit, în decursul unei jumătăţi de secol, o realitate vie şi dinamică. Înrădăcinat organic în visurile sale, el poate să se mândrească cu mari realizări obţinute într-o perioadă foarte scurtă de timp şi în condiţiile unor mari dificultăţi, realizări dintre care unele sunt excepţionale pentru istoria umanităţii.

Mai întâi, performanţa de a supravieţui pe durata a două milenii de exil şi rătăciri printre naţiuni. Suferind adeseori cele mai mari persecuţii, poporul evreu a fost susţinut în existenţa sa de amintirea gloriei sale apuse, cea a regatelor Iudeei şi Israelului şi amintirea mereu prezentă a Bibliei, vie în limba sa — ebraica —, în riturile sale, în obiceiurile sale alimentare, în aşteptarea ardentă a îndeplinirii plenare a promisiunilor pe care le conţine. Aceste promisiuni ar fi putut fi considerate himerice chiar de către cei care erau purtătorii lor. Cu toate acestea, ei au devenit lucrători pentru realizarea lor chiar din ziua ce a urmat celor mai grele încercări ale unui periplu de două ori milenar: cea a Şoah-ului[38], cu milioanele sale de cadavre, şi cea a recuceririi ţării visate. Epopeea biblică se întorcea la viaţă, reîncarnată de un popor împrăştiat, încă traumatizat în urma celui de Al Doilea Război Mondial, ale cărui martor şi victimă fusese.

Cele 11 ediţii ale acestui volum din colecţia „Que sais-je?" jalonează drumul parcurs de Israelul renăscut, de la exil până la pacea Reîntoarcerii. Cinci decenii n-au fost

[38] Şoah (în ebraică, în original; literal „catastrofă"), termen folosit pentru a desemna genocidul împotriva evreilor. Sinonim cu termenul de holocaust („ardere de tot"), cu o conotaţie religioasă în Antichitate.

suficiente pentru ca această ţară, născută printr-o rezoluţie a Adunării Generale a Naţiunilor Unite, să se integreze definitiv în tumultuosul Orient Apropiat. Un popor alungat din ţara lui de către imperii puternice îşi găsea adăpostul la care aspira de secole. Palestinienii, simţindu-se spoliaţi prin renaşterea Israelului, au refuzat partajul. Conducătorii lor au întreprins un război de exterminare împotriva „ocupantului sionist". Pe 13 septembrie 1993, istoria acestui conflict fratricid s-a angajat pe o cale nouă, dar încă presărată de capcane şi intrigi.

Eroarea majoră făcută de Sionism în focul luptelor sale a fost subestimarea realităţilor lumii arabo-musulmane şi a rezistenţei acesteia faţă de renaşterea Israelului. Încă de la apariţia sa ca religie distinctă, islamul proclama iudaismul ca religie decăzută şi îi caracteriza pe evrei prin atribuirea statutului *umilitor* de *dhimmi*. Aceeaşi atitudine a fost adoptată şi de creştinism, care, timp de secole, nu i-a văzut pe evrei decât ca pe ucigaşi ai lui Iisus şi făptuitori ai tuturor păcatelor din lume. Acest trecut îngreunat de prejudecăţi şi de resentimente cerea a fi purificat. Milioanele de morţi ai Şoah-ului în Europa, miile de victime arabe şi evreieşti ale războaielor israelo–arabe au însângerat momentul zămislirii şi al recunoaşterii Statului Israel.

Lumea creştină a urmat lungul drum ce a condus-o la recunoaşterea erorilor şi a crimelor antisemitismului. Sub impulsul papei Ioan al XXIII-lea, Conciliul Vatican II — prin declaraţia *Nostra Aetate* — a deschis calea negocierilor ce s-au finalizat prin Actul fundamental de recunoaştere reciprocă, semnat la Ierusalim şi la Roma, pe 30 decembrie 1993, de către Statul Israel şi Sfântul Scaun.

Lumea musulmană, având mai puţine cunoştinţe şi mai puţine informaţii despre realităţile lumii iudaice, resimţise crearea Statului Israel ca pe o adevărată bulversare.

Singura reacţie a dictatorilor arabi a fost aceea de a provoca războiul şi de a-l distruge pe „infam", fără măcar să aprecieze echilibrul forţelor. A fost nevoie de o jumătate de secol pentru ca lumea arabă să admită existenţa Statului Israel şi să accepte ideea de a trăi şi de a colabora cu acesta. Astăzi, doar persistenţa unui fanatism minoritar, cu cortegiul său de atentate teroriste, se mai opune mersului spre pace în regiune. Naşterea unei entităţi palestiniene în Gaza şi Ierichon, pacea semnată cu Iordania, relaţiile paşnice întreţinute de Israel cu numeroase ţări arabe şi musulmane — în special Maroc, Tunisia, Turcia — , apariţia unei Rusii noi după prăbuşirea Imperiului sovietic, toţi aceşti factori concură la edificarea unui nou Orient Apropiat.

Acesta trebuie să se nască din înţelegerea între cele trei popoare: israelian, iordanian şi palestinian, grupate într-o confederaţie al cărei model ar putea fi, pentru început, asocierea Belgiei, Olandei şi Luxemburgului în cadrul Beneluxului. Lucrările elaborate de mai multe institute prevăd deja, în detaliu, funcţionarea acestei confederaţii pe plan economic şi politic.

O atare alianţă de State asociate putea părea utopică în momentul când ea a fost susţinută, pentru una din primele dăţi, în 1969[39]. 28 de ani mai târziu, utopia a devenit un program politic concret, discutat în cancelariile diferitelor state implicate. El este susţinut de mai mulţi conducători palestinieni şi israelieni, care ezită să se exprime în mod public, de teama reacţiilor negative ale teroriştilor sau ale extremiştilor de toate nuanţele. Aceştia nu ezită să ucidă pentru a întreţine starea de război: asasinarea lui Iţhak Rabin dovedeşte lucrul acesta, dacă

[39] André Chouraqui, *Lettre à un ami arabe*, Paris, Mame, 1969. (N.a.)

mai era nevoie. Căci, dacă raţiunile conflictului sunt profunde, el se prelungeşte şi din cauza exploatării lui de către cei care, de o parte sau de alta, speră să tragă foloase. Toate războaiele au, din păcate, furnizorii lor de victime: cei ce trăiesc din beneficiile morale şi materiale ale conflictelor, fără a mai vorbi de comerţul cu arme. Acesta îşi găseşte în Orientul Apropiat o piaţă ce se ridică la sume astronomice. Aşadar, orice pace între beligeranţi ar compromite viitorul celor care se hrănesc de pe urma războiului. Iar dacă pacea ar triumfa în regiune, dictaturile, mai mult sau mai puţin sângeroase, care caută să întreţină aici climatul de război, ar ceda inevitabil în faţa regimurilor autentic democratice.

Deocamdată, reconcilierea progresivă între israelieni şi palestinieni este pe cale de a reînnoi chipul Orientului Apropiat. Acestei reconcilieri îi revine sarcina de a contribui efectiv la consolidarea păcii mondiale, de atâtea ori compromisă de conflictele născute ca urmare a disputelor. Încetul cu încetul, se concretizează proiecte de creare a unei uniuni mediteraneene, asociată economic şi politic cu Europa. Un atare spaţiu euro-mediteranean cuprinde un ansamblu de 550 de milioane de fiinţe umane care îşi au rădăcinile în culturile şi religiile născute pe ţărmurile acestei mări. Astfel, Mediterana îşi va recăpăta poziţia centrală în economia lumii moderne. Acest spaţiu va reconstitui, la dimensiunile timpurilor noastre, ceea ce a fost cândva *oecumena* romană, garantă, timp de patru secole, a păcii mondiale.

Elveţia avea vocaţia de a uni trei popoare foarte diferite, pe germani, pe francezi şi pe italieni. A fost nevoie de mai multe secole pentru a construi această capodoperă politică numită Confederaţia Helvetică. La rându-i, Europa îşi revine cu greu după războaiele sale seculare:

a trebuit ca ea să-şi sacrifice zeci de milioane de oameni înainte de a ajunge la crearea unei Pieţe Comune şi de a întreprinde edificarea a ceea ce va fi în curând o federaţie europeană.

O nouă lume este pe cale de a se naşte, în sânul căreia noul Orient Apropiat trebuie să-şi găsească locul. Religiile care au dat formă şi, din păcate, au desfigurat prea des chipul său, sunt pe cale să renască. După secole de ostilitate şi ură reciprocă, iată-le pe punctul de a constata că ele au acelaşi Dumnezeu, aceiaşi profeţi şi aceeaşi finalitate istorică: instaurarea pe pământ a păcii care domneşte în ceruri.

Între religiile Cărţii Sfinte s-a deschis un dialog fecund, în cadrul căruia fiecare dintre ele este invitată să se situeze nu doar în funcţie de ea însăşi, ci într-o constantă armonie cu celelalte tradiţii[40]. Ele regăsesc, astfel, adevărurile pe care adesea le-au uitat sub presiunea vicisitudinilor şi a încercărilor istoriei lor. În acelaşi timp, ele redescoperă că, la originea teologiilor lor, Tora este Cartea Legământului, Noul Testament este Cartea Noului Legământ, în timp ce Coranul impune credincioşilor săi datoria sacră de a realiza cu Moise şi cu Iisus legăminte ce sunt autentificate de Allah în învăţăturile sale către Mahomed.

Recunoaşterea mutuală de către Statul Israel şi Sfântul Scaun, negocierile ce au loc între OEP şi Israel trasează împreună drumul creării unei entităţi de tip federal sau confederativ în Orientul Apropiat. În această zonă, ca şi în majoritatea regiunilor lumii, această soluţie se impune, deoarece este singura capabilă să asigure coabitarea unui mozaic atât de complex de naţiuni, de limbi, de

---

[40] Jean-Claude Basset, *Le dialogue interreligieux*, Le Cerf, 1996. (N.a.)

culturi şi de religii. Experienţa societăţii israeliene, ea însăşi patria unei astfel de diversităţi, va contribui cu seva sa la creşterea unui arbore ale cărui ramuri sunt pregătite să adăpostească „toate păsările cerului". În inima acestui nou Orient Apropiat, Ierusalimul — capitala Israelului — va fi recunoscut drept capitala spirituală a iudaismului, a creştinismului şi a islamului, deschisă întregii umanităţi. Noul mileniu poate deveni cel al reconcilierii universale a Omului cu omul.

BIBLIOGRAFIE

Secole de-a rândul, Occidentul a ignorat aproape total Israelul: pe măsură ce îl cunoştea, apropierea de el era adeseori deformată de prejudecăţi foarte adânci de natură rasială şi religioasă. Intrarea evreilor în societatea modernă, transformarea antisemitismului ateu în instrument de dominaţie politică, oroarea faţă de persecuţiile hitleriste şi, mai ales, crearea Statului Israel au schimbat radical această stare de fapt. De-a lungul ultimelor decenii, Israelul a constituit un centru de interes de importanţă mondială. A fost publicată, în toate limbile, o imensă literatură asupra realităţii evreieşti. Conflictul arabo–israelian a declanşat publicarea a mai multor sute de lucrări despre un subiect căruia presa mondială îi consacra zilnic numeroase coloane, dacă nu chiar pagini.

În privinţa problemelor generale, îmi permit să recomand cititorului bibliografiile publicate în *Histoire du judaïsme* şi *La pensée juive*, col. *„Que sais-je?"*, sau, mai curând, pe cea de la admirabila *Histoire de l'Israël* de S. Baron, col. „Sinai", 5 vol., Paris, PUF.

Claude Klein, *Le droit israélien*, col. *„Que sais-je?"*, nr. 2512.

Asupra mişcării sioniste şi a Statului Israel, studiile sunt nenumărate. Să semnalăm lucrările valoroase ale lui: David Catarivas, *Israël*, col. „Petite Planète", Ed. du Seuil; Claude Vigée, *Les moissons de Canaan*, Ed. Flammarion; Jean Bourdeillette, *Pour Israël*, Ed. Seghers; memoriile lui Jacob Tsur, *Prière du matin*, Plon; şi cele ale lui Saül Friedlander, *L'avenir d'Israël*, Le Seuil.

Războaiele dintre 1948 şi 1991 au inspirat foarte mulţi scriitori — actori sau martori ai dramei; la drept vorbind, este greu să operezi o selecţie în această importantă producţie

literară. Să amintim, totuşi, remarcabilele lucrări ale lui Julien Besançon: *Bazak*, *La guerre d'Israël*, Le Seuil; Michel Bar Zohar, *Histoire secrète de la guerre d'Israël*, Fayard; Samuel Seguev, *La guerre de Six Jours*, Calmann-Lèvy; Iréne Erreta-Hoechstetter, *Le conflit israélo–arabe*, PUF.

În legătură cu problema arabă, îl trimitem pe cititor la următoarele lucrări: *Le dossier judéo–arabe*, La Table ronde; A.R. Abdel Kader, *Le conflit judéo–arabe*, Maspero; Jean-Pierre Alem, *Juifs et Arabes, 3 000 ans d'histoire*, Grasset; André Chouraqui, *Lettre à un ami arabe*, Paris, Mame, 1969.

Albumele ilustrate publicate despre Israel sunt numeroase şi, adesea, de calitate: *Israël*, text de André Malraux, Lausanne, Ed. Clairefontaine; *Jérusalem, quatre mille ans d'histoire*, de Theodore Kollek şi Moshe Pearlmann, Fayard; *Jérusalem cité biblique*, Vilo-Paris; *Nous partons pour... la Terre sainte*, PUF; *Jérusalem, une ville sanctuaire*, de André Chouraqui, Ed. du Rocher; *Jérusalem revisitée*, de André Chouraqui, Ed. du Rocher.

Facts about Israel, Israel information Center, 1997. *Annuaire statistique*, Israel, 1997.

Dominique Lapierre şi Larry Collins, *O Jérusalem*, Laffont, 1971; *Histoire de l'État d'Israël*, lucrare colectivă, Privat, 1982.

CUPRINS

PREFAŢĂ 5
Introducere — AŞEZAREA GEOGRAFICĂ
A ISRAELULUI 9

Capitolul I — CREAREA STATULUI ISRAEL 19
I. Sionismul politic 19
II. Declaraţia Balfour şi mandatul britanic 24
III. Proclamarea Statului Israel 35
IV. Conflictul arabo–israelian 37

Capitolul II — ÎNFLORIREA ISRAELULUI 61
I. Structurile politice ale Statului Israel 61
II. Problemele demografice 73
III. Renaşterea limbii ebraice 90
IV. Problema religioasă 95

Capitolul III — RENAŞTEREA ECONOMICĂ 98
I. Economia israeliană 98
II. Structurile originale
ale agriculturii israeliene 109

CONCLUZII 126
BIBLIOGRAFIE 132

Deşi în ultima vreme au apărut numeroase lucrări despre istoria evreilor (inclusiv a celor din România), despre „aventura" lor existenţială şi intelectuală pe parcursul câtorva milenii (de la statul lor antic la cel actual, de la străvechea Biblie până la iudaismul contemporan), lucrarea *Statul Israel* a lui André Chouraqui reprezintă o sinteză pe cât de compactă, pe atât de edificatoare. Autorul reuşeşte să-l conducă pe cititor pe calea cea mai apropiată şi mai lesnicioasă pentru a înţelege devenirea lumii iudaice, devenire care, pentru a putea fi urmărită, necesită, de altfel, parcurgerea unei uriaşe bibliografii.

Colecţie coordonată de ŞERBAN PAPACOSTEA,
membru corespondent al Academiei Române

În curs de apariţie:

- *GULAGUL*
  de Jean-Jacques Marie
- *AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL*
  de Henri Michel
- *TURNUL BABEL*
  de Jacques Vicari

ISBN: 973-653-153-8